

НАУКОВА СПІЛЬНОТА

www.spilnota.net.ua

СІМДЕСЯТ СЬОМИ ЕКОНОМІКО- ПРАВОВІ ДИСКУСІЇ

Серія: Соціальні та гуманітарні науки

ISSN 2522-963X

Google Scholar

**Матеріали міжнародної
мультидисциплінарної наукової конференції**

18-19 липня 2023 р.

**Україна, Тернопіль - Польща, Переворськ
2023**

УДК 001 (063)

Сімдесят сьомі економіко-правові дискусії. Серія: Соціальні та гуманітарні науки: матеріали Міжнародної мультидисциплінарної наукової інтернет-конференції, (м. Львів, Україна – м. Переворськ, Польща, 18-19 липня 2023 р.) / [редкол. : О. Патряк та ін.] ; ГО “Наукова спільнота”; WSSG w Przeworsku. – Львів : ФО-П Шпак В.Б. – 111 с. – ISSN 2522-963X.

В збірнику опубліковані доповіді авторів з соціальних та гуманітарних наук, які оприлюднені на сайті www.spilnota.net.ua.

Оргкомітет:

Патряк Олександра Тарасівна, кандидат економічних наук, ЗУНУ;

Шевченко Анастасія Юрійвна, кандидат економічних наук, ТОВ «Школа для майбутнього»;

Яремко Оксана Михайлівна, кандидат юридичних наук, доцент, ЗУНУ;

Станько Ірина Ярославівна, кандидат юридичних наук, адвокат;

Назарчук Оксана Михайлівна, доктор філософії (Ph.D.), ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»;

Гомотюк Оксана Євгенівна, доктор історичних наук, професор, ЗУНУ;

Біловус Леся Іванівна, доктор історичних наук, кандидат філологічних наук, професор, ЗУНУ;

Недошитко Ірина Романівна, кандидат історичних наук, доцент, ЗУНУ;

Стефанишин Олена Василівна, кандидат історичних наук, доцент, ЗУНУ;

Ухач Василь Зіновійович, кандидат історичних наук, доцент, ЗУНУ;

Яблонська Наталія Мирославівна, кандидат філологічних наук, старший викладач, ЗУНУ;

Савчук Надія Антонівна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціогуманітарних технологій ЛНТУ

Яценко Василь Миколайович, кандидат педагогічних наук;

Рудакевич Оксана Мирославівна, кандидат філософських наук, ЗУНУ;

Русенко Святослав Ярославович, аспірант, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка.

Адреса оргкомітету:
79016, м. Львів, а/с 1621
E-mail: spilnota.net.ua@ukr.net

Тексти опубліковано у авторській редакції. Відповідальність за достовірність наданої інформації несуть автори, їхні наукові керівники та рецензенти.

Всі права захищено. У разі будь-якого використання опублікованих матеріалів посилання на джерело є обов'язковим.

ISSN 2522-963X

© ГО “Наукова спільнота” 2023

© Автори статей 2023

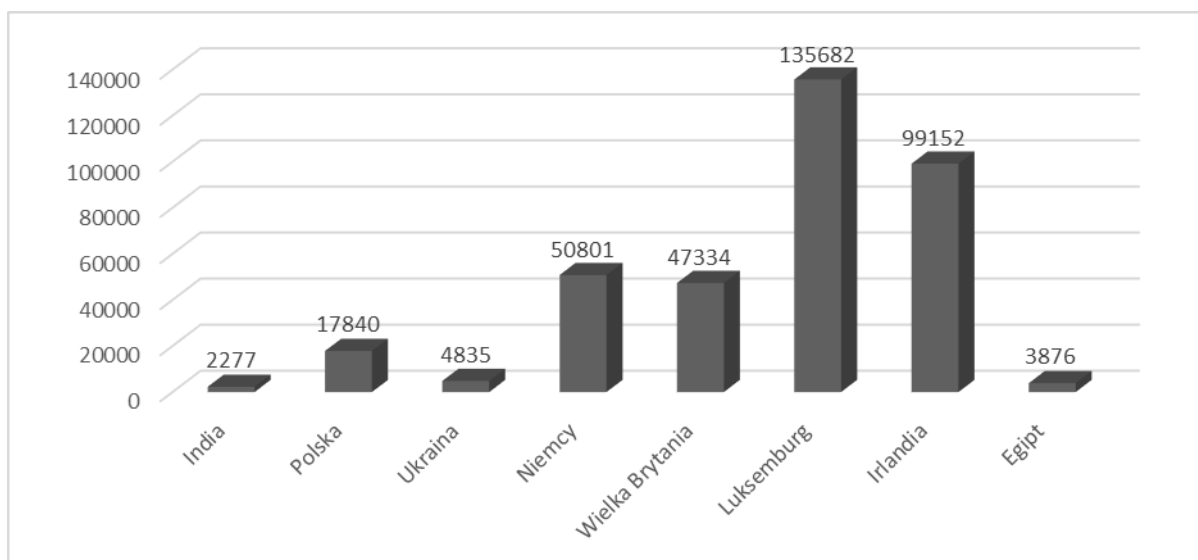
*Mariana Moskva,
dr., Wyższa Szkoła Gospodarki
w Bydgoszczy
ORCID: 0009-0004-7680-4846*

RYNEK PRACY UKRAINY: WYZWANIA I PERSPEKTYWY

Link do publikacji na stronie:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4444/>

Rynek pracy jest jednym z najbardziej złożonych i wrażliwych elementów gospodarki rynkowej. Jest odzwierciedleniem wszystkich procesów społeczno-gospodarczych i politycznych zachodzących w kraju. Przez cały okres swojego rozwoju rynek pracy na Ukrainie napotykał na szereg wyzwań. Stosunki pracy zamieniły się w arenę społecznych sprzeczności i starć interesów różnych grup społecznych, czemu towarzyszył spadek potencjału siły roboczej kraju. Tylko w latach 2010-2021 liczba osób aktywnych zawodowo zmniejszyła się o 3,6 mln, czyli o 16,7%. Na koniec 2021 roku stopa bezrobocia na Ukrainie wyniosła 9,8%. Opóźniona wydajność pracy stanowiła krytyczne zagrożenie dla bezpieczeństwa ekonomicznego kraju. PKB na jednego mieszkańca Ukrainy w porównaniu z Luksemburgiem był niższy w 28,1 razy, w porównaniu z Irlandią w 20,5 razy, w porównaniu z Wielką Brytanią w 9,8 razy, w porównaniu z Niemcami w 10,5 razy, w porównaniu z Polską w 3,7 razy.

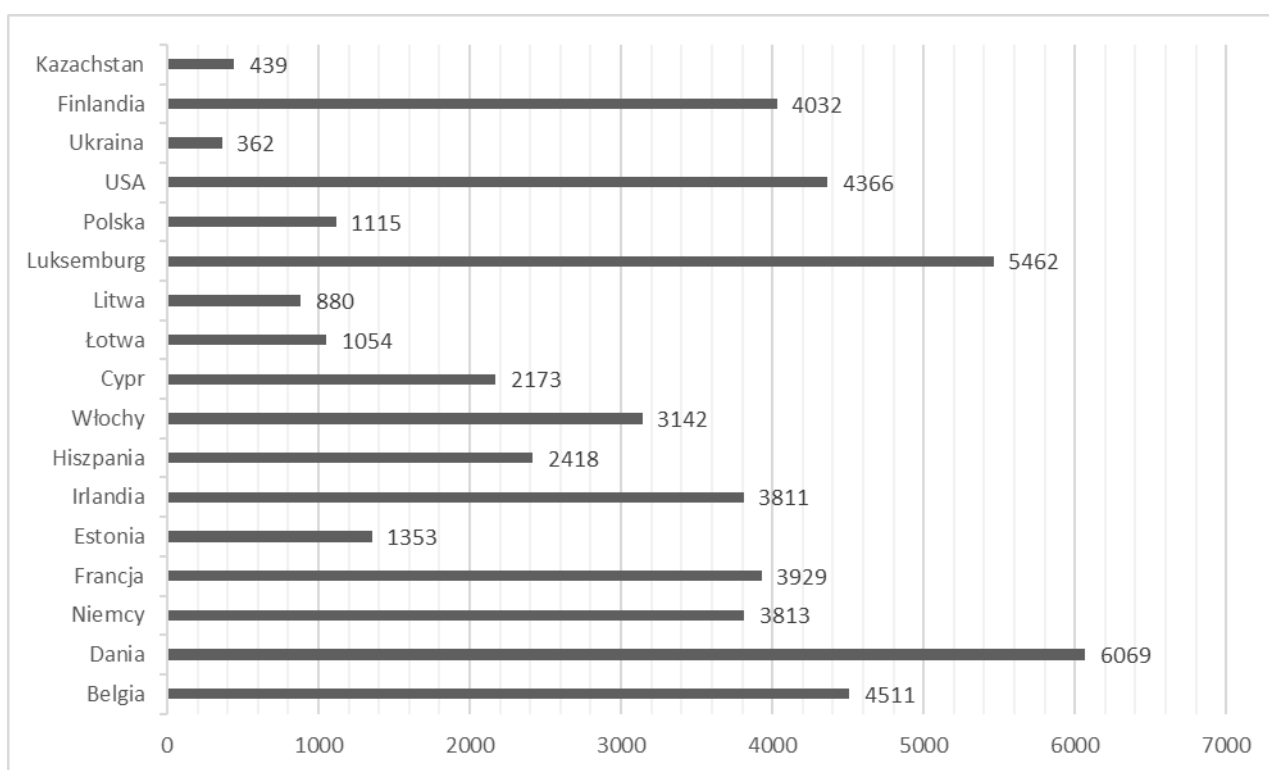

Rysunek 1. PKB na mieszkańca w wybranych krajach w 2021 roku*.

* Na podstawie danych Banku Światowego: [1]

Przez długi czas na Ukrainie panował model taniej siły roboczej. Spowodowało to demotywację pracy produkcyjnej, wzrost liczby osób ubogich, spadek popytu konsumpcyjnego, a ostatecznie doprowadziło do zmniejszenia produkcji, zwolnień i zwiększenia zewnętrznej migracji zarobkowej.

Analiza średniego miesięcznego wynagrodzenia wskazuje na znaczną różnicę w wynagrodzeniu między Ukrainą a UE i USA. W szczególności na Ukrainie wynosiło ono 362 euro, czyli było 10,5 razy niższe niż w Niemczech, 8,7 razy niższe niż we Włoszech, 11,1 razy niż w Finlandii i 16,8 razy niższe niż w Danii. Znacznie niższe zarobki utrzymywały się również w stosunku do krajów byłego bloku socjalistycznego: w Polsce wynosiły 1 115 EUR, w Estonii – 1 353 EUR, a w Kazachstanie - 439 EUR (rys. 2).

Rysunek 2. Średnie miesięczne wynagrodzenie w niektórych krajach i na Ukrainie, EUR*

* Na podstawie danych [2]

W ciągu ostatnich lat na Ukrainie nastąpiła znaczna pauperyzacja ludności, spowodowana obniżeniem dochodów, wzrostem cen żywności i leków oraz cen za mieszkania i usługi komunalne. Badanie przeprowadzone przez Instytut Ekonomii i Prognozy Narodowej Akademii Nauk Ukrainy wśród ludności pracującej wykazuje, że stopa ubóstwa wśród pracujących Ukraińców wyniosła 42,4%.

Analiza stanu regionalnych rynków pracy wykazała brak równowagi pomiędzy podażą i popytem na pracę we wszystkich regionach Ukrainy. Główne determinanty nierównowagi strukturalnej na rynku pracy są następujące: niestabilność sytuacji politycznej, brak koordynacji działań podmiotów administracji publicznej, kryzysy strukturalne, makroekonomiczne i instytucjonalne, które doprowadziły do zmniejszenia możliwości tworzenia nowych miejsc pracy, stopniowego zmniejszenia wielkości popytu na pracę przy jednoczesnym wzroście zmian deformacyjnych w jego strukturze.

Te oraz inne przyczyny doprowadziły do pogłębienia się problemu wykwalifikowanej siły roboczej i jej odpływu za granicę. W 2021 roku, według Instytutu Demografii i Badań Społecznych, liczba migrantów zarobkowych wynosiła 2,5-3 mln. Jednocześnie część osób "odłożyła plany" migracji z powodu pandemii. Na przykład, w 2021 roku, według sondażu Grupy Rating, 38% Ukraińców rozważało wyjazd [3]. Najbardziej skłonne do migracji były osoby w wieku 18-29 lat oraz 30-39 lat. Głównym powodem było pragnienie zaspokojenia minimalnych potrzeb rodziny (45% respondentów). 23% chciało wyjechać z kraju w celu samorealizacji, a 25% - z powodu braku perspektyw na Ukrainie. Najbardziej atrakcyjnymi krajami dla migrantów zarobkowych z Ukrainy były: Polska, Włochy, Czechy, Hiszpania, Węgry, Niemcy, Portugalia. Należy zauważyć, że ukraińscy migranci zarobkowi mieli najwyższy odsetek wykształcenia (37%) wśród migrantów z ukończonym wykształceniem wyższym. Dużym problemem dla ukraińskiego rynku pracy był odpływ młodych ludzi. Miał miejsce dynamiczny wzrost migracji wśród studentów. Migracja edukacyjna rozwinęła się ze względu na możliwość studiowania z późniejszym zatrudnieniem za granicą. Jeśli ten trend na krajowym rynku pracy się utrzyma, doprowadzi do przyspieszonego starzenia się ludności aktywnej zawodowo i konieczności podniesienia wieku emerytalnego na Ukrainie.

Wraz z wybuchem wojny sytuacja jeszcze bardziej się zaostrzyła. Eksperci wyceniają, że w 2022 roku z powodu wojny pracę straci do 40% osób. Tylko 23% mieszkańców kraju nadal pracuje i otrzymuje pełne wynagrodzenie. A realne wynagrodzenie pracujących Ukraińców spadło o 27%. Około 22,5% osób nadal pracuje i otrzymuje zmniejszone wynagrodzenie, a 52% zatrudnionych aktywnie poszukuje nowej pracy. Wiele krajowych przedsiębiorstw nie pracuje, ponieważ część z nich znajduje się na tymczasowo okupowanych terytoriach, albo jest w stanie nienadającym się do użytku, albo są zmuszone do przeprowadzki, lub nie mogą działać na pełnych obrotach przez ograniczenia rynkowe i logistyczne: ceny wzrosły, sprzedaż spadła [4].

Z tego powodu pokonanie bezrobocia w najbliższej przyszłości będzie niezwykle trudne. Dziś na przykład, mimo że liczba osób poszukujących pracy jest prawie taka sama jak przed wojną, to liczba wolnych miejsc pracy w tym czasie jest 2,5-3 razy mniejsza. Coraz więcej pracodawców przeszło z płacenia gwarantowanej pensji na płacę akordową, procentową od produkcji. To również budzi niepokój, bo: po pierwsze są to mniejsze kwoty, biorąc pod uwagę mniejszy popyt i liczbę klientów; po drugie oznacza to ryzyko utraty jakichkolwiek zarobków w okresie, gdy pracownik przebywa na urlopie lub zwolnieniu lekarskim.

Według danych Organizacji Narodów Zjednoczonych od początku wojny Ukrainę opuściło prawie 8 mln osób, a około 4 mln Ukraińców zarejestrowało się na pobyt czasowy w UE. 37% uchodźców to kobiety w wieku od 30 do 39 lat, 26% to osoby w wieku od 40 do 49 lat, czyli osoby w aktywnym wieku produkcyjnym. Spośród nich 76% posiada wykształcenie wyższe, a 18% średnie specjalistyczne. Choć część obywateli wróciła do kraju, eksperci oceniają, że ubytek siły roboczej w kraju wynosi 5 mln osób. W scenariuszu dalszej eskalacji militarnej straty w zatrudnieniu sięgną 7 mln.

Kraj musi być przygotowany na to, że część z tych 5-7 milionów niestety nie wróci. Ludzie zaczęli uczyć się języków krajów zamieszkania, a ich dzieci poszły tam do szkół. W efekcie może się okazać, że setki tysięcy, a nawet kilka milionów Ukraińców pozostanie po wojnie za granicą. A wtedy, jeśli nie od razu, to za kilka lat, Ukraina może stać w obliczu odwrotnego zjawiska – braku siły roboczej – a nie bezrobocia. A to z kolei doprowadzi do spowolnienia procesów gospodarczych i nieuchronnego załamania systemu ubezpieczeń społecznych.

Po zakończeniu wojny należy spodziewać się zmian w strukturze rynku pracy. Kraj będzie potrzebował specjalistów z zakresu energetyki, budownictwa, architektury, edukacji, medycyny i psychologii. Dlatego potrzebne będą zakrojone na szeroką skalę programy przekwalifikowania, a także programy reintegracji dla kombatanów, uchodźców, wewnętrznych przesiedleńców i migrantów. Opracowywanie takich programów powinno rozpocząć się już teraz.

Literatura:

1. GDP per capita (current US\$) – Ukraine. , [online], [dostęp 3 maja 2023], dostępny w Internecie: https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=UA&most_recent_value_desc=true

2. Praca, migracja, turystyka i nauka w krajach świata, [online], [dostęp 3 maja 2023], dostępny w Internecie: <https://migrant.biz.ua/dovidkova/emigracia/zarplata-v-ievropi.html>
3. Трудова міграція: скільки українців працювали за кордоном в 2019-2021 роках Praca, migracja, turystyka i nauka w krajach świata, [online], [dostęp 3 maja 2023], dostępny w Internecie: <https://www.slovoidilo.ua/2021/03/18/infografika/suspilstvo/trudova-mihracziya-skilky-ukrayincziv-pracyuvaly-kordonom-2019-2021-rokax>.
4. Пишуліна О., Маркевич К. Ринок праці в умовах війни: основні тенденції та напрями стабілізації. Аналітична записка. Praca, migracja, turystyka i nauka w krajach świata, [online], [dostęp 3 maja 2023], dostępny w Internecie: <https://razumkov.org.ua/images/2022/07/18/2022-ANALIT-ZAPIS-PISHULINA-2.pdf>.

*Nataliya Sergiivna Zarytska,
candidate of economic sciences,
associate professor of the department
of international accounting
and auditing, Vadym Hetman
Kyiv National University of
Economics, Ukraine*

FINANCIAL REPORTING AS AN ELEMENT OF INTEGRATION OF THE DOMESTIC ECONOMY INTO THE GLOBAL SYSTEM OF ACCOUNTING MODELING

Internet address of the article on the web-site:
<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4446/>

The accounting system, as the most important part of the information system of international reporting, is currently at the stage of reform. One of the directions of the further development of accounting and reporting is the improvement of the quality of the resulting information through the construction of an effective accounting process, which led to the need to study the possibilities of accounting modeling. The application of the modeling method to the study of the accounting system consists in reflecting the sequence of stages of transformation of accounting information from a general conceptual model to an algorithmic model, which allows calculating the optimal result of the accounting process from an economic point of view.

So, accounting modeling allows you to choose the optimal model of the organization of the accounting process from many possible options in accordance with the scale and characteristics of the financial and economic activity of the organization. Building an effective accounting process will contribute to more active use of international financial reporting standards (IFRS), which are the main tool for accounting reform. Thus, there was a need to create models that reflect the process of forming accounting (financial) reporting in accordance with international standards using various methods in order to choose the optimal one [2].

Currently, Ukrainian organizations interested in attracting foreign investors, access to international capital markets, establishing partnerships with foreign counterparties face the independent task of practical application of IFRS for the preparation of financial statements, which is a condition for integration into the global economic environment. However, the lack of knowledge and requirements of individual IFRS, and the understanding of their essence as a whole, which has developed in the Ukrainian professional accounting community, is a source of concern. Insufficient development of theoretical and methodological support for the process of building a management accounting and analytical system based on the IFRS information platform, the imperfection of the toolkit, insufficient awareness of the enterprise management regarding the consumer properties of IFRS, as well as the prospects of using IFRS for management purposes indicates the presence of hidden reserves for building an effective system of management accounting. In these conditions, a comprehensive study of the theoretical, methodological and practical aspects of building a management accounting system in terms of adaptation to international financial reporting standards is necessary [1].

Taking into account the lack of comprehensive works on the modeling of the accounting and analytical system of financial and management reporting, adapted to the requirements of IFRS, it is appropriate to note the need to organize an effective accounting process at foreign enterprises according to national standards, and in the conditions of transition to international standards with the help of convergence of accounting policies; to ensure the unconditional scientific basis of its implementation, the efficiency of obtaining and the reliability of data about the object of knowledge. As we see, this issue is quite deep and requires a comprehensive study of the possibilities of transition to IFRS using modeling of the accounting process according to Ukrainian standards, especially in the modern conditions of transition to the use of international financial reporting standards.

List of sources:

1. Dobrovolska O., Marhasova V., Momot O., Kozii N., Chyzhyshyn O. Evolution and current state of money circulation in Ukraine and the world. Estudios de Economia Aplicada. 2021. Vol. 39(5). DOI: <https://doi.org/10.25115/eea.v39i5.5042>
2. Ya. Kolesnik, O. Dobrovolska, I. Malyuta, A. Petrova, S. Shulyak The investment model of fixed assets renovation in the agricultural industry: Case of Ukraine. Investment Management and Financial Innovations. 2019. Vol. 16 (4). P. 229-239. DOI: [http://dx.doi.org/10.21511/imfi.16\(4\).2019.20](http://dx.doi.org/10.21511/imfi.16(4).2019.20)

*Даниленко Євген Сергійович,
кандидат економічних наук,
докторант, Харківський
національний автомобільно-
дорожній університет
ORCID: 0000-0001-8787-1105*

*Науковий керівник:
Шевченко Інна Юріївна,
доктор економічних наук,
професор, Харківський
національний автомобільно-
дорожній університет*

ДОСЛІДЖЕННЯ НАЙПОПУЛЯРНІШИХ ВЖИВАНИХ ЛЕГКОВИХ АВТОМОБІЛІВ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4445/>

Ринок вживаних легкових автомобілів є одним з найпотужніших секторів української економіки. Існування цього ринку сприяє розвитку автомобільної промисловості, підтримці зайнятості, забезпеченню мобільності населення та стимулюванню економічного зростання. Завдяки ринку вживаних легковиків в Україні діє значна кількість робочих місць у сферах продажу, обслуговування, ремонту та страхування автомобілів. Існування вживаного ринку автомобілів сприяє розвитку автосервісів, магазинів запчастин та інших підприємств, пов'язаних з обслуговуванням

автомобілів. Це забезпечує робочі місця та сприяє зростанню бізнесу в цій сфері.

Особливо важливим ринок вживаних легкових автомобілів є для населення. Вживані легкові автомобілі коштують менше, ніж нові, що робить їх більш доступними для більшої частини населення. Це особливо важливо для України, де більшість покупців не можуть собі дозволити новий легковий автомобіль через фінансові обмеження. Саме ринок вживаних легкових автомобілів надає їм можливість володіти транспортним засобом для особистої мобільності або започаткування власного бізнесу, такого як таксі, доставка товарів, кур'єрські послуги тощо.

Для визначення найпопулярніших вживаних легкових автомобілів серед покупців за 2021-2023 роки нами було зібрано статистику ТОП-20 брендів вживаних легкових автомобілів за даними сайтів «PLANETAUTO» [6], «AUTO.RIA» [7] і «RST» [8] та проаналізовано обсяги їх продажу з травня 2021 по травень 2023 років (табл.1).

Таблиця 1 – Аналіз обсягів продажів найпопулярніших брендів вживаних легковиків за 2021-2023 роки в Україні

Рейтинг	Назва бренду	Обсяги продажів за роками, одиниць							%	Темп приросту за 2022/2021 роки, %	Темп приросту за 2023/2022 роки, %	Середня вартість легкового автомобіля, грн., станом на 19.06.2023 року
		2021*	%	2022	%	2023**	%	Загальна кількість продажів за 2021-2023 рр.				
1	Volkswagen	75964	14,96	84413	16,51	27302	11,07	187679	14,83	11,12	-67,66	469 009
2	Renault	41653	8,20	43177	8,45	20547	8,33	105377	8,33	3,66	-52,41	321 331
3	BA3	48249	9,50	28114	5,50	12101	4,91	88464	6,99	-41,73	-56,96	71 365
4	Skoda	35745	7,04	35788	7,00	16251	6,59	87784	6,94	0,12	-54,59	393 229
5	Ford	38571	7,59	33360	6,53	14979	6,08	86910	6,87	-13,51	-55,10	360 141
6	Toyota	26014	5,12	32583	6,37	15553	6,31	74150	5,86	25,25	-52,27	614 503
7	Opel	26909	5,30	31032	6,07	12778	5,18	70719	5,59	15,32	-58,82	237 405
8	Hyundai	30424	5,99	27362	5,35	12845	5,21	70631	5,58	-10,06	-53,06	373 348
9	Audi	18588	3,66	25579	5,00	15817	6,42	59984	4,74	37,61	-38,16	1 411 769
10	Nissan	24692	4,86	23924	4,68	10880	4,41	59496	4,70	-3,11	-54,52	330 216
11	BMW	19795	3,90	23640	4,62	11446	4,64	54881	4,34	19,42	-51,58	951 586
12	Chevrolet	20612	4,06	19557	3,83	11331	4,60	51500	4,07	-5,12	-42,06	440 522
13	Kia	16551	3,26	17287	3,38	11554	4,69	45392	3,59	4,45	-33,16	367 528
14	Mitsubishi	15210	2,99	15927	3,12	9776	3,97	40913	3,23	4,71	-38,62	217 583
15	Mercedes-Benz	15646	3,08	16750	3,28	7851	3,18	40247	3,18	7,06	-53,13	784 804
16	Daewoo	14508	2,86	10665	2,09	10041	4,07	35214	2,78	-26,49	-5,85	131 974
17	Peugeot	12402	2,44	13789	2,70	8515	3,45	34706	2,74	11,18	-38,25	257 575
18	Honda	9998	1,97	11180	2,19	6988	2,83	28166	2,23	11,82	-37,50	428 945
19	Citroën	8278	1,63	9221	1,80	5288	2,14	22787	1,80	11,39	-42,65	267 608
20	Fiat	8057	1,59	7856	1,54	4688	1,90	20601	1,63	-2,49	-40,33	221 416
Підсумок:		507866	100,00	511204	100,00	246531	100,00	1265601	100,00	0,66	-51,77	432 593

*обсяги продажів з травня по грудень 2021 року;

**обсяги продажів з січня по травень 2023 року.

Джерело: складено автором на підставі [1-3]

За результатами дослідження, лідером українського ринку вживаних легкових автомобілів став Volkswagen, якому вдалося реалізувати 187 679 автівок за досліджуваний період. Середня вартість легкового автомобіля Volkswagen становить 469 тис. грн., що на 36 416 грн. більше середньої вартості за ринком.

Найпопулярнішими моделями легкових автомобілів бренду Volkswagen за 2021-2023 роки є Volkswagen Passat – 53 251 одиниць (4,21% від загальної кількості проданих вживаних легкових автомобілів), Volkswagen Golf – 38 254 одиниць (3,02%), Volkswagen Transporter – 16 486 одиниць (1,30%), Volkswagen Jetta – 14 377 одиниць (1,14%), Volkswagen Caddy – 11 891 одиниць (0,94%). У 2022 році порівняно з 2021 роком відбулося зростання продажів на 11,12%. За п'ять місяців 2023 року продажі легкових автомобілів Volkswagen складають 32,34% від обсягів 2022 року.

На другому місці за кількістю проданих легковиків знаходиться Renault, якому вдалося реалізувати за два роки 105 377 легковиків. Середня вартість легкового автомобіля Renault складає 321 331 грн., що на 111 262 грн. менше середньої вартості вживаного автомобіля досліджуваних брендів. Найпопулярнішими моделями вживаних легкових автомобілів марки Renault за 2021-2023 роки є Renault Megane – 27 277 одиниць (2,16%), Renault Kangoo – 15 062 одиниць (1,19%), Renault Megane Scenic – 10 612 одиниць (0,84%), Renault Trafic – 8 798 одиниць (0,70%), Renault Logan – 7 363 одиниць (0,58%). У 2022 році порівняно з 2021 роком відбулося зростання попиту на легкові автомобілі Renault на 3,66%. За п'ять місяців 2023 року продажі легкових автомобілів Renault сягнули 47,58% від обсягів 2022 року.

На третьому місці за обсягами продажів є ВАЗ, який реалізував 88 464 автівок. Середня вартість легковика ВАЗ становить 71 365 грн. Найпопулярнішими моделями легковиків бренду ВАЗ є ВАЗ 21099 – 8 279 одиниць (0,65%), ВАЗ 2107 – 6770 одиниць (0,53%), ВАЗ 21093 – 6501 одиниць (0,51%), ВАЗ 21063 – 6 209 одиниць (0,49%), ВАЗ 21043 – 3 828 одиниць (0,30%). Темп приросту за 2022-2021 роки склав – 41,73%, що свідчить про зменшення попиту на автомобілі ВАЗ.

Найпопулярнішими типами кузова вживаних легкових автомобілів є седани – 56 3577 одиниць (44,53%), хетчбеки – 25 0515 одиниць (19,79%), кросовери – 112 397 (8,88%), позашляховики – 107 256 одиниць (8,47%) та мінівени – 107 003 (8,45%). Інформація про найбільш популярні типи кузова представлено на рис. 1.

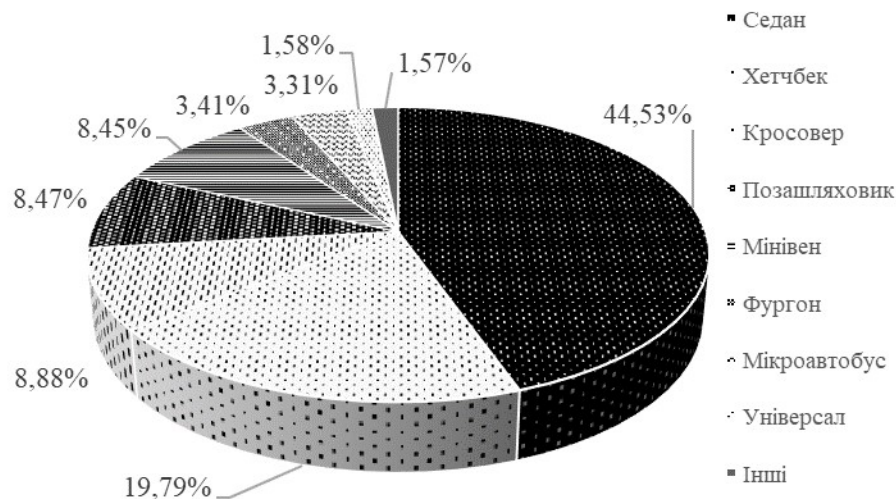

Рис. 1 – Найбільш популярні типи кузова вживаних легкових автомобілей за 2021-2023 роки в Україні

Джерело: побудовано автором на підставі [1]

Серед різних типів класів легкових автомобілів найбільшим попитом користуються легковики середнього та комфорт класів. Попит на легковики середнього класу складає 568 993 одиниць (44,96%), на автомобілі комфорт класу – 376 905 одиниць (29,78%). Інформація про обсяги продажів вживаних легкових автомобілів різних типів класів представлено на рис. 2.

Найпопулярнішими вживаними легковими автомобілі середнього класу є Skoda Octavia – 49 108 одиниць (3,88%), Renault Megane – 27 277 одиниць (2,16%), Skoda Fabia – 22 549 одиниць (1,78%), Chevrolet Aveo – 21 230 одиниць (1,68%), Opel Astra – 20 554 одиниць (1,62%).

Серед автомобілів комфорт класу найбільший обсяг продажів припадає на Volkswagen Passat – 53 251 одиниць (4,21%), Volkswagen Golf – 38 254 одиниць (3,02%), Ford Focus – 27 569 одиниць (2,18%), Toyota Camry – 20 307 одиниць (1,60%), Volkswagen Transporter – 16 486 одиниць.

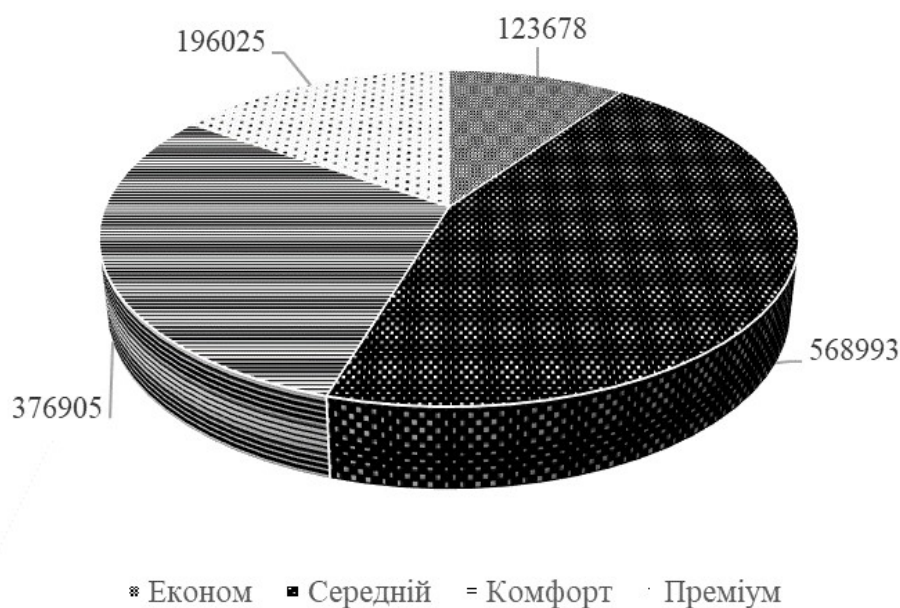

Рис. 2 – Обсяги продажів вживаних легкових автомобілів різних типів класів

Джерело: побудовано автором на підставі [1-3]

Серед автомобілів економ класу найбільшим попитом користуються моделі Daewoo Lanos – 22 408 одиниць (1,77%), ВАЗ 21099 – 8 279 одиниць (0,65%), ВАЗ 2107 – 6 770 одиниць (0,53%), ВАЗ 21093 – 6 501 одиниць (0,51%), ВАЗ 21063 – 6209 одиниць (0,49%).

Найпопулярнішими вживаними легковими автомобілями преміум класу є Audi A6 – 17 859 одиниць (1,41%), BMW 5-Series – 16 729 одиниць (1,32%), Audi A4 – 15 225 одиниць (1,20%), Mitsubishi Lancer – 14 323 одиниць (1,13%), BMW 3-Series – 14 307 (1,13%).

Аналіз ринку вживаних легкових автомобілів в Україні вказує на наявність ряду факторів, які впливають на його розвиток. Наприклад:

- зміни в економіці, такі як рівень безробіття, зростання або спад ВВП, впливають на попит і ціни на вживані легкові автомобілі. У період економічної нестабільності багато людей можуть відкладати покупку нового автомобіля і звертатися до ринку вживаних автомобілів;

- вартість палива – підвищення цін на паливо може змусити багатьох власників автомобілів шукати більш паливоефективні альтернативи, зокрема вживані автомобілі з кращим показником витрати палива;

– впровадження нових технологій в автомобільну промисловість, наприклад, поява електромобілів на ринку може зменшити попит на вживані автомобілі з двигунами внутрішнього згоряння;

– доступність кредитів і ставки за кредитами – якщо кредити стають менш доступними або мають високі процентні ставки, то попит на вживані легкові автомобілі може зростати;

– зростання свідомості про екологію – деякі покупці можуть шукати вживані автомобілі з меншим викидом шкідливих речовин або гібридні та електричні автомобілі;

– зміни у правових нормах та політичних рішеннях, наприклад, зміни у податках на автомобілі, стандарти безпеки або обмеження використання окремих типів автомобілів можуть вплинути на попит і ціни на вживані автомобілі.

Загалом, ринок вживаних легкових автомобілів в Україні є динамічним і реагує на різні фактори, що впливають на попит і пропозицію. Розуміння цих факторів може допомогти підприємцям, покупцям та уряду приймати обґрунтовані рішення та здійснювати ефективні заходи для сприяння сталому розвитку ринку вживаних легкових автомобілів.

Література:

1. Обсяг продажів бу авто. Інформаційний автомобільний портал «Planetavto». URL: <https://planetavto.ua/charts/> (дата звернення: 26.06.23).
2. Каталог автомобілів. Інформаційний автомобільний портал «Auto.ria». URL: <https://auto.ria.com/uk/car/> (дата звернення: 26.06.23).
3. Авто базар – Авторинок України. RST.ua – найбільший сайт із продажу автомобілів в Україні. URL: <https://rst.ua/ukr/> (дата звернення: 26.06.23).

*Криворот Олег Григорович,
старший викладач кафедри
обліку та оподаткування
Національного університету
біоресурсів і природокористування
України*

АМОРТИЗАЦІЯ АКТИВІВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4464/>

Воєнний стан в Україні однозначно потребує відповідних змін стосовно облікової та амортизаційної політики різних підприємств. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби» [1] та Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» [2] чітко регламентують можливість щодо запровадження підприємствами прискореної амортизації необоротних активів. Війна війною, а амортизація має нараховуватися за розкладом. Протягом введеного воєнного стану абсолютна більшість підприємств хоча б на певний період оголошувала простій. У деяких підприємствах навіть після повернення до роботи частина необоротних активів так і не експлуатується. Війна цілодобово викликає небезпечні та непередбачувані умови щодо використання майна, а також неможливість обґрунтування терміну його корисної експлуатації. Ризики щодо часткової чи повної втрати майна є досить чималими. Майно підприємств здебільшого не застраховане. Єдиним правильним виходом є запровадження прискореної амортизації, що дозволить достовірно відобразити витрати підприємства пов'язані з військовими діями.

В умовах діючого на території нашої країни воєнного стану оцінити термін корисної експлуатації активів практично неможливо. За правилами МСБО 16 (п. 57) строк корисної експлуатації активу визначають, виходячи з очікуваної корисності активу для суб'єкта господарювання. Оцінка строку корисної експлуатації активу обов'язково повинна ґрунтуватися на особистому досвіді щодо використання різними суб'єктами господарювання подібних активів. Національні положення обліку абсолютно співпадають з міжнародними в контексті терміну

стосовно корисної експлуатації необоротних активів. Відповідно до НП(С)БО 7 амортизація – це систематичний розподіл вартості необоротних активів протягом строку їх корисного використання. Відповідно до п. 23, нарахування амортизації здійснюється протягом строку корисного використання (експлуатації) об'єкта, який встановлюється підприємством (у розпорядчому акті) при визнанні цього об'єкта активом (при зарахуванні на баланс), і призупиняється на період його реконструкції, модернізації, добудови, дообладнання та консервації.

Значно ослаблена внаслідок агресії російської федерації економіка України ще тривалий час потребуватиме значних фінансових ресурсів на повне відновлення. З метою чіткого реагування на непередбачувані обставини використання майна суб'єктами господарювання, що обумовлені війною на території нашої країни, їх облікова політика має бути адаптована саме у частині розширення можливостей щодо застосування прискореної амортизації активів. Навіть враховуючи те, що НП(С)БО 7 «Основні засоби» допускає можливість подвоєння норм амортизаційних відрахувань та коригування терміну корисного використання основних засобів, він не містить чіткого роз'яснення стосовно амортизаційної політики підприємств в умовах воєнного часу. Досить актуальним є врегулювання на законодавчому рівні та введення поняття «воєнного стану» як в національні так і міжнародні стандарти бухгалтерського обліку. Проблемні питання щодо відновлення пошкодженого майна значно загострюється і через недосконалість ринку страхування.

Література:

1. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби» URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU17035>
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», затв. Наказом Мініфіну України від 27.04.2000 р. № 92. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>

*Собко Ольга Миколаївна,
доктор економічних наук, доцент,
завідувач кафедри підприємництва
і торгівлі, Західноукраїнський
національний університет,
м. Тернопіль, Україна
ORCID: 0000-0001-8317-0563*

*Стахурська Світлана Василівна,
аспірантка, Західноукраїнський
національний університет,
м. Тернопіль, Україна
ORCID: 0000-0001-7333-8764*

ОЦІНЮВАННЯ УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ВІТЧИЗНЯНИХ МОЛОКОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4465/>

Інтелектуальний потенціал в умовах економіки знань і посилення викликів глобального масштабу залишається одним із важливих чинників забезпечення розвитку підприємств. Особливої актуальності цей напрям розвитку сучасних підприємств набуває в Україні, де інтелектомісткість національних виробництв продовжує залишатись низькою, а пошук відповідей на виклики, спричинені війною набувають актуальності. Аналіз статистичних даних у сфері інтелектуальної власності вітчизняних підприємств свідчить про недостатню активність, зокрема серед підприємств переробної галузі (напр., виробництва харчових продуктів). Так, «при зниженні загальної кількості виданих патентів у 2017-2021 роках на 52% з 7061 до 3423 питома вага патентів, виданих підприємствам харчової промисловості, залишається мізерною: 0,2% у 2017 році та 0,4% у 2021 році» [1]. При цьому, «лише 38 свідоцтв на промислові зразки видано підприємствам-виробникам харчових продуктів або 2,2%» [1]. Серед активних національних заявників у 2021 році виділяється позитивно ПАТ «Житомирський маслозавод» (23 заявки) [1]. Беручи до уваги той факт, що об'єкти нашого дослідження функціонують в сфері молокопереробки, а в переліку об'єктів інтелектуальної власності найбільшу присутність мають комерційні найменування та торговельні марки, локалізуємо пошук резервів розвитку інтелектуального капіталу саме в цих напрямках. Проведений порівняльний аналіз в частині реєстрації

та видачі свідоцтв на торговельні марки в Україні у 2017-2021 роках також свідчить про позитивну динаміку, що є додатковим свідченням доцільності пошуку резервів у цій сфері інтелектуальної власності.

Коливальний характер динаміки показника демонструє повернення і навіть перевищення у 2021 році кількості поданих заявок у 2017 році: 39472 заявки проти 38817 відповідно, що становить 1,02%. У 2021 році 86,2% заявок на реєстрацію торговельних марок надійшло від національних виробників, з них 43,6% – юридичні особи. 53,5% усіх заявок надійшло від надавачів послуг, 46,5% – від виробників товарів [1]. Гальмівним фактором активізації інноваційної діяльності підприємств є строки розгляду заявок.

Додатково доцільність підвищення інтелектомісткості національних виробників пояснюється і перспективами виходу на міжнародні ринки, які покращуються. Адже, позитивне підґрунтя для цього сформовано завдяки підписанню асоціації та очікуваного вступу України в ЄС. Таким чином, покращення інтелектуального потенціалу вітчизняних переробників молока та молочної продукції є своєчасним. Однак, вирішення цього питання передбачає покращення управління інтелектуальним потенціалом підприємств, що дозволить виявляти і ефективно використовувати резерви зростання.

Першим кроком у вирішенні проблем покращення управління інтелектуальним потенціалом вітчизняних молокопереробних є його оцінювання. Це дозволить встановити в якому стані перебуває складова інтелектуального потенціалу вітчизняних молокопереробників. Крім того, оцінювання управління інтелектуальним потенціалом вітчизняних молокопереробних дозволить визначити напрями його покращення.

Оцінювання управління інтелектуальним потенціалом вітчизняних молокопереробників проведено на основі трьох діючих товариств, які функціонують в Західному регіоні України, зокрема ПрАТ «Тернопільський молокозавод», ТОВ «Молочна компанія «Галичина» та ТОВ «Молокозавод «Самбірський». Вибір об'єктів дослідження пояснюється тим, що ці товариства, з одного боку, розміщені у відносно стабільному регіоні, що зазнає мінімального впливу від жорстокої війни, а з іншого – географічне розміщення поблизу кордону з ЄС дає їм низку переваг у формуванні своєї зовнішньої-економічної політики, тобто формує відносно кращі умови для виходу на європейський ринок.

Оцінювання управління інтелектуальним потенціалом вказаних товариств проведено в межах особистісного та організаційного елементів його структуризації.

Аналіз управління інтелектуальним потенціалом товариств здійснено в часовому періоді 2018–2022 рр. в межах пропонованих оцінних показників, зокрема: 1) особистісного інтелектуального потенціалу (синтетичний показник індексу оплати праці та питомої ваги заробітної плати в собівартості продукції); 2) для організаційного інтелектуального потенціалу (ринковий (рентабельність продаж); фінансовий (рентабельність власного капіталу); інформаційний (рівень цифровізації продаж (ступінь якісної наповненості сайту); інноваційного (коефіцієнт оновлення асортименту).

Проведене оцінювання управління інтелектуальним потенціалом досліджених товариств у 2018–2022рр. дозволило встановити: 1) нестабільну динаміку індексу оплати праці, її покращення в окремі роки, що загалом не свідчить про ефективність управління цією складовою; 2) нестабільність динаміки питомої ваги заробітної плати в собівартості продукції та незначне її підвищення у 2022 р., яке не дозволило досягнути рівня попередніх років; 3) погіршення інноваційних спроможностей товариств; 4) негативну динаміку оновлення асортименту; 5) суттєве зниження рентабельності продаж (ПрАТ «Тернопільський молокозавод» (9,4 рази), ТОВ «Молочна компанія «Галичина» (2,2. рази); 6) нестабільну динаміку коефіцієнта інтелектуальної доданої вартості.

Проведена оцінка управління особистісним інтелектуальним потенціалом на досліджених суб'єктах господарювання, які функціонують в сфері молокопереробки дозволяє стверджувати про необхідність пошуку резервів його покращення, що забезпечить підвищення інтелектомісткості виробничо-комерційних процесів.

Таким чином, проведений аналіз управління інтелектуальним потенціалом молокопереробних товариств дає підстави для внесення пропозицій його удосконалення в частинах особистісного та організаційного елементів, зокрема управління оплатою праці, продажами, фінансової спроможності.

Література:

1. Промислова власність у цифрах. Показники діяльності у сфері промислової власності за 2021 рік. URL: <https://ukrpatent.org/atachs/promvlasnist-2021.pdf> (дата звернення: 10.05.2023)
2. Фінансова звітність ПрАТ «Тернопільський молокозавод»
3. Фінансова звітність ТОВ «Молочна компанія «Галичина»
4. Фінансова звітність ТОВ «Молокозавод «Самбірський»

*Азаренко Тетяна Ігорівна,
аспірантка Науково-дослідного
інституту публічного права
ORCID: 0000-0002-0553-4306*

ПЕРЕВІРКА ДОБРОЧЕСНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ: ДОСВІД АВСТРАЛІЇ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4440/>

Перевірка доброчесності поліцейських, яка була запроваджена Департаментом поліції Нью-Йорка (NYPD) у 1970-х роках для викриття корумпованих поліцейських, набуває все більшого поширення. Даний вид перевірки використовується в багатьох країнах в тому числі й в Австралії. Слід зазначити, що кожен штат Австралії має власну практику перевірки доброчесності поліцейських.

Королівська комісія Вуда в Новому Південному Уельсі запровадила заходи щодо перевірки доброчесності поліції в 1996 році. Згідно з Законом Нового Південного Уельсу «Про поліцію» комісар може проводити або уповноважити будь-якого офіцера поліції чи іншу особу проводити програму («програму тестування доброчесності») для перевірки доброчесності будь-якого конкретного офіцера поліції чи групи офіцерів поліції [1]. Отже, в Новому Південному Уельсі використовується цільова (цілеспрямована) перевірка доброчесності, яка передбачає перевірку конкретного офіцера поліції чи групи офіцерів поліції щодо якого (яких) є підозри вчинення ним (ними) протиправних дій.

Тестування доброчесності було прийнято поліцейськими силами Нового Уельсу як стратегічну практику боротьби з корупцією та неетичною поведінкою. Програма базувалася на нью-йоркській моделі з основною відмінністю в тому, що поліція Нового Уельсу не проводить випадкові перевірки доброчесності, зосереджуючись лише на цільовій перевірці. Здійснює дану перевірку підрозділ перевірки доброчесності основні функції якого були переглянуті протягом 2001 року, а в 2008 році реструктуризація командування професійних стандартів поліції Нового Південного Уельсу призвела до того, що підрозділ став підрозділом таємних розслідувань. Тепер цей підрозділ відповідає за проведення

всіх таємних внутрішніх розслідувань у Новому Південному Уельсі та відповідає за програму перевірки доброчесності [2].

В штаті Вікторія перевірка доброчесності була запроваджена в 1998 році. Як і в Новому Південному Уельсі, поліція штату Вікторія використовує цілеспрямований, а не випадковий вид перевірки доброчесності. Поліція Вікторії керує відділом перевірки доброчесності у своєму Департаменті етичних стандартів. Крім того, в листопаді 2004 року урядом Вікторії був заснований Офіс поліцейської доброчесності (ОПІ) – незалежне агентство з нагляду за поліцією та протидією корупції в австралійському штаті Вікторія, який припинив свою діяльність 9 лютого 2013 року та був замінений Незалежним антикорупційним антикорупційним органом (ІВАС).

Наступною запровадила перевірку доброчесності у своєму штаті поліція Західної Австралії (WAPOL). У 2005 році поліція Західної Австралії і Комісія з боротьби з корупцією та злочинністю (ССС) створили спільний відділ цільових перевірок доброчесності, який забезпечив перевірки доброчесності з перевагами законодавчих повноважень СССР і досвіду роботи WAPOL, але в той же час Комісія з боротьби з корупцією та злочинністю може проводити як випадкові, так і цільові перевірки поліцейських.

У Квінсленді Комісія з питань злочинності та неправомірної поведінки проводить перевірку доброчесності офіцерів поліції Квінсленда лише на цільовій основі. Розроблено критерії для оцінки серйозності відповіді щодо серйозності справи. Наприклад, перевірка доброчесності буде використовуватися лише у випадках, коли є припущення про кримінальне правопорушення, яке може призвести до звільнення.

У Південній Австралії перевірки доброчесності також є цільовими, але відмінним є те, що вони використовуються для допомоги у внутрішніх розслідуваннях, які зазвичай проводяться відділом боротьби з корупцією поліції Південної Австралії, а не відділом внутрішніх розслідувань [3].

Натомість поліція Тасманії не застосовує перевірки доброчесності на практиці, хоча законодавством штату передбачена така процедура.

Отже, перевірка доброчесності поліцейських, є досить поширеною практикою в австралійських штатах. Впровадження даної перевірки в кожному штаті відбувалося поступово і кожен з штатів має певні особливості її здійснення. Спільною ознакою є те, що перевага надана цільовій перевірці доброчесності, коли є об'єктивні підстави вважати, що поліцейський чи група поліцейських вчиняють протиправні дії.

Література:

1. NSW Police Act 1990, s. 207A. URL: http://classic.austlii.edu.au/au/legis/nsw/consol_act/pa199075/s207a.html (дата звернення: 30.06.2023).
2. History of New South Wales police integrity testing program URL: https://www.google.com/url?sa=i&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=0CAIQw7AJahcKEwiYsufy-fT_AhUAAAAAHQAAAAAAQAw&url=https%3A%2F%2Fwww.aph.gov.au%2FDocumentStore.ashx%3Fid%3D59f32216-d3b4-49b9-8d03-6e541d79ce83&psig=AOvVaw3w55Ys4avl5ph0f5ErWmiW&ust=1688556662710565&opi=89978449 (дата звернення: 25.06.2023).
3. Porter, L. & Prenzler, T. (2011). *A National stocktake of police integrity strategies*. Brisbane: Australian Research Council Centre of Excellence in Policing and Security, Griffith University

*Баламуш Мар'яна Анатоліївна,
кандидат юридичних наук, доцент,
кафедра адміністративного
та господарського права,
Одеський національний
університет імені І.І. Мечникова,
м. Одеса, Україна
ORCID: 0000-0001-6764-2591*

РЕФОРМУВАННЯ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ВІДПОВІДНО ДО ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4438/>

Після реорганізації Державної фіскальної служби, Митна служба України, починаючи з 2019 року, проходить етапи трансформації та удосконалення відповідно до сучасних вимог щодо інтегрованого управління кордонами. Реформа включає в себе низку задач і напрямів, завдяки яким відбувається підвищення автоматизації процесів діяльності та мінімізація людського фактору задля забезпечення зменшення корупційних ризиків. Окрім того, застосування надійних електронних сервісів спрощує якість та оперативність проведення митних процедур та вдосконалення процедури пропуску через державний кордон товарів і транспортних засобів, виконання митних формальностей відповідно до

вимог законодавства з питань митної справи у взаємодії з митними органами іноземних держав.

Але аналізуючи Розпорядження Кабінету Міністрів України від 2020 року щодо Деяких питань реалізації концептуальних напрямів реформування системи органів, що реалізують державну митну політику, а саме, Плану заходів з реформування та розвитку митних органів, можна дійти висновку, що ключовим завданням є запровадження нового підходу та стандартів щодо кадрової політики митних органів. Крім того, відповідно до зазначеного Плану, в органах Державної митної служби почався пілотний проект тестування посадових осіб митних органів. Метою тестування є заохочення працівників Митної служби України до добросовісного виконання своїх обов'язків та підвищення ефективності діяльності митних органів, в тому числі, задля взаємодії з європейськими партнерами. Та основною метою проведення тестування була перевірка професійних знань службовців та відповідності їх до зайнятих посад, які вже працюють в Митній службі довгий проміжок часу.

Важливим питанням, стосовно реформування кадрової політики в митних органах, стало знання іноземної мови, яке знайшло своє відображення в проекті Національного агентства з питань державної служби Eng4PublicService. Завдяки цьому проекту, працівники митної служби мають змогу до безкоштовного вивчення англійської мови задля поліпшення спроможності комунікації з представниками митних служб інших країн та задля спрощення і прискорення реалізації митних формальностей.

Крім того, потрібно зазначити щодо нормативного закріплення вимоги відповідного рівня на знання англійської мови (або мови, яка є однією з офіційних мов Ради Європи), що міститься в Законі України «Про державну службу» від 2016 року. Адже законодавець врегульовував питання щодо володіння іноземною мовою працівниками державної служби частково, поклавши обов'язок щодо конкретизації посад, для яких ця вимога є обов'язковою, на центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері державної служби (НАДС) та Кабінет Міністрів України, які вправі конкретизувати спеціальні вимоги щодо деяких посад державної служби. Тобто відповідно до Закону України «Про державну службу», обов'язковою вимогою щодо знання іноземної мови для зайняття вакантної посади державної служби застосовується до осіб, що претендують на заміщення вакантної посади

категорії А. А ось, що стосується категорій Б і В, ця вимога може встановлюватись за рішенням НАДС та Кабінету Міністрів України.

Не можна не згадати законопроект №9432 від 28 червня 2023 року, щодо Закону про застосування англійської мови в Україні, який має на меті зміни в у частині другій ст. 20 пункті 1 та замінити слова «англійської мови (або мови, яка є однією з офіційних мов Ради Європи)» конкретно на англійську мову. Що ж стосується вимог посад митної служби, то все залишилось без змін: обов'язкова вимога для державної служби категорії А та Б і В, перелік посад яких, встановлюється Кабінетом Міністрів України. В законопроекті зазначено і щодо обов'язкового володіння англійською мовою осіб, які претендують на зайняття посад саме в митних органах, перелік яких встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Повстає питання щодо конкретизації вимог стосовно окремих посад митних органів України та уточнення питання необхідності відповідного підтвердження рівня знання англійської мови на нормативному рівні, задля забезпечення відповідної підготовки висококваліфікованих працівників, без можливості обійти вимогу закону.

Література:

1. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 р. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 4. Ст. 43. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>
2. Про схвалення Стратегії інтегрованого управління кордонами на період до 2025 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 687-р, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-2019-%D1%80#Text>
3. Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 227, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019-%D0%BF#Text>
4. Деякі питання реалізації концептуальних напрямів реформування системи органів, що реалізують державну митну політику: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 травня 2020 р. № 569-р, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/569-2020-%D1%80#Text>

*Бортняк Катерина Василівна,
доцент кафедри публічного
та приватного права
Навчально-наукового
гуманітарного інституту
Таврійського національного
інституту імені В.І. Вернадського
ORCID: 0000-0002-2135-3820*

КОНТРОЛЬНО-НАГЛЯДОВІ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ В НАУЦІ: ОСОБЛИВОСТІ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4447/>

Держава, реалізуючи політику у сфері науки, послуговується загальною управлінською моделлю реалізації владних функцій, що втілюється в діяльності конкретних органів державної влади. На ці органи покладається обов'язок реалізації відповідної галузевої державної політики, а тому вони повинні бути наділені певним обсягом повноважень та функціональних можливостей для повноцінного впровадження в життя всіх цілей та завдань державного регулювання конкретної сфери суспільного буття. Сфера науки не є винятком, але її особливість пов'язана із суспільним феноменом науки та наукових знань, розвиток яких, а особливо результати, складно передбачити, хоча і відбувається їх прогнозування та планування. Але для повноцінної реалізації управлінської функції суб'єкт управління повинен мати чітке бачення розвитку підконтрольних об'єктів та сфери, яку він регулює. Для цього, як і в будь-якому управлінському процесі, державою використовується спеціальна контрольно-наглядових функція, яка в контексті сфер науки має певні особливості, що обумовлюють спосіб її практичного втілення та впливає на загальний результат розвитку вказаної сфери. Контрольно-наглядова функція реалізується через систему відповідних суб'єктів управління за допомогою конкретного владно-управлінського інструментарію, зміст якого залежить від сфер застосування. Державне управління в сфері науки передбачає існування системи органів влади в особі Міністерства освіти і науки України (далі – МОН) та підпорядкованих йому структур, а також наукових установ, що реалізують науково містку складову процесу реалізації державної політики в сфері

науки: Національна академія наук України (далі – НАНУ) та національні галузеві академії наук. Вже в цьому криється перша особливість реалізації контрольно-наглядової функції держави в сфері науки.

Так, НАНУ та національні галузеві академії наук в першу чергу мають правовий статус суб'єктів наукової діяльності, тобто реалізують безпосередню наукову та науково-технічну діяльність, здійснюють наукові пошуки та іншу діяльність пов'язану із отриманням наукового результату, інноваційну тощо. Але саме НАНУ визначає основний напрямок розвитку наукових пошуків, визначає програми розвитку різних галузей науки та встановлює виходячи із цього цілі другого порядку вже для підпорядкованих їй наукових установ. За такої моделі цілепокладання та організації процесу розвитку науки, реалізація контрольно-наглядової діяльності зводиться фактично до перевірки відповідності напрямків витрат державних коштів на утримання підпорядкованих НАНУ наукових установ.

Релевантність такого контролю не відповідає загальним завданням реалізації державної політики в сфері науки де першочерговою метою є досягнення наукового результату.

Другою важливою особливістю аналізованої нами функції є те, що не існує методологічного обґрунтування для визначення достатності чи допустимості витрат державних ресурсів для досягнення науковими установами відповідного наукового результату. Іншими словами, під час контролю за цільовим використанням державного фінансування та інших ресурсів НАНУ, МОН та національні галузеві академії наук фактично повинні користуватись принципом економічної доцільності та співставності економічної цінності від отриманого наукового результату витраченим на таке отримання ресурсам. Але така форма контролю не відображає реальний стан розвитку наукового процесу, оскільки важко передбачити хід наукових досліджень, особливо в тих галузях науки в яких такі результати є проривними та не мають аналогів у світі. Така «непередбачуваність» процесу наукового розвитку ставить під питання результати контрольно-наглядової діяльності, особливо їх аналізу та висновків, прийнятих органами державної влади. Загальноприйняті або традиційні для розвинутих економік пропорції витрат ВВП на наукову сферу не можуть в умовах розвитку наукової сфери в Україні під час протистояння військовій агресії РФ відображати реальний стан допустимості витрат державних ресурсів. Тому і результати контролю боку держави за діяльність наукових установ в даному аспекті потребують

подальшого критичного аналізу для прийняття рішень щодо корегування державної політики в сфері науки.

Наступною відмінною рисою реалізації контрольної-наглядової діяльності в сфері науки є дуалістична природа процесів нагляду та контролю. Характерно, що нагляду властива зовнішня спрямованість щодо піднаглядних об'єктів: суб'єкти та об'єкти нагляду не є елементами спільної системи органів. Контроль може здійснюватись і «всередині» системи (відомчий або внутрішньовідомчий контроль). Компетенція органів контролю включає можливість втручання в діяльність підконтрольного об'єкту, притягнення винних осіб до відповідальності. На наше переконання, контрольна функція державного управління в Україні повинна охоплювати два найважливіші напрями – контроль і нагляд. Ці напрями мають бути відображені у повноваженнях інституційно відокремлених організаційно-правових форм на центральному, регіональному та місцевому рівнях управління. Контроль повинен сприяти підвищенню якості здійснення державної влади та втілюватись в організаційно-правових формах державної контрольної діяльності. Нагляд же має забезпечувати реалізацію контрольної функції державного управління щодо приватних суб'єктів у різних сферах суспільного життя з метою створення належних умов розвитку суспільства загалом та господарської діяльності зокрема.

Натомість контроль – постійна функція управління, умова забезпечення успішності його діяльності, він завжди професійний, незалежно від того, відомчий чи загальнодержавний. Тобто, нагляд має більш «вузьку» сферу застосування. Контроль потрібно вважати більш широким поняттям, а нагляд необхідно розглядати як елемент контролю, як «звужений контроль», але звужений лише по відношенню до сфери свого застосування. Нагляд здійснюється за об'єктами, які не підпорядковані органу, що здійснює нагляд, тоді як контроль може здійснюватись як щодо підпорядкованих суб'єктів, так і тих, що не мають прямого підпорядкування. Наявність протилежних точок зору свідчить про помилковість ототожнення інститутів контролю і нагляду, натомість заслуговує уваги твердження, що це дві самостійні форми реалізації контрольної влади у правовій державі.

Такі загальнотеоретичні висновки ми заломлюємо в цілком практичній площині зазначаючи, що і контроль, і нагляд – все це способи за допомогою яких відбувається фіксація стану та особливостей процесу розвитку наукової сфери в одиницю часу або протягом певного періоду

з метою встановлення закономірностей та відхилень її розвитку. Інші особливості стосуються як природи науки, як унікального суспільного феномену, що має важливий вплив на соціально-економічну підсистему держави; так і особливостей регулювання відносин з приводу створення, використання та капіталізації результатів наукових пошуків.

Література:

1. Про затвердження Положення про Міністерство освіти і науки України: Постанова Кабінету Міністрів України від 16.10.2014 № 630. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/630-2014-%D0%BF#Text>
2. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 № 848-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>

*Гальцова Олена Володимирівна,
кандидат юридичних наук,
викладачка кафедри права
Національної безпеки та правової
роботи Військово-юридичного
інституту, Національний
юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
ORCID: 0000-0001-6018-0486*

ДО ПИТАННЯ ПРО НАЛЕЖНЕ ПОВОДЖЕННЯ З УКРАЇНСЬКИМИ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИМИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4453/>

Після повномасштабного вторгнення в Україну та веденням активних бойових дій російською федерацією, у полон обома країнами було взято тисячі російських та українських військових. Тільки понад тисячу українських військових, що опинилися в пастці на металургійному заводі «Азовсталь» в Маріуполі, вивезли до підконтрольних російським силам населених пунктів [1]. Усі вони згідно змісту ст. 5 III Женевської конвенції, вважаються військовополоненими з того моменту, коли вони підпадають під владу супротивника до їхнього остаточного звільнення

та репатріації. Тобто в цей період на таких осіб поширюється захист та вимоги гуманного поводження відповідно до приписів міжнародного гуманітарного права.

Зазначимо, що військовополонені мають свої особливості та певні гарантії щодо поводження із ними, які зобов'язані виконувати держави – сторони війни та їх військовослужбовці. Зокрема, йдеться про правила поводження із полоненими, що закріплені у Конвенції про поводження з військовополоненими (1929 р.) (III Женевська Конвенція), яка на жаль, не регулює питання обміну військовополоненими. Тому основними джерелами щодо поводження з військовополоненими є Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 року (далі – ЖК) [2] та додатковими протоколами до неї, прийнятими в 1977 і 2005 роках.

Безумовно, Україна суворо дотримується положень Женевських конвенцій при поводженні із російськими військовополоненими, бо це є принциповим питанням для інтересів нашої країни [3]. Зазначимо, що хоча російська федерація в 2019 р. денонсувала Протоколи 1 і 2 до цієї конвенції, але зобов'язана виконувати принципи, викладені в Женевській конвенції про поводження із військовополоненими 1949 р.

Як справедливо зазначають науковці, право на полон передовсім є правом військовополоненого на збереження життя та не повинно загрожувати життю особи [4]. Загальний режим поводження з військовополоненими з моменту полонення до звільнення або репатріації і відображує всі складові інституту воєнного полону – від початку полону, місця та порядку утримання військовополонених, заходів з підтримки порядку, компетенції адміністрації супротивної сторони щодо військовополонених, режиму праці та відпочинку, відповідальності військовополонених (дисциплінарної та кримінальної) і аж до кінця полону [4].

Важливе значення має ст. 12 частина II ЖК, згідно якої, військовополонені перебувають у руках ворожої держави, а не окремих осіб чи військових частин, які взяли їх у полон. Незалежно від відповідальності, яку можуть нести окремі особи, держава, що тримає в полоні, відповідає за поводження з військовополоненими.

Стаття 16 ЖК передбачає, що з військовополоненими необхідно завжди поводитися гуманно. Будь-який незаконний акт чи бездіяльність з боку держави, що тримає в полоні, які спричиняють смерть або створюють серйозну загрозу здоров'ю військовополоненого, що перебуває під її охороною, забороняються та будуть розглядатись як серйозне

порушення цієї Конвенції. Зокрема, жодного військовополоненого не можна піддавати фізичному каліченню або медичним чи науковим експериментам будь-якого характеру, які не обґрунтовані потребою в проведенні медичного, стоматологічного або стаціонарного лікування військовополоненого та не здійснюються в його інтересах. Так само військовополонені завжди повинні бути захищеними, зокрема від актів насилля чи залякування, а також від образ та цікавості публіки. Застосування репресалій до військовополонених забороняється [2].

Але, на жаль, російська федерація грубо порушує норми ЖК. На це указує, Управління Верховного комісара ООН з прав людини (далі – УВКПЛ). Ними виявлено систематичні катування та жорстоке поводження з українськими військовополоненими, які найбільше мали місце під час інтернування. До того ж, більшість військовополонених дотепер перебувають у слідчих ізоляторах і виправних колоніях, що є порушенням норм міжнародного гуманітарного права, згідно яких, військовополонені не повинні триматись в приміщеннях камерного типу і мають розміщуватись в умовах настільки ж сприятливих, якими є умови розквартирування військ держави, що тримає в полоні. В Україні створено табір для російських військовополонених, який відповідає вимогам тримання, де інтернуються військовополонені [5].

Також міститься низка й інших серйозних порушень міжнародного гуманітарного права та грубих порушень міжнародного права, вчинені збройними силами російської федерації або пов'язаними з ними озброєними групами під час захоплення в полон українських військовослужбовців. Зокрема, через три дні після захоплення в полон поранений український військовополонений помер в імprovізованому місці інтернування через ненадання належної медичної допомоги. Мають місце й інші випадки неналежного поводження з українськими військовополоненими, які прирівнюються до катувань або нелюдському поводженню. Наприклад, коли українських військовополонених змушували повзти близько 500 метрів із переламаними ногами до найближчих російських позицій, знімаючи їх на відео, яке у подальшому виклали у відкритий доступ мережі Інтернет [5].

Щодо розташування місць інтернування та позбавлення волі українських військовополонених, вони знаходяться як на території російської федерації, так і на тимчасово окупованих територіях України, є переповненими, не надаються щоденні прогулянки, відсутні спальні місця, туалет, душ, засоби гігієни. Основними місцями інтернування є:

виправні колонії біля Оленівки, в Горлівці, Бердянську, слідчі ізолятори в Донецьку, Луганську, Таганрозі, Ростові-на-Дону, Курську та ін. Понад 80 відсотків колишніх українських військовополонених скаржилися на недостатню кількість або низьку якість їжі, давали недопечений хліб, страви із зіпсованими інгредієнтами. Або ж випадки, коли упродовж трьох місяців українські військовополонені отримали на добу лише 250-грамову консерву (кашу з жиром і м'ясними субпродуктами) та пачка галет на одну особу. Багато з опитаних вважають голод найтяжчим випробуванням у полоні. До того ж, спосіб надання харчування для них був шкідливим або принизливим. У деяких випадках військовополонені мали лише від 45 секунд до 2 хвилин щоб поїсти, в тому числі дуже гарячу їжу, яка обпікала їм рот і горло. Тобто погана якість їжі, води та неналежні санітарні умови ставали причиною поширення кишкових інфекцій серед військовополонених, проте належна медична допомога не надавалася [5].

Отже, російська федерація грубо порушує норми ЖК стосовно поводження із українськими військовополоненими. Йдеться про ст. 25 ЖК, оскільки військовополонених необхідно розміщувати в умовах, настільки сприятливих, наскільки сприятливими є умови розквартирування в тій самій місцевості військ держави, що тримає в полоні. Ці умови створюються з урахуванням звичок та звичаїв військовополонених і в жодному випадку не повинні бути шкідливими для їхнього здоров'я і застосовуються до спальних приміщень військовополонених, як стосовно загальної площі й мінімальної кубатури, так і стосовно основного обладнання, постільної білизни та ковдр та ін. Також має місце й грубе порушення ст. 26 ЖК, що основний добовий раціон харчування повинен бути достатнім за кількістю, якістю й різноманітністю для того, щоб підтримувати добрий стан здоров'я військовополонених та запобігати втраті ваги або розвитку недостатності харчування.

Література:

1. Хто такі військовополонені та як з ними треба поводитись. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-61505804>. Дата звернення 14.07.2023.
2. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text. Дата звернення 14.07.2023.

3. Для України принципово дотримуватися Женевських конвенцій – Висоцька. URL: <https://suspilne.media/406791-dla-ukraini-principovo-dotrimuvatisa-zenevskih-konvencij-visocka/>. Дата звернення 14.07.2023.
4. Грушко М. В. Становлення та специфіка міжнародно-правового режиму військовополонених : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11 / Грушко Мальвіна Валеріївна. – Одеса, 2015. – 283 с.
5. ООН повідомляє про поширені випадки насильства та катувань військовополонених упродовж більш ніж восьми місяців російського збройного нападу на Україну та загострення бойових дій. URL: <https://ukraine.un.org/uk/207332>. Дата звернення 14.07.2023.

*Голуб Вікторія Анатоліївна,
аспірантка, Харківський
національний університет
внутрішніх справ,
суддя Донецького окружного
адміністративного суду*

*Науковий керівник:
Зозуля Ігор Вікторович,
доктор юридичних наук,
професор, Харківський
національний університет
внутрішніх справ*

ВАЖЛИВІСТЬ ВІДСТРОЧКИ ВІД ПРИЗОВУ НА ВІЙСЬКОВУ СЛУЖБУ ПІД ЧАС МОБІЛІЗАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Інтернет-адреса публікації на сайті:
<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4467/>

Щодня Україна потерпає від варварських дій нападника.

Указом Президента України № 64/2022 від 24 лютого 2022 року [1] у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України, відповідно до пункту 20 частини першої статті 106 Конституції України, Закону України «Про правовий режим воєнного стану», введений в Україні воєнний стан із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року строком на 30 діб. Станом на теперішній час воєнний стан триває.

Так, 06.06.2023 ворогом вночі було підірвано дамбу Каховської гідроелектростанції, внаслідок чого було знищено станцію, а водосховище поступово зміліло. Це призвело до підтоплення населених пунктів на правому березі ріки Дніпро та населених пунктів, які перебувають на тимчасово окупованій території.

Подолати жахливі наслідки цієї техногенної катастрофи шляхом, зокрема, проведення евакуації населення та тварин з підтоплених територій та вирішення інших питань з метою підтримання життєдіяльності населення цілодобово допомагали працівники Державної служби України з надзвичайних ситуацій.

Неможливо перебільшити величезний внесок цих працівників у реалізації державної політики у сфері цивільного захисту, захисті населення і територій від надзвичайних ситуацій та ліквідації їх наслідків, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб.

Тому висвітлення діяльності Державної служби України з надзвичайних ситуацій, пошук актуальних проблемних питань, які потребують якнайшвидшого вирішення задля полегшення у повсякденній роботі цієї вкрай необхідної служби, є надважливим завданням.

Першим кроком на шляху удосконалення діяльності Державної служби України з надзвичайних ситуацій є усунення будь-яких перепон під час виконання повноважень співробітниками служби.

Так, як зазначається у пояснювальній записці до законопроекту № 9274 «Про внесення змін деяких законодавчих актів України щодо уточнення повноважень суб'єктів забезпечення цивільного захисту, удосконалення законодавства з питань захисту населення і територій від наслідків надзвичайних ситуацій, організації та проведення евакуації населення, забезпечення охорони життя та здоров'я громадян» (далі – законопроект № 9274), через законодавчу неврегульованість, на відміну від працівників інших силових структур, військовозобов'язані працівники органів та підрозділів ДСНС підлягають призову на військову службу під час мобілізації, «що негативно впливає на виконання завдань, покладених на ДСНС в умовах воєнного стану» [2]. Тому Комітет Верховної Ради з питань екологічної політики та природокористування рекомендує депутатам ухвалити у першому читанні законопроект № 9274, яким, зокрема пропонується розширити перелік осіб, які мають право на відстрочку від мобілізації [3].

Так, вказаним законопроектом пропонується внести зміни до статті 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» та передбачити, що не підлягають призову на військову службу під час мобілізації працівники Державної служби України з надзвичайних ситуацій.

Правові основи мобілізаційної підготовки та мобілізації в Україні встановлює Закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» від 21.10.1993 № 3543-XII [4].

Відповідно до ч. 1 ст. 3 вказаного Закону мобілізаційна підготовка та мобілізація є складовими частинами комплексу заходів, які здійснюються з метою забезпечення оборони держави, за винятком цільової мобілізації.

Змістом мобілізації є: переведення національної економіки, органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій, а також адміністративно-територіальних одиниць України на роботу в умовах особливого періоду; переведення Збройних Сил України, інших військових формувань, Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту на організацію і штати воєнного часу.

Відстрочка від призову на військову службу під час мобілізації передбачена у ст. 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію». Зокрема, не підлягають призову на військову службу під час мобілізації військовозобов'язані: працівники органів військового управління (органів управління), військових частин (підрозділів), підприємств, установ та організацій Міністерства оборони України, Збройних Сил України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, Національної гвардії України, Державної прикордонної служби України, Національної поліції України, Бюро економічної безпеки України, Національного антикорупційного бюро України, Державного бюро розслідувань, Державної виконавчої служби України, Управління державної охорони України. Як вбачається зі змісту порівняльної таблиці до законопроекту № 9274, саме до вказаного абзацу пропонується після слів «Національної поліції України» додати слова «Державної служби України з надзвичайних ситуацій».

Законом України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10.02.2010 № 1861-VI [5] передбачені особливості розгляду законопроектів, визначених як невідкладні. Так, відповідно до ч.ч. 1, 2, 4 ст. 101 цього Закону невідкладними є законопроекти, що визначені Президентом України або рішенням Верховної Ради як такі. Верховна

Рада може прийняти рішення про визначення законопроекту невідкладним після включення його до порядку денного сесії Верховної Ради або в ході його наступного розгляду. Законопроект, визначений як невідкладний, після завершення його попереднього розгляду чи доопрацювання включається до порядку денного найближчого пленарного засідання Верховної Ради і розглядається позачергово.

Цілком погоджуючись з вищевказаною законодавчою ініціативою, хочу наголосити на необхідності термінового її розгляду. За інформацією, яка опублікована на офіційному вебсайті Верховної Ради України, 07.06.2023 законопроект № 9274 надано для розгляду, а 14.07.2023 вказаний законопроект включено до порядку денного.

Так, відповідно до ч. 2 ст. 101 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» Верховна Рада може прийняти рішення про визначення законопроекту невідкладним після включення його до порядку денного сесії Верховної Ради або в ході його наступного розгляду.

Також за рішенням Верховної Ради допускається остаточне прийняття законопроекту (крім проектів кодексів і законопроектів, які містять понад 100 статей, пунктів) відразу після першого чи другого читання, якщо законопроект визнано таким, що не потребує доопрацювання, та якщо не надійшло зауважень щодо його змісту від народних депутатів, інших суб'єктів права законодавчої ініціативи, юридичного чи експертного підрозділів Апарату Верховної Ради (ч. 4 ст. 102 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України»).

Враховуючи вищевикладене, невідкладне прийняття Верховною Радою України вказаного законопроекту забезпечить в повній мірі виконання працівниками Державної служби України з надзвичайних ситуацій своїх повноважень, спрямованих на допомогу людям та країні в цілому.

Література:

1. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022: станом на 24 лют. 2022 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>.
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо уточнення повноважень суб'єктів забезпечення цивільного захисту, удосконалення законодавства з питань захисту населення і територій від наслідків надзвичайних ситуацій, організації та проведення евакуації населення, забезпечення охорони життя та здоров'я громадян : Проект Закону від 05.05.2023 № 9274. <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41881>.

3. Депутати хочуть розширити перелік осіб, які мають право на відстрочку від мобілізації. Судово-юридична газета. Публікація від 10.06.2023. <https://sud.ua/uk/news/publication/272931-deputaty-khotyat-rasshirit-spisok-lits-imeyuschikh-pravo-na-otsrochku-ot-mobilizatsii-64f4e5>.
4. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію : Закон України від 21.10.1993 № 3543-XII : станом на 30 черв. 2023 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text>.
5. Про Регламент Верховної Ради України : Закон України від 10.02.2010 № 1861-VI : станом на 31 бер. 2023 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text>.

*Іваніцький Павло Сергійович,
аспірант кафедри теорії права
та прав людини, юридичного
факультету, Чернівецького
національного університету
імені Юрія Федьковича*

*Науковий керівник:
Задорожна Світлана Михайлівна,
доктор юридичних наук,
доцент кафедри міжнародного
права та порівняльного
правознавства, Чернівецького
національного університету
імені Юрія Федьковича*

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ПРАВА НА ЗАБУТТЯ ЯК ОДНОГО ІЗ ЗАСОБІВ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4475/>

Людина неподільно пов'язана з своїми правами, які вдосконалюються чи з'являються поруч з тим як людство розвивається, наприклад у технологічному чи інформаційному просторі. Так з цим розвитком людина винайшла всесвітню мережу Інтернет, яка сприяла появі нових прав людини, одним з яких є право людини на забуття. Право на забуття є новітнім доповненням до вже існуючих прав, таких як права на приватність чи права на захист персональних даних та базується

на можливості людини впливати або контролювати інформацію яка доступна в публічному просторі. В основі права на забуття лежить усвідомлення людини, що інформація, яка присутня в публічному просторі, в даному випадку в Інтернеті, може мати негативний вплив на різні сфери життя особи, як наприклад на приватну чи професійну сферу життєдіяльності, а отже людина має право на видалення чи приховання даної інформації. Попович Т. П. з цього приводу зазначає: «формування права бути забутим викликано можливістю знаходження у пошукових системах інформації про осіб в будь-який момент, незалежно від строків її розміщення.», а отже це право можна трактувати як таке, що дозволяє особі вимагати видалення матеріалів з пошукових систем чи сайтів, навіть якщо ця інформація була розміщена законно чи самостійно, на основі того, наприклад, що інформація є застарілою або не відповідає дійсності.

На основі цього можна визначити основні складові права на забуття, що включають:

1. Контроль над інформацією про особу, тобто те, що особа має право на контроль своїх особистих даних і може вимагати видалення, приховування чи виправлення таких даних.

2. Інформація повинна бути публічно нерелевантна, тобто може бути видалена, якщо вона втратила свою правдивість, є неактуальною чи завдає шкоди законним інтересам особи.

3. Інформація повинна бути доступна, тобто особа має знати чи може дізнатись, які дані про неї оприлюднені в мережі чи зберігаються там.

4. Право на забуття може бути обмежене в низці випадків, як наприклад коли інформація має значний громадський розголос, інтерес для наукових досліджень, правосуддя чи історичної документації.

Серед іншого право на забуття має і своє формальне закріплення у законодавчих актах різних країн (Іспанії, Франції), у рішеннях ЄСПЛ чи у регламентах і директивах Європейського Союзу. З цього приводу Уколова В зазначає: «Розробка та запровадження правових норм на підтримку та задля захисту фундаментальних прав та свобод людини, принципів законодавства у сфері обробки персональних даних осіб ще більше підтверджує та закріплює важливість цього інституту поміж інших, а також посилює права фізичних осіб», хоч право і не визнане абсолютним, а відома розглянута справа Іспанії та Маріо Костехи

Гонсалеса, що вимагав вилучення та спростування інформації про нього, що була розміщена в інтернеті визнається судом як універсальна.

Не абсолютність права на забуття також підтверджує те, що воно було закріплене у статті 17 Загального регламенту захисту даних Європейського Союзу, проте з встановленими обмеженнями, щодо можливості задоволення запиту на стирання даних, а саме: задоволенню не підлягають запити які стосуються реалізації права на свободу вираження поглядів та свободу інформації; для досягнення цілей суспільних інтересів; для формування, захисту чи здійснення правових претензій; для дотримання законних зобов'язань, або для виконання завдання в суспільних інтересах або ж на підставах інтересів в сфері охорони суспільного здоров'я. Кучерявенко В. С. додає: «утвердження права на забуття як способу захисту особистих немайнових прав, слід визнати позитивним кроком щодо підвищення захисту прав людини в мережі Інтернет, в той же час право на забуття не є панацеєю для захисту порушених прав в силу його екстериторіальної дії», для чого і були поставлені обмеження, щоб цим правом не можна було спекулювати у незаконних цілях.

Підсумовуючи варто зазначити, що право на забуття в сучасному світі є важливою частиною права на приватність та контролю за персональними даними в мережі. Впровадження цього права сприяє балансу у співвідношенні між свободою інформації та захистом приватності в онлайн-середовищі, надає особам можливість контролювати особисту інформацію, вимагати її видалення чи зміни, але лише враховуючи комплексність цього права, в аспекті його пов'язаності з іншими важливими принципами та суспільними інтересами.

Список використаних джерел та літератури:

- 1 Кучерявенко, Вікторія Сергіївна. «Право на забуття як спосіб захисту особистих немайнових прав порушених в мережі Інтернет.» *За загальною редакцією*, 2019, 251 с.
2. Уколова, Валерія. «Право на забуття як особисте немайнове право людини.» *Молодий вчений*, 2019, 11 (75): С. 407-410.
3. Попович, Терезія Петрівна. Право на забуття: змістовні аспекти. 2021. 14 с.
4. Совгиря, Ольга; Ремінська, Юлія. «Право на забуття: міркування з точки зору конституційно-правової «матерії». *Український часопис конституційного права*, 2021, 20.3: С. 23-35.

5. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2016/679 від 27 квітня 2016 року про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних, та про скасування Директиви 95/46/ЄС : Регламент Європ. Союзу від 27.04.2016 р. № 2016/679. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-16#Text

*Лиманський Павло Павлович,
аспірант 2-го року навчання
Харківського національного
педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди
ORCID: 0000-0003-2920-2418*

*Науковий керівник:
Ждан Микола Дмитрович,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін та трудового права
імені проф. О.І. Процевського
Харківського національного
педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТВОРЧИХ ВІДПУСТОК НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Інтернет-адреса публікації на сайті:
<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4450/>

Законодавством України в сфері відпочинку встановлено різні види відпусток та закріплено умови і порядок їх надання. Специфічним видом відпусток науково-педагогічних працівників є творча відпустка. Правове регулювання творчих відпусток регламентується Законом України «Про відпустки», Законом України «Про освіту», Кодексом законів про працю України, Постановами Кабінету Міністрів України та іншими нормативно-правовими документами.

Щодо визначення змісту терміну «творча відпустка» звернемося до законодавства, - «творча відпустка надається працівникам для закінчення

дисертаційних робіт, написання підручників та в інших випадках, передбачених законодавством. Тривалість, порядок, умови надання та оплати творчих відпусток установлюються Кабінетом Міністрів України [2]; [5].

В Законі України «Про освіту» (ст. 54, п. 1) вказується, що науково-педагогічні працівники мають право на творчу відпустку строком до одного року не більше одного разу на 10 років із зарахуванням до стажу роботи [3].

Постанова Кабінету Міністрів № 45 в п.1 надає більш розширене визначення щодо призначення творчої відпустки, – «Творчі відпустки надаються працівникам підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності за основним місцем їх роботи для закінчення дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії або доктора наук, для написання підручника, а також монографії, довідника тощо (далі – наукова праця) [6].

Дослідник О.Веклюк, аналізуючи чинне законодавство, справедливо зауважую, що немає визначення поняття творчої відпустки, тому більшість працівників вважають її об'ємним з видів відпочинку, але це не зовсім так, бо така відпустка надається за певних умов. Автор пропонує виділити такі ознаки творчої відпустки, як: 1) вона надається для виконання спеціального завдання; 2) відбувається зміна роду та виду діяльності; 3) на період дії відпустки працівник звільняється від своїх трудових функцій за основним місцем роботи; 4) використовується працівником за цільовим призначенням; 5) необхідність надання звіту після закінчення відпустки – дисертація, публікація тощо; 6) на час відпустки зберігається місце роботи (посада) та заробітна плата; 7) надається порід з іншими відпустками [1, с. 254].

Важливими також є зауваження правознавців про те, що право науково-педагогічного працівника на творчу відпустку не є обов'язком роботодавця виконати пропозиції щодо її надання, це можливо лише за погодженням сторін та за умови успішного поєднання основної діяльності з науково-дослідною роботою.

Слід звернути увагу, що Постановою КМУ № 149 від 23.02.2022 р. п.1 було доповнено абзацем про можливість надання творчої відпустки професійним творчим керівникам закладів культури для провадження творчої діяльності, «для підготовки та участі в мистецьких конкурсах, гастрольних заходах та інших культурно-мистецьких проектах» [7], протягом одного календарного року і не може перевищувати 90

календарних днів. Така відпустка надається без збереження заробітної плати працівникові й оформлюється на підставі заяви працівника та за погодженням з керівником закладу культури.

У Законі України «Про вищу освіту» (розділ 9, п.1) вказується, що «Мистецька діяльність є невід'ємною складовою освітньої діяльності закладів вищої освіти культурологічного та/або мистецького спрямування і провадиться з метою поглиблення професійних компетентностей, інноваційної діяльності в мистецтві, що сприяє створенню нового культурно-мистецького продукту» [4]. А також визначені суб'єкти такої діяльності – це наукові та науково-педагогічні працівники.

З огляду на те, що для науково-педагогічних працівників спеціальностей мистецького спрямування галузі знань 02 «Культура і мистецтво» важливою складовою професійної діяльності є створення мистецьких творів, що узгоджується з п.38 Постанови КМ України «Про затвердження ліцензійних умов провадження освітньої діяльності» [8] та пропонуємо доповнити п.1 Постанови КМ [7] можливістю надання творчої відпустки строком одного календарного року, але не більше 90 календарних днів для науково-педагогічних працівників спеціальностей мистецького напрямку закладів освіти та культури.

Щодо строків надання творчої відпустки для закінчення дисертації законодавством встановлено: на здобуття наукового ступеня доктора філософії тривалістю до трьох місяців та на здобуття наукового ступеня доктора наук - до шести місяців надається працівнику, який успішно поєднує основну діяльність із науковою роботою [6].

Творча відпустка для написання підручника чи наукової праці тривалістю до трьох місяців надається працівнику, який успішно поєднує основну діяльність із творчою роботою. Ця творча відпустка надається на підставі заяви працівника та довідки видавництва про включення підручника чи наукової праці до плану випуску видань на поточний рік [6].

Щодо оплати творчої відпустки для завершення дисертацій, написання підручників та монографій законодавством встановлено, що на період відпустки за науково-педагогічним працівником зберігається місце роботи (посада) та заробітна плата в середньому розмірі, яка обчислюється згідно встановлених норм. Творча ж відпустка для провадження творчої діяльності надається на безоплатній основі.

Незважаючи на відповідні соціальні гарантії з боку держави щодо працівників на час творчої відпустки, пропонуємо додати до п. 5

можливість матеріального або морального заохочення науково-педагогічного працівника щодо успішного провадження творчої діяльності (на розгляд керівництва закладу, де працює професійний творчий працівник) за умови відповідного звіту.

Слід зазначити, що в багатьох європейських країнах є нормативна база щодо встановлення творчих відпусток саме науково-педагогічним працівникам. Творчі відпустки бувають різні за строком і порядком їх надання, але в основному це оплачувана відпустка наряду з іншими видами відпусток.

Спираючись на дослідження звіту про стан умов праці в вищій школі Європи «Eurydice» [9], який був підтриманий Європейським комітетом профспілок освіти, наведемо декілька прикладів щодо тривалості творчої відпустки в деяких європейських країнах. Так, в Болгарії є оплачувана та неоплачувана творча відпустка 1 рік кожні 7 років; в Чехії – 6 місяців кожні 7 років (оплачувана); в Австрії – 1 семестр кожні 5-10 семестрів; В Естонії – 1 семестр кожні 5 років; у Франції – 1 рік кожні 6 років чи 6 місяців кожні 3 роки (оплачувана), а неоплачувана до 6 років протягом кар'єри; в Литві – 1 рік кожні 5 років; в Польщі – 1 рік кожні 7 років. Отже, законодавством встановлено не тільки терміни, а й частота надання творчої відпустки науково-педагогічним працівникам.

З огляду на європейський досвід, можна сказати, що доцільним є надання оплачуваної творчої відпустки науково-педагогічним працівникам строком до одного року 1 раз на 5 років, що також збігається з частотою обов'язкового підвищення кваліфікації, визначеного у чинному законодавстві.

В цілому, можна зазначити, що правове регулювання творчих відпусток науково-педагогічних працівників відбувається у відповідності з потребами часу та в напрямку європейської інтеграції з дотриманням загальноприйнятих у цивілізованому суспільстві норм свободи людини. Крім того, сприяння з боку держави щодо надання творчих відпусток науково-педагогічним працівникам надасть потужний поштовх для розвитку вітчизняної інноваційної діяльності.

Література:

1. Веклюк О. В. Творчі відпустки, якими користуються працівники Національної поліції України. Порівняльно-аналітичне право. № 1. 2020. С. 253-255. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0390/2020.1.61>

2. Закон України «Про відпустки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504/96-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
4. Закон України «Про вищу освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
5. Кодекс законів про працю України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
6. Постанова Кабінету Міністрів № 45 «Про затвердження умов, тривалості, порядку надання та оплати творчих відпусток». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/45-98-%D0%BF#Text>
7. Постанова Кабінету Міністрів України № 149. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/149-2022-%D0%BF#Text>
8. Постанова Кабінету Міністрів України № 1187 «Про затвердження ліцензійних умов провадження освітньої діяльності». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1187-2015-%D0%BF#Text>
9. Умови праці у вишій освіті в Європі – звіт «Eurydice». URL: <https://pon.org.ua/novyny/5738-umovi-prac-u-vischy-osvt-v-yevrop-zvt-eurydice.html>

*Усенко Юлія Олександрівна,
здобувачка вищої освіти
Київського національного
університету імені
Тараса Шевченка*

ПРАВОВА ТА ПРАВОМІРНА ПОВЕДІНКА: СПІВВІДНОШЕННЯ, ОСОБЛИВОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Інтернет-адреса публікації на сайті:
<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4439/>

Сьогодні гостро постає питання свідомої, внутрішньо мотивованої правової поведінки, яка повинна базуватися на правових цінностях, нормах, знаннях, позитивному ставленні до права. Становлення правової демократичної держави, зміцнення її незалежності досягаються за умов вдосконалення правової системи та координації поведінки суспільства для уникнення хаосу та дезорієнтації. З вибором європейських цінностей це

питання залишається важливим для українського суспільства та набуло ще більшої актуальності з прискоренням євроінтеграційних процесів у зв'язку з повномасштабним вторгненням Російської Федерації на територію України з 24 лютого 2022 року.

Правова поведінка – це юридично значуща, тобто врегульована нормами права поведінка особи, що зумовлює певні юридичні наслідки. Порівнюючи з іншими видами, правова поведінка здатна викликати виникнення, зміну або припинення правовідносин, в тому числі пов'язаних з юридичною відповідальністю. Як юридична категорія, правова поведінка є узагальнюючою, охоплюючи правомірну та протиправну поведінку. Правомірна поведінка відповідає нормам права. Тоді як протиправна поведінка є протилежною правомірній та здійснюється з порушенням нормативно-правових актів.

Правова поведінка завжди стосується норм права, але при цьому важливого значення набувають соціальна корисність та юридичні наслідки, що вирізняє правомірну й протиправну поведінку. Правомірна поведінка є соціально корисною, а отже, бажаною в суспільстві, оскільки полягає у дотриманні встановленого правопорядку та в цілому сприяє розвитку та становленню демократичної держави. Є різні види правомірної поведінки за рівнем активності процесу залучення особистості у правове регулювання. Водночас усім із них притаманна ознака дотримання правових приписів, без свідомого зловживання з метою задоволення особою виключно власних потреб та інтересів. Натомість протиправна поведінка завжди має такі ознаки, як наявність суспільної небезпеки (шкоди) та порушення закону або підзаконного акту.

Важливими аспектами правової поведінки є правова свідомість та правова культура особи, усвідомлення своїх дій під час вибору моделі поведінки, наявність свободи такого вибору, мотив своїх дій та ін. Потрібно враховувати й інші особливості, які має забезпечити держава, з метою утвердження саме правомірної поведінки як норми для своїх громадян: стабільна економіка, забезпечення достатніх умов для задоволення усіх важливих потреб та реалізації прав громадян (соціальних, культурних, політичних та ін.), досконалі правозахисна та судова системи, дотримання демократичних принципів, сприяння розвитку громадянського суспільства тощо. Сукупність усіх цих факторів зумовлює причини вчинення правомірної або протиправної поведінки.

Правове регулювання є необхідним для впорядкування та закріплення суспільних відносин. Юридична відповідальність, як соціально-правове явище, сприяє саме правомірній поведінці, яка проявляється у відповідальному ставленні особи до юридичних обов'язків, а також зумовлює міру реагування держави із застосуванням відповідних правовідновлюючих або каральних заходів (санкцій) у разі вчиненого правопорушення.

В умовах повномасштабної війни Російської Федерації проти України мають місце негативні явища, які можуть зумовлювати причини вчинення правопорушень та різних зловживань, зокрема, через послаблення (наприклад, вимушено на деокупованих територіях) чи навіть відсутність контролю (на тимчасово окупованих територіях) в різних сферах з боку держави.

Одним із прикладів в контексті зловживання правом є прояв корупційних явищ, які в свою чергу підсилюють соціальні процеси, що негативно впливають на свідомість громадян, викликають недовіру до державних органів та політичних рішень, несуть репутаційні ризики для держави та підривають довіру з боку міжнародних партнерів, які підтримують Україну у боротьбі з російським агресором та мають намір надавати підтримку у період післявоєнного відновлення. Інші приклади пов'язані з особливостями здійснення судових процесів в умовах воєнного стану, де можуть вчинятися зловживання процесуальними правами, серед яких: затягування строків розгляду справи, ухилення учасника процесу від участі в судових засіданнях; неподання або несвоєчасне подання доказів; навмисне неотримання ухвал та рішень судів, з метою створення штучних умов для виправдання пропущених строків оскарження тощо.

Важливо зазначити, що дія правового режиму воєнного стану не є виправданням свідомим проявам протиправності. За будь-яке вчинене зловживання має бути призначена юридична відповідальність в межах закону.

У підсумковому співвідношенні: правова поведінка є узагальнюючою категорією для правомірної та протиправної поведінки. У правомірній поведінці суспільства зацікавлені усі правові демократичні держави. Необхідними умовами є правове регулювання суспільних відносин, стимулювання активної правомірної поведінки громадян, високий рівень правосвідомості та культури.

Література:

1. Теорія держави та права : навч. посіб. / [Є. В. Білозьоров, В. П. Власенко, О. Б. Горова, А. М. Завальний, Н. В. Заяць та ін.] ; за заг. ред. С. Д. Гусарева, О. Д. Тихомирова. – К. : НАВС, Освіта України, 2017. – 320 с.
2. "Завдання кримінального права в умовах надзвичайного стану". Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 25-річчю утворення Національного університету "Одеська юридична академія". Одеса, 9 грудня 2022 року. Укладачі: Є. Л. Стрельцов, В. П. Кедик. Відп. редактор Є. Л. Стрельцов. Одеса: ПРЦ НАПрН України, НУ "ОЮА", 09.12.2022. – 214 с.
3. Голубєва Н. Ю. Зловживання цивільними процесуальними правами: новели ЦПК / Н. Ю. Голубєва // Новели цивільного процесуального кодексу України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/156903174.pdf> (дата звернення: 03.07.2023).

*Шевчук Лариса Миколаївна,
кандидат юридичних наук, доцент
кафедри цивільно-правових
дисциплін Волинського
національного університету
імені Лесі Українки
ORCID: 0000-0002-7667-3872*

ВИРОБНИЧА ПРАКТИКА У ПІДГОТОВЦІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 081 ПРАВО

Інтернет-адреса публікації на сайті:
<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4477/>

Невід'ємною складовою освітньої (освітньо-професійної, освітньо-наукової) програми підготовки здобувачів освіти за спеціальністю 081 Право у вітчизняних закладах вищої освіти (далі – ЗВО) є такий освітній компонент, як практика. Відповідно до ч. 1 ст. 51 Закону України «Про вищу освіту» практична підготовка осіб, які навчаються у закладах вищої освіти, здійснюється шляхом проходження ними практики на підприємствах, в установах та організаціях згідно з укладеними закладами

вищої освіти договорами або у його структурних підрозділах, що забезпечують практичну підготовку [1].

Основним національним нормативно-правовим актом, який регулює питання організації, проведення і підведення підсумків практики здобувачів освіти у ЗВО, є Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України (далі – Положення), затверджене Наказом Міністерства освіти України від 08.04.1993 № 93, п. 1.1 якого передбачено, що «Метою практики є оволодіння студентами сучасними методами, формами організації та знаряддями праці в галузі їх майбутньої професії, формування у них, на базі одержаних у вищому навчальному закладі знань, професійних умінь і навичок для прийняття самостійних рішень під час конкретної роботи в реальних ринкових і виробничих умовах, виховання потреби систематично поновлювати свої знання та творчо їх застосовувати в практичній діяльності» [2]. Одночасно в цьому ж акті у п. 1.3 встановлено таке: «Залежно від конкретної спеціальності чи спеціалізації студентів практика може бути: навчальна, технологічна, експлуатаційна, конструкторська, педагогічна, економічна, науково-дослідна та інші види практики» [2].

Зазвичай для здобувачів освіти за спеціальністю 081 Право для першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти основними видами практики, які визначаються в навчальних планах ЗВО, є навчальна та виробнича. При цьому якщо навчальна практика носить передусім ознайомчий характер (ознайомлення здобувачів освіти зі специфікою майбутньої спеціальності, отримання первинних професійних знань та умінь із загальнопрофесійних та фахових дисциплін і под.), то виробнича практика має ключове значення для підготовки юристів належного рівня кваліфікації, адже здобуття теоретичних знань з різних галузей права передбачає й необхідність набуття вміння їх застосувати у практичній роботі за фахом.

Власне, тому мета і завдання виробничої практики в судах, адвокатурі, нотаріаті, прокуратурі, інших правоохоронних органах, юридичних службах підприємств, установ і організацій тощо полягають у закріпленні та поглибленні знань, отриманих здобувачами освіти під час навчання, формування у них професійних умінь і навиків роботи у сфері юриспруденції для прийняття самостійних рішень в конкретних

умовах фахової діяльності, виявлення прогалин у своїй теоретичній підготовці, а також стимулювання підвищення власної активності у подальшому процесі навчання, науковій і дослідницькій роботі за професійним спрямуванням.

Саме в ході виробничої практики здобувач освіти стає учасником діяльності із застосування правових норм на відповідних базах практики, спостерігає та аналізує різні сторони діяльності юристів-практиків, вчиться здійснювати дії, пов'язані з захистом прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, що в цілому сприяє формуванню цілісного бачення майбутніми фахівцями сутності та змісту практичної діяльності за професійним спрямуванням, отримання професійних знань, умінь та навичок за освітньо-професійною програмою 081 Право.

Зважаючи на це, практичній підготовці здобувачів освіти за спеціальністю 081 Право приділена окрема увага й у стандартах вищої освіти. Зокрема, у Стандарті вищої освіти зі спеціальності 081 Право для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти передбачено, що «не менше 15 кредитів ЄКТС повинно спрямовуватися на практику у сфері права, зокрема на базі юридичних служб органів місцевого самоврядування, органів законодавчої та виконавчої влади, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності, нотаріату, юридичних клінік закладів вищої освіти, у тому числі обов'язковим є проходження практики в обсязі не менше 5 кредитів ЄКТС або в судах, або в системі прокуратури, або адвокатури» [3], а у Стандарті вищої освіти зі спеціальності 081 Право для другого (магістерського) рівня вищої освіти – «Для освітньо-професійної програми передбачається мінімум 20 кредитів ЄКТС для проходження практики. Для освітньо-наукової програми передбачається мінімум 20 кредитів ЄКТС для проходження практики і мінімум 10 кредитів для науково-дослідницької практики» [4].

Разом з тим, Положення, як основний документ, який регулює ключові питання організації, проведення і підведення підсумків практики, на нашу думку, в нинішніх умовах потребує суттєвого оновлення. Щонайменше, слід привести його категорійно-термінологічний апарат у відповідність до інших актів чинного національного законодавства («здобувач вищої освіти» замість «студент», «заклад вищої освіти» – замість «вищий навчальний заклад», вказівка на такий ступінь вищої

освіти як молодший бакалавр та ін.). Крім цього, врегулювання потребують інші аспекти організації та проведення практики, які зумовлені реаліями сьогодення, наприклад, особливості застосування дистанційних та/або змішаних форм проходження виробничої практики в умовах воєнного стану, запровадженого в Україні у зв'язку з повномасштабним вторгненням РФ в нашу державу. Враховуючи, що останні зміни до Положення були внесені ще в 1994 році, вважаємо, що названий акт потребує перегляду й суттєвого доопрацювання з врахуванням сучасних потреб, а також соціально-економічних, інформаційно-технологічних можливостей і досягнень в освітньому середовищі.

Список використаних джерел:

1. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 10.07.2023).
2. Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України, затверджене Наказом Міністерства освіти України від 08.04.1993 № 93. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0035-93#Text> (дата звернення: 10.07.2023).
3. Стандарт вищої освіти зі спеціальності 081 Право для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, затверджений Наказом МОН України від 20.07.2022 № 644. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2022/07/21/081-pravo-bakalavr-zi.zminamy-644-20.03.2023.pdf> (дата звернення: 10.07.2023).
4. Стандарт вищої освіти зі спеціальності 081 Право для другого (магістерського) рівня вищої освіти, затверджений Наказом МОН України від 20.07.2022 № 643. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2022/07/21/081-pravo-magistr-zizminami-643-20032023.pdf> (дата звернення: 10.07.2023).

*Шульженко Надія Володимирівна,
кандидатка юридичних наук,
доцентка, старша наукова
дослідниця відділу дослідження
проблем кримінального права
Науково-дослідного інституту
вивчення проблем злочинності
імені академіка В.В. Сташиса
Національної академії правових
наук України; асистентка кафедри
кримінального права Національного
юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ПОНЯТТЯ ЗЛОЧИННИХ ОБ'ЄДНАНЬ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УГОРЩИНИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4476/>

Стверджують, що час, коли кримінальне право розглядалося виключно як національне утворення, вже певним чином залишився позаду. Із розвитком процесів глобалізації виникає наднаціональне кримінальне право та кримінально-процесуальні відносини, що поширюються на злочини проти миру та безпеки людства, транснаціональну організовану злочинність у формах незаконного обігу людських ресурсів, капіталів, зброї та наркотиків, предметів культурної спадщини, в'єтні-решт, на системну корупцію та комп'ютерну злочинність. Це вимагає застосування інших, ніж юридико-догматичний, методів кримінально-правових досліджень [1, с. 29]. Кримінально-правова компаративістика, як і юридична компаративістика загалом, відіграють велику роль під час проведення реформ в галузі права. Завдяки таким дослідженням отримується інформація щодо врегулювання схожих або аналогічних кримінально-правових відносин в інших державах, що може слугувати вартісним джерелом для законодавця [2, с. 119].

Тому дослідження досвіду Угорщини щодо закріплення кримінальної відповідальності злочинних об'єднань має важливе значення для вдосконалення і вітчизняного кримінального законодавства.

У Кримінальному кодексі (далі – КК) Угорщини у ст. 91 закріплено положення про злочинну організацію, зокрема вказується у ч. (1) якщо особа вчинила умисне кримінальне правопорушення у складі злочинної організації, максимальний розмір покарання, яке застосовується до кримінального правопорушення, подвоюється, але не може перевищувати двадцяти п'яти років; ч. (3) Якщо буде встановлено, що кримінальне правопорушення було вчинено у злочинній організації, не застосовуються правові наслідки, передбачені цим Законом щодо вчинення кримінального правопорушення за злочинною змовою. Також ст. 321 КК Угорщини передбачає відповідальність за участь у злочинній організації, так у ч. 1 зазначено, що особа, яка запрошує, пропонує або зобов'язується вчинити, погоджується вчинити спільно або, з метою сприяння вчиненню, створює умови, необхідні для вчинення кримінального правопорушення у злочинній організації або сприяє вчиненню злочину, або підтримує діяльність злочинної організації в інший спосіб, є тяжким злочином і карається позбавленням волі на строк від одного до п'яти років; ч. (2) Не підлягає покаранню за участь у злочинній організації особа, яка повідомила органам влади про злочин і розкрила обставини його вчинення до того, як вони стали відомі [3].

Додатково за кримінальним законодавством регламентується відповідальність за злочинну організацію проти конституційного ладу, так у ст. 255 КК Угорщини зазначається, що особа, яка засновує або очолює організацію, метою якої є зміна конституційного ладу Угорщини шляхом застосування або погрози застосування сили, є винною у тяжкому злочині та карається позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років (1); у ч. 2 Особа, яка бере участь в організації, зазначеній у частині (1), карається позбавленням волі на строк від двох до восьми років; та у ч. 3 Особа не підлягає покаранню за кримінальне правопорушення у змові проти конституційного ладу, якщо змова не продовжується через її добровільне залишення або якщо вона добровільно перешкоджає продовженню змови [3].

Як висновок, варто зазначити, що боротьба з організованою злочинністю є однією із основним проблем будь-якої держави, не виключенням є Угорщина. Тільки консолідація держав та врахування досвіду боротьби із злочинними об'єднаннями може допомогти викоренити це явище.

Список використаної літератури:

1. Туляков В. О. Порівняльний метод у науці кримінального права. Вісник Асоціації кримінального права України, 2014, No 1(2). С. 29-40
2. Шкодяк А. І. Поняття та значення кримінально-правової компаративістики. Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2019. Серія прав. Вип. 55. Том 2. С. 115-119
3. Criminal Code of Hungary. URL: <https://njt.hu/jogszabaly/en/2012-100-00-00>

*Воронцов Олександр
Володимирович,
аспірант, Київський міжнародний
університет, м. Київ*

САМОВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ЯК МЕХАНІЗМ УДОСКОНАЛЕННЯ ЇХ ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4443/>

В усі часи основним завданням будь-якого закладу вищої освіти була й залишається підготовка висококваліфікованих фахівців. Ціннісно-орієнтована оцінка якості освіти дозволяє вирізняти суперечності між нормативно-формульованими, відтворюючими та внутрішньо розвиваючими сенсотворчими аспектами освіти. Водночас, якість підготовки фахівців у ЗВО визначається психологічною готовністю випускника до професійної діяльності та його професійними знаннями. Тобто, кожна із сторін, зацікавлених у результаті процесу навчання та виховання (держава, педагоги, батьки, роботодавці, студенти, суспільство), має свої критерії визначення якості професіоналізму, що встановлюються в результаті виокремлення персональної мети студента, співвіднесеної із його особистісними цінностями. Сукупність таких критеріїв становить поняття якості в цілому [1, с. 73].

Надзвичайно актуальним залишається питання визначення ступеня розвиненості професійних якостей людини, для виокремлення котрих єдиний критерій відсутній. Проте професіоналізм як явище можна представити, визначивши ступінь наявності певних індивідуальних якостей особистості. Зокрема, критерії розвиненості основних якостей особистості (патріотизм, колективізм, інтернаціоналізм, гуманність, чесність, працьовитість, дисциплінованість, активність, принциповість, цілеспрямованість, відповідальність, допитливість, естетичність, фізична досконалість) більшість педагогів і психологів пропонують визначати за таким алгоритмом: «В» – висока, «С» – середня, «Н» – низька [1, с. 74]. Однак, вимірювальна методика в науково-педагогічних дослідженнях часто вважається неперспективною, адже ступінь розвиненості певних

якостей особистості не може бути визначено з максимальною точністю, як у точних науках.

Як результат, до оцінки якостей особистості (в тому числі, й професійних) слід ставитися як до засобу формування характеру. Кожна людина індивідуальна в силу тільки її властивих рис характеру, темпераменту, моральних понять і правил, які можуть сприяти успішній діяльності особистості чи, навпаки, гальмувати її. У зв'язку з цим, у професійній діяльності якості особистості слід системно розділити на чотири групи: необхідні якості (без яких неможливе здійснення професійної діяльності); бажані якості (котрі посилюють ефект від професійної діяльності); допустимі якості (які є безпечними для професійної діяльності); неприпустимі якості (котрі унеможливають здійснення професійної діяльності) [4, с. 301].

Справедливо вважати, що вимірювальні матеріали (якості особистості) одночасно можуть бути дієвими програмами самовиховання, перевиховання та виховання. Першорядне значення для врівноваження образу світу та образу «Я» має розвиток соціальних потреб майбутніх фахівців та трансформація їх у життєві цінності. Цей процес, описаний у психології як інтеріоризація соціальних цінностей, відбувається за умови участі студентів у соціально корисній діяльності. Стаючи учасниками та ініціаторами соціально значущих проєктів, студенти розвивають свої здібності до самоаналізу й самовиховання, створюють основу для найповнішого розкриття свого потенціалу, гармонізації свого оточення; набувають практично підкріплених знань про суспільне визнання, життя з користю для інших. Можна припустити, що готовність до професійного самовиховання, як суб'єктивна форма співвідношення внутрішнього світу студента та діяльнісних способів розвитку його власної особистості, має складну структуру, котра включає когнітивний, мотиваційний, емоційний та діяльнісний компоненти [3, с. 366-367]. Під час навчання у ЗВО дані компоненти розвиваються нерівномірно, оскільки зумовлені ступенем та характером професійного самовизначення й самовиховання майбутніх фахівців.

У єдиному процесі свідомого виховання особистості як майбутнього фахівця, котрому притаманні всі необхідні професійні якості, громадському вихованню, на наш погляд, належить визначальна, а самовихованню – вирішальна роль. Пояснюється це тим, що основний зміст виховання закладено в суспільному досвіді: чи зробить особистість його надбанням свого «Я», вирішальним чином залежить від самої

особистості. Більше того, громадянське виховання досягає мети лише в тому разі, якщо воно переходить із зовнішнього виховання у внутрішнє, тобто в самовиховання – процес, під час якого вимоги суспільства до особистості стають її власними вимогами до самої себе [2, с. 72-74].

Самовиховання студентів проявляється через пошук смислів; як формування їх ставлення до світу і самих себе; як процес становлення якостей, властивостей, функціональних здібностей; як процес вироблення умінь, навичок, звичок будувати свою життєдіяльність (а також професійну діяльність) відповідно до певних нормативних вимог (норм культури або антикультури, норм світського чи релігійного життя тощо). Самовиховання здійснюється через багаторазове повторення тих чи інших дій, реальних відносин із метою набуття ними стійкого характеру. Самовиховання в даному випадку, будучи процесом становлення особистості як професіонала, – це навчання та самонавчання, під час яких майбутній фахівець набуває здатності діяти відповідно до певних ідеалів і технологій; це внутрішня робота з вироблення у студента здатності виконувати певні професійні функції [4, с. 305].

Тому завдання самовиховання студентів – перш за все, формування у них позитивних мотивів, установок в аудиторній та позааудиторній діяльності, оволодіння методами та технологіями досягнення в них цілей у навчанні й професійному розвитку. При цьому самовиховання, яке розглядається з точки зору внутрішнього світу особистості, – це не особлива діяльність, а певний момент у різних видах діяльності та одночасно їхня умова. Тому валеологічне виховання, приміром, відсутнє поза заняттями особистості фізичною культурою, а професійне становлення – поза самовихованням студентів як процесом підготовки до реальної професійної діяльності та подальшого заняття нею [5]. Інакше кажучи, майбутній фахівець має докладати зусиль, щоб самотужки розвивати свої професійні якості засобами самовиховання, адже без виховання відсутня дисципліна й саморозвиток у реальній діяльності повноцінного спеціаліста.

Література:

1. Ахмедова М. Г. Самовоспитание студента в процессе диагностики профессиональных качеств. *Вестник Дагестанского государственного университета*. 2007. Вып. 3. С. 73-77.
2. Москаленко В. В. Соціалізація особистості: монографія. Київ: Фенікс, 2013. 540 с.

3. Особистість у розвитку: психологічна теорія і практика: монографія / за ред. С. Д. Максименка, В. Л. Зливкова, С. Б. Кузікової. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2015. 430 с.
4. Ingram P. B., Lichtenberg J., Clarke E. Self-Stigma, Personality Traits, and Willingness to Seek Treatment in a Community Sample. *Psychological Services*. 2016. No. 13(3). P. 300-307.
5. McChesney K. The Design and Impact of Professional Development Activities in a Diverse International Education Reform Context. *Teaching and Teacher Education*. 2022. Vol. 119. No. 2. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0742051X22002578> (дата звернення: 08.07.2023).

***Сергеева Валентина Федорівна,
кандидат педагогічних наук,
доцент, кафедра спеціальної
та інклюзивної освіти,
Волинський національний
університет імені Лесі Українки
ORCID: 0000-0003-0800-3401***

ПИТАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ УЧИТЕЛЯ-ДЕФЕКТОЛОГА В УМОВАХ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ІНТЕНЦІЙ

Інтернет-адреса публікації на сайті:
<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4468/>

Важливе місце в аспекті модернізації освітньої системи України посідає проблематика здобуття життєвих компетентностей особами (дітьми), що потребують додаткової освітньої підтримки. Пріоритетним напрямом у навчанні дітей з особливими потребами є інтеграція інклюзивної освіти, яка вважається основною освітньою інновацією кінця XX-го – початку XXI-го століття. Проте, не втрачає своєї важливості і діяльність спеціальних закладів освіти, яка видозмінюється і трансформується з огляду на сучасні суспільні запити і виклики.

Провідна роль у реалізації сучасних інтенцій (спрямувань) у освіті дітей з особливими потребами (гуманізація й модернізація освітньо-корекційного середовища; активне інтегрування дітей в загальноосвітній

навчальний простір; особистісно орієнтоване навчання, обумовлене індивідуальними потребами учня (вихованця); широке впровадження інновацій у галузі спеціальної та інклюзивної освіти тощо) належить учителю-дефектологу, оскільки «саме фахівець з корекційної педагогіки (вчитель-дефектолог) ... достатньою мірою обізнаний із закономірностями психофізичного розвитку та особливостями організації навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами» [1].

Питанням сутності професійної діяльності учителя-дефектолога було присвячено наукові пошуки таких вітчизняних учених, як В. Бондарь, Т. Дегтяренко, І. Дмитрієва, Н. Засенко, І. Колесник, А. Колупаєва, О. Мартинчук, С. Миронова, В. Синьов, С. Федоренко, О. Хохліна, А. Шевцов, М. Шеремет та ін.

Професійне зростання учителя-дефектолога залежить в першу чергу від того, наскільки вправно, якісно, сумлінно, відповідально і найголовніше кваліфіковано він виконує ті завдання, що стоять перед ним у педагогічній діяльності, адже завдання ці є доволі розгалужені і складні, потребують широкої загальної ерудиції, сформованої світоглядної позиції, значного арсеналу фахових компетентностей, належного розвитку особистісних якостей. Зокрема, учитель-дефектолог планує і здійснює навчальну, виховну, корекційну, компенсаційну, реабілітаційну, соціально-захисну, здоров'язбережувальну, психотерапевтичну, діагностичну, дослідницьку роботу з дітьми, що мають порушення розвитку; забезпечує умови для засвоєння ними відповідних навчальних та компенсаційно-корекційних програм з урахуванням порушень, вікових індивідуальних особливостей дітей, сприяє їхній соціальній реабілітації та адаптації, профорієнтації.

Суспільна значущість, відповідальність, багатоаспектність роботи учителів-дефектологів, важливість високого рівня їхньої професійної підготовки окреслюються у державних нормативних документах, зокрема у Законі України «Про внесення змін до деяких законів України про освіту щодо організації інклюзивного навчання» (№ 1324-VII, 2014 р.) [2].

В цілому професію учителя-дефектолога можна охарактеризувати як специфічний поліфункціональний вид суспільної діяльності, що синтезує, зокрема, педагогічну, медичну, психологічну, фізіологічну, етичну, соціологічну, правову та інші складові [3].

Професія дефектолога користується попитом на ринку праці. Надалі передбачається високий постійний попит на фахівців даного профілю.

Перспективами професійного зростання учителя-дефектолога є наукова, організаційно-методична робота; готовність до роботи з різними категоріями осіб з порушеннями психофізичного розвитку, зокрема людьми старшого і зрілого віку; здатність модифікування сталих моделей корекційно-реабілітаційної допомоги особам з інвалідністю та навчання й виховання дітей з особливими освітніми потребами; готовність до управлінської діяльності й адміністративного просування у означеній галузі; творча професійна спрямованість; систематичне дослідження передового педагогічного досвіду у галузі спеціальної та інклюзивної освіти; опанування й запровадження інноваційних форм і технологій (найперше – інклюзивної форми навчання); неперервне підвищення рівня своєї педагогічної майстерності; прагнення до саморозвитку, самореалізації, самовдосконалення; розкриття й удосконалення власних здібностей, пізнавальних можливостей тощо.

Дефектологи-практики мають долучитись до розробки і впровадження принципів диференційованого та індивідуального підходів у освітньо-корекційній роботі; опрацювання й видання нового дидактичного забезпечення процесу навчання осіб (дітей) з порушеннями психофізичного розвитку; науково-педагогічного супроводу системи раннього втручання та соціальної реабілітації дітей з інвалідністю; усебічного застосування сучасних інформаційно-телекомунікаційних технологій і як засобу спеціальної та інклюзивної освіти, і як інструменту наукових досліджень у цій галузі тощо, що сприятиме їхньому професійному удосконаленню.

Отже, у освітньому процесі дітей з особливими потребами вчитель-дефектолог відіграє головну роль. З огляду на сучасні освітні інтенції професійна діяльність учителя-дефектолога ускладнюється. Вона полягає у доволі широкому спектрі різноманітних функцій, видів, форм, напрямів, завдань тощо. І від того, наскільки кваліфіковано й творчо учитель-дефектолог буде виконувати покладені на нього обов'язки, залежить його професійне зростання.

Література:

1. Гаяш, О. В. Основні аспекти діяльності вчителя-дефектолога (олігофренопедагога) в сучасних умовах. URL : file:///C:/Users/valen/OneDrive/downloads/
2. Про внесення змін до деяких законів України про освіту щодо організації інклюзивного навчання. Закон України. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2014. № 30. С.1011. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1324-18#Text>
3. Титаренко, В. (2015). Поліфункціональність професійної діяльності вчителя технологічної освіти. *Витоки педагогічної майстерності. Випуск 15*. Полтава : Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г Короленка, 295-299.

***Флоренко Аліна Едуардівна,
студентка, Дошкільний
факультет, Харківський
національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди***

***Науковий керівник:
Бакай Світлана Юрївна,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри теорії,
технологій і методик
дошкільної освіти, Харківський
національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди***

ФРІДРІХ ФРЕБЕЛЬ ТА ЙОГО ДАРИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4470/>

Фрідріх Фребель – це видатний педагог, який заснував перший дитячий садок. Саме Фребель придумав термін “Дитячий садок”, тому що діти ростуть як квіти, а задача вихователя, точніше садівниці, піклуватись про них і сприяти їх найбільш повного розкриття. Завданням дитячого садка полягало у виховання людини, вільної, самостійної, упевненої. Фребелю хотілося, щоб дитячий садок був місцем радості для дітей.

Основна мета роботи вихователюк полягала у розвитку природних здібностей малюків. Діти розглядалися як квіти, про яких треба дбати і сприяти їх гармонійному розвитку.

Фрідріх започаткував підготовку вихователів дошкільних закладів. На курси вихователюк приймали дівчат, які любили дітей, полюбляли, гратися з ними, добрим характером і вже закінчили до того часу жіночу школу. Майбутні вихователюки дитячого саду вивчали засоби виховання, закони розвитку людини і дитини, імені практичні заняття, брали участь в іграх дітей. Також він створив свої дари для підтримки навчання та розвитку дітей у своєму дитячому садку. Ці дари включають шість наборів кубиків, сфер і циліндрів, а також набір дерев'яних кубиків, розроблених спеціально для маленьких дітей.

Перший дар Фребеля включає м'які м'ячики на ниточці всіх кольорів веселки. Його використовують від 2-3 місяців. М'ячик тримають за мотузку і показують дитині різні види рухів : вгору-вниз, направо-наліво, по колу, коливні рухи. Ігри вчать дитину розрізняти кольори та орієнтуватися в просторі. Ця гра розвиває сенсомоторну координацію у дітей.

В другий дар входить куля, куб і циліндр однакового розміру. Його починають використовувати з 2 років. Другий дар знайомить дітей з геометричними тілами і відмінностями між ними. Дитина повинна розуміти, що куля котиться, а куб нерухомий, у нього є ребра.

До третього дара відносяться кубики. Підходить для дітей від 3 років. Кубики – це перший геометричний конструктор у житті дитини. Дитина під час гри перетворюється в архітектора, вона придумує різні башні та будівлі, розвиває свою фантазію. Дитина повинна розуміти, що кожен предмет може складатися з різних деталей, які разом утворюють єдине ціле.

В четвертий дар Фрідріха входить куб із брусків. Його використовують для дітей від 3-4 років. Завдяки цій грі можна розширити словниковий запас дітей. Ознайомить з такими поняттями: прямокутник, довгастий, прямий, вертикальний, горизонтальний, висота, ширина, довжина і т.д.

П'ятий дар – це симетричність. В Комплект входить кубики та трикутник призм (напівкуби та чверть куба). За допомогою цього комплекта можна навчати дітей таких нових термінів як : кут, трикутник, діагональ та прямокутна призма. Використовується для дітей 5 років і старше.

Шостий дар – це пропорції. Цей набір впершу чергу складається з кубиків, видовжених і плоских квадратних блоків, вузьких колон. Використовують ці фігури щоб у дітей формувалося відчуття краси. Наприклад, діти можуть створювати конструкції, які втілюють принципи симетрії, пропорції, балансу, сили центру, циклічності і простоти. Дітям потрібно розповісти характерні особливості цих термінів.

Ігри з дарами мали у Фрідріха Фребеля філософську основу. Він вважав, що через них дитина розуміє єдність і різноманіття світу і його божественне начало, філософські закони побудови Всесвіту. І куля, куб і циліндр існували в його іграх не самі по собі, а як певні символи, які дитина осягає.

Так, куля була символом «єдності в єдності», нескінченності, руху. Куб - символом спокою, «єдності в різноманітті». А циліндр поєднує в собі властивості куба і кулі - він стійкий у вертикальному положенні, і рухливий і котиться в горизонтальному положенні.

У сучасній дошкільній педагогіці дари Фребеля розглядаються насамперед як навчальний матеріал, що розвиває розумові здібності дитини.

Фрідріх Фребель зробив великий внесок у дошкільну педагогіку. Він відкрив перший дитячий садок, вчив майбутніх вихователів, створив дари для дітей та це все не все. Крім цього він ще запропонував і запровадив пальчикові ігри в 1844 році. Також винайшов першу дитячу мозаїку, а також багато інших дитячих розвиваючих ігор, добре відомі всім нам і до сьогоднішнього часу.

*Грибенко Олександр Миколайович,
кандидат історичних наук,
викладач суспільно-політичних
дисциплін, Відокремлений
структурний підрозділ
«Професійно-педагогічний фаховий
коледж Глухівського національного
педагогічного університету
імені Олександра Довженка»*

ЗАКОНОДАВЧІ АКТИ ЩОДО РОЗБУДОВИ ВИКОНАВЧОЇ ГІЛКИ ВЛАДИ ЗА ДОБУ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ (29 КВІТНЯ – 26 ГРУДНЯ 1918 Р): ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4466/>

З приходом до влади гетьмана П. Скоропадського в українській національно-демократичній революції розпочався новий етап, який характеризувався намаганням відновити правопорядок та ліквідувати «соціалістичні експерименти» У.Ц.Р. Становленням Гетьманату в Україні у квітні 1918 року була побудована нова модель державного управління, яка відрізнялась від державного управління У.Ц.Р.

Рада Міністрів як вищий колегіальний орган у системі органів виконавчої влади виконувала функції координації загальнодержавних програм і узагальнення законодавчої ініціативи міністерств та інших відомств. Міністерство мало статус вищого урядового органу, відповідального за напрям (галузь). До його складу входили центральні, прирівняні до них і урядові органи державного управління. Такий порядок закріплював за міністерством статус провідного (головного) органу виконавчої влади й засвідчував наявність чіткої ієрархічної системи управління [1, 8].

За Законом «Закони про тимчасовий державний устрій Української Держави від 29 квітня 1918 року» (розділ «Рада Міністрів та і про міністерства») міністр Української Держави 1918 року був вищим виконавцем рішень гетьмана та уряду у своїй сфері управління [2].

Порядок вирішування справ у Раді Міністрів, визначався так: 1) Державна канцелярія подавала законопроекти або питання на обговорення Ради Міністрів зі своїми висновками і з пояснювальними записками та зауваженнями про формальні вартості внесення їх; 2) Рада Міністрів приймала рішення більшістю голосів, причому при рівності голосів – голос голови Ради Міністрів був вирішальним . [3, 180].

Законом від 16 травня 1918 року була заснована Мала Рада Міністрів, яка складалася з товаришів міністрів і осіб, котрі заміняли їх з правами товаришів міністрів. Головою Малої Ради Міністрів являвся один з міністрів або товаришів їх по призначенню Ради Міністрів [4]. Ведення справ Малої Ради Міністрів було покладено на Державну канцелярію. Мала Рада Міністрів не отримала чіткого визначення своїх повноважень [5, 131-132].

Гетьманом 14 червня 1918 року був затверджений «Статут» Державної канцелярії, яка складалася з державного секретаря, товаришів державного секретаря, юридичної ради, департаментів (законодавчих, загальних, господарських справ), архіву, бібліотеки, секретаріату Ради Міністрів, відділу кодифікації законів, державної друкарні [6].

Державний секретар був значною фігурою в ієрархії вищих посадових осіб. Він призначався особисто гетьманом за власним розсудом, без погодження з Радою Міністрів. Офіційно до складу уряду він не входив, але мав вирішальний голос з питань своєї компетенції [7].

Одним із важливих елементів гетьманського механізму влади стала Державна варта — орган, що виконував функції поліції та жандармерії, й був покликаний підтримувати законність і правопорядок, запобігати антидержавним змовам та заколотам, нейтралізувати політичних противників режиму. 18 травня 1918 року був виданий закон про утворення Державної Варти [8].

Уже в кінці травня 1918 року при МВС почала працювати спеціальна комісія з питань організації земського самоврядування. Головою цієї комісії був відомий діяч з Харківщини князь Голіцин. До кінця літа

комісія виробила новий закон про вибори до земства, прийнятий Радою Міністрів і санкціонований Гетьманом 5 вересня 1918 року.

Відповідно до адміністративно–територіального поділу встановлювалася й вертикаль органів влади. Губернські комісари, за законом від 18 травня 1918 року, були перейменовані у губернські старости [9], які перебували у відомстві Міністерства внутрішніх справ, призначались й звільнялись за поданням міністра внутрішніх справ.

23 листопада 1918 року Рада Міністрів у складі Управлінь Київської, Полтавської, Харківської, Херсонської, Чернігівської, Волинської, Катеринославської, Подільської губерній запровадила посаду другого помічника губернського старости. На нього покладалися обов'язки за доглядом законності діяльності органів самоврядування і проведення ревізії їх установ [11]. На окремого помічника старости покладалася нагляд за підрозділами державної варти.

На підставі закону від 18 травня 1918 року міську і повітову міліцію було перейменовано в державну варту і віддано під владу губернських старост [12]. При Управлінні губернського старости передбачалося утворення посади інспектора державної варти в губернії.

Законодавче оформлення існування Управлінь окружних старост у складі самого старости, його помічника, інспектора державної варти, урядовців з особливих доручень та канцелярії відбулося 30 листопада 1918 [13]. Був визначений порядок призначення та звільнення з посади. Найближчим помічниками губернських та окружних старост у повітах були повітові старости, які замінили повітових комісарів. Сфера їх компетенції визначалася постановою Тимчасового уряду від 19 вересня 1917 року і Тимчасовим положенням про губернських і повітових комісарів [10]. В цілому влада повітових старост у межах повіту була аналогічною до влади губернських старости.

Повітовий староста очолював Управління повітового старости – вищого адміністративного органу у повітах. До складу управління входило ще 13 посадових осіб: помічник старости, секретар канцелярії, службовці. У структурному відношенні Управління повітового старости складалося з реєстратури та канцелярії. Канцелярія поділялась на три підрозділи, які займалися адміністративними та особовими справами, діловодством у справах друку і нагляду за діяльністю органів самоврядування [14].

У системі державного управління міські отаманства займали особливе становище. Вони, хоч і мали подібний статус до губерніальних старост, але повинні були виконувати ряд вузьких, специфічних завдань, головним чином господарського характеру.

Також в системі органів виконавчої влади існувала посада представника Голови Ради Міністрів при австро-угорському командуванні. 22 травня 1918 року була запроваджена посада головного уповноваженого українського уряду при австро-угорському командуванні.

Підсумовуючи вище викладене, треба зазначити, що гетьманський уряд створив нову структуру адміністративної системи на місцях; вирішив питання адміністративно-територіального упорядкування; сформував органи місцевого управління.

Список використаних джерел та літератури:

1. Коник С. М. Становлення вищих та центральних органів української держави 1918 р. Дис. канд. наук з держ. упр. / Укр. акад. держ. управ. при Президентові України. Київ, 2002. 180 с.
2. Закони про тимчасовий державний устрій Української Держави від 29 квітня 1918 року // Державний вісник. 1918. № 1. 16 травня. С. 1-2.
3. Грибенко О. М. Нормативно-правова база державотворчих процесів 1917-1918 рр.: хрестоматія з дисципліни «Актуальні питання української революції 1917-1921 рр.». У 2-х томах. Т. 1. Глухів: ГНПУ ім. О. Довженка, 2017. 266 с.
4. Статут Малої Ради Міністрів від 16 травня 1918 р. // Державний вісник. 1918. № 10. 5 червня. С. 1-2
5. Грибенко О. М. Державотворчі процеси в Наддніпрянській Україні у 1917-1920 рр.: історичний аспект. Дис. канд. іст. наук, зі спеціальності: 07.00.01. Історія України / Національний аграрний університет. Київ, 2007. 278 с.
6. Статут державної канцелярії від 16 червня 1918 р. // Державний вісник. 1918. № 18. 22 червня. С. 1
7. Статути державної канцелярії та розпис тимчасових штатів. ЦДАВОУ. Ф. 1065. Рада Міністрів Української Держави. Оп. 1. Од. зб. 284. Арк. 1-4.

8. Накази Гетьмана //Державний вісник. 1918. 22 серпня
9. Закон про перейменування Губерніальних і повітових Комісарів і їх помічників //Державний вісник. – 1918. – 5 червня
10. Постанова Тимчасового уряду «Про структуру діяльності губерніальних старост» від 19 вересня 1917 року. – ЦДАВОУ. – Ф. 1325. – Документ о определении функций, структуры и штатах канцелярии Харьковского губерниального старосты Оп. 1. Од. зб. 9. Арк. 25
11. Тимчасова постанова про заміну існуючих законів про міліцію і утворення Державної Варти // Державний вісник. 1918. 22 серпня
12. Накази Гетьмана // Державний вісник. – 1918. – 10 вересня
13. Закон про включення управління Холмського губерніального старости та управлінь повітів цього староства в загальний список управлінь губерніальних та повітових старостів України // Державний вісник. – 1918. – 4 грудня.
14. Селянське слово. – (Київ). – 1918. – 26 травня.

*Дмитренко Алла Адамівна,
кандидат історичних наук,
доцент, Волинський національний
університет імені Лесі Українки
ORCID: 0000-0001-6125-8628*

КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА СЕЛА ОСТРІВ'Я ШАЦЬКОЇ ТГ ЯК РЕСУРС РОЗВИТКУ МІСЦЕВОЇ ГРОМАДИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4442/>

Село Острів'я Шацької ТГ розташоване на північному заході Волинської області на березі озера Острів'янського. Сьогодні в Острів'ї всього 150 дворів, де проживають переважно люди старшого віку, а молодь виїжджає у міста. Але в останні роки до села все частіше приїздить туристи – переважно із Києва і Львова, які для відпочинку шукають тиші. Саме туризм може стати порятунком для мешканців села. Ресурсом для розвитку туризму може стати не тільки природна, а й культурна спадщина села – як нематеріальна, так і матеріальна. А привабити туристів до села є чим.

В Острів'ї є стара дерев'яна Свято-Варварівська церква, збудована на початку XVIII ст. (тепер є пам'яткою культури). Знайомство з церквою буде цікавим для гостей села, адже тут можна познайомитись з традиціями давнього дерев'яного будівництва. По-перше, деревина для зведення будівлі тесана сокирами; по-друге – для з'єднання дерев'яних конструкцій використані не гвіздки, а спеціальні дерев'яні клиночки – тиблі. А ще, церква дотепер зачиняється на старий кований замок [1].

У селі збереглись й інші, доволі рідкісні, об'єкти культурної спадщини – кенотафи – надгробні пам'ятники, споруджені не на місці реального поховання людини, а з метою увічнення її пам'яті. Такі пам'ятники відомі і в інших сусідніх (Пульмо) та більш віддалених селах (Світязь, Світязькі Смолярі, Голядин та ін.) Шацького громади.

Цікавим для туристів може стати добре збережений дот часів Першої світової війни, збудований на так званій «лінії Карбишева». А тим,

хто хоче дізнатись про історію села, розкажуть легенду про його виникнення (пов'язане з монголо-татарським нашествям); про походження назви села і багатьох топонімів; легенду про вибір місця для церкви; про те, як совети знищували хутори і переселяли людей до села; про те, як в роки Першої світової війни людей вивозили в росію і Казахстан; про табір для військовополонених у селі та багато іншого.

Добре збережена в селі і нематеріальна культурна спадщина. В останні десятиліття майстрині підставляли з горища збережені в родинних ткацьких пристосуваннях і тчуть рушники, рядна, «ходнікі» (доріжки). Острів'янське ткацтво стало настільки розвинутим, що його готують до включення до обласного переліку елементів нематеріальної культурної спадщини [2]. Значний пласт народної культури береже фольклорний колектив «Острів'яночка», [1]. Дотепер збереглися традиції відзначення різних свят і приготування місцевих страв. Старожили, наприклад, пам'ятають про традицію запікання великоднього поросяти, якого начиняли млинцями. А чого вартий збережений місцевий діалект: «віте», «тогово», «гендево», «топіру», «ганя», «опиняка», «пушле до Шецька» та ін.

Зважаючи на те, що село розміщене біля озера, тут чудові умови для заняття риболовлю. Навколишні ліси багаті грибами і ягодами (до речі, Дмитро Комаров знімав тут сюжет про традиції збирання чорниць).

При правильній популяризації та актуалізації культурна спадщина може стати тим ресурсом, який дасть зайнятість і підвищення добробуту селян. Адже Острів'я – це ще й «місце, де можна ховатися від світу» [1].

Література:

1. Лівіцька О. «Ой за шо люблю фольклор, шо не треба причоски...» Острів'я. Занесло в село. URL: <https://pershyj.com/p-oi-za-sho-lyublyu-folklor-sho-ne-treba-prichoski-ostriivya-zaneslo-v-selo-59222> (дата зверн. 07.07.2023).
2. Село ткаль: як на Волині плекають стародавні традиції: URL: <https://www.volynnews.com/news/all/selo-tkal-iak-u-volynskomu-seli-plekaiut-starodavni-tradytsiyi/> (дата зверн. 07.07.2023).

*Каменська Вероніка Юріївна,
старший викладач кафедри
академічного і естрадного вокалу
та звукорежисури
Інституту сучасного мистецтва
Національної академії керівних
кадрів культури і мистецтв
ORCID: 0000-0003-0118-7455*

*Науковий керівник:
Сєрова Олена Юріївна, кандидат
мистецтвознавства*

**ОСОБЛИВОСТІ ОБРАЗНОГО ЗМІСТУ ТА
КОМПОЗИЦІЇ МАЛОГО ЦИКЛУ «ЕТЮД ТА ФУГА»
ОЛЕКСАНДРА ЯВОРИКА**

Інтернет-адреса публікації на сайті:
<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4478/>

1970 – 1980 рр. ХХ ст. характеризуються подальшими творчими пошуками українських композиторів не тільки в стильових напрямках, а й в експериментуванні зі змістовими та структурними варіантами.

В українській академічній музиці 1970-х – 1980-х років поживався інтерес до стилю «неокласицизм». Особливо вплив неокласицизму відчувся в українській фортепіанній музиці того періоду. До неокласицизму, на нашу думку, можна віднести і малий цикл «Етюд та fuga» для фортепіано київського композитора Олександра Володимировича Яворика (1946 – 2005).

О. Яворик закінчив Київську державну консерваторію по класу композиції у педагогів Л. Колодуба та Ю. Іщенка у 1975 році. Працював музикантом інструментального ансамблю, завідувачим музичною частиною Київського театру юного глядача, співробітником Будинку композиторів України, а з 1973 по 1983 рік редактором видавництва «Музична Україна». Писав у різних жанрах: музично-сценічному (балети «Ой під вишнею», «Міщанин-шляхтич», балет-симфонію «Берега Картузька», оперету «Здрастуй, зоре», мюзикл «Граф Монте-Крісто»), симфонічному («Симфоніета» для оркестру, концерти для різних

інструментів), камерно-інструментальну, а також є автором вокальних творів (у тому числі естрадних пісень). Композитор також створював музику до театральних вистав, радіопостановок і телефільмів.

З 1979-го року О. Яворик почав писати також і фортепіанну музику. В його доробку біля п'ятнадцяти сонат для цього інструмента та різних п'єс (нажаль, повного архіву творів композитора немає у вільному доступі). Соната №2 була створена у 1980 році, а Соната №3 – у 1995, а потім до 2001 року з'явилися усі наступні, до Сонати № 15. Як бачимо, найбільший інтерес до фортепіанної музики композитор виявив з 1995-го по 2001 рік. Популяризатором його творчості був піаніст Юрій Глущенко. На жаль, організувати виконання фортепіанної музики композитору вдалося небагато (два-три).

Для аналізу впливу стилістики неокласицизму на творчість композитора обрали його малий цикл «Етюд та фуга» для фортепіано, оскільки нас зацікавив не тільки його образно-емоційний зміст (а саме музична драматургія), а перш за все композиційний задум та творче експериментування в плані музичної форми. Цим ми хочемо підкреслити, що композитор не випадково звернувся до тих чи інших принципів, а обирав їх свідомо, передусім у фортепіанному жанрі.

Фортепіанний твір О.Яворика — двочастинний малий цикл «Етюд і фуга» судячи з назви створювався за зразком барокового циклу «Прелюдія і фуга». Правда у ХХ ст. в доробку ряду українських композиторів цей цикл зазнав трансформації. Змінюється жанрова когерентність циклу. І.Карабиць назвав свій малий цикл «Прелюдія і токато» для фортепіано. Б.Буєвський «Токато і мелодія». І.Пясковський «Фуга та постлюдія». Також слід зазначити, що змінила свою жанрову природу і барокова прелюдія. Як приклад, можна назвати прелюдії М.Скорика із його циклу 6 прелюдій і фуг для фортепіано.

Отже приступимо до аналізу малого циклу «Етюд і фуга», його образно-емоційного змісту та музичних форм з тим, щоб показати своєрідність, відхід від нормативних змістових і структурних зразків твору. Етюд із малого циклу О.Яворика має завершену структуру і є образно цікавим. Його основна тема грайливого характеру звучить у помірному темпі. Дві варіації, витримані в тому ж емоційному плані, але темп трохи швидший, ніж у темі. Тема і варіації створюють цільний грайливо-помірний образ. Отже, етюд за формою це тема і дві варіації, які близькі до теми.

Якщо етюд — I частина малого циклу — представлений досить об'ємною темою та двома варіаціями, то наступна частина, що названа «фугою», не відповідає своїй назві у повній мірі. Вона не є завершеною, але в той же час сюди включені інші короткі теми: скерцо, інтермецо, галоп, яких тут у повному вигляді практично немає. Тема фуги має жартівливий характер, проводиться кілька разів і переривається ніби нарочито. Їй на зміну приходять кілька стислих різнохарактерних тем: скерцо, коротка тема інтермецо і тема галопа. Між цими темами даються короткі зв'язки.

Перед кодою прозвучить ще тематичний матеріал етюда. За формою, це своєрідна розробка — швидка зміна тем і короткі зв'язки на інтонаціях фуги. Таким чином, композитор вибудував і музичну драматургію, поєднавши ці теми в одне споріднене ціле за принципом калейдоскопічної зміни різнохарактерних тем.

Кода, що побудована на матеріалі теми етюда, об'єднала обидві частини в один твір, який представляє малий цикл і має назву «Етюд і fuga».

Якщо композиція Етюда О.Яворика ясна і художньо цільна (тема з варіаціями), то у фузі відсутні іманентні ознаки даного жанру. Композиція фуги більше подібна на розробку, в якій є значно більше музичних тем, які не представляють завершених частин: та й сама fuga викладена фрагментарно, тобто дається тільки початок теми (але повторений кілька разів) і «парад коротких і різнохарактерних тем». Поряд з фрагментами теми фуги будуть звучати короткі теми, що представляють різножанрові витоки: скерцо, інтермецо і галоп. Крім того, прозвучить тематичний матеріал етюда. Кода теж побудована на тематичному матеріалі етюда.

Таким чином, у цьому фортепіанному циклі О. Яворика маємо заміну прелюдії на етюд і заміну структури повної фуги на фрагментарний виклад цієї форми. Крім того, друга частина твору О. Яворика збагачена іншими, правда, короткими, темами скерцо, інтермецо, галопа. Кода твору О.Яворика, що побудована на матеріалі етюда, об'єднує окремі частини в єдиний цикл «Етюд і fuga».

Цей твір можна віднести до неокласицистичного спрямування.

Отже, О. Яворик вніс своє бачення і свої новації в малий цикл «Етюд і fuga». Цей твір для нас цікавий як із образного, так і композиційного боку.

*Гуз Олена Петрівна,
старший викладач кафедри
романської філології
Волинського національного
університету імені Лесі Українки
ORCID: 000-0002-2058-1477*

НАЗВИ ТОРГОВИХ МАРОК, ЯКІ СТАЛИ ЗАГАЛЬНИМИ НАЗВАМИ (на матеріалі французької мови)

Інтернет-адреса публікації на сайті:
<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4469/>

Назви торгових марок (ТМ) належать сьогодні до активного лексикону кожного споживача, чим привертають увагу багатьох мовознавців. Щодня ми чуємо або використовуємо слова для позначення предметів, виробів, товарів, які насправді є назвами брендів (торгових марок). Суспільство споживання, в якому живе весь світ, спонукає до купівлі товарів і, відповідно, до вживання того чи іншого бренду в мові. Перехід торгової марки в категорію загальних назв є досить поширеним явищем. Лінгвісти називають його *антономазією*, яка полягає у вживанні власної назви замість загальної і навпаки. Дуже часто самі предмети називаються зовсім по-іншому, але багато брендів назавжди стали загальними назвами у французькій мові.

Торгові назви, як і топоніми чи антропотопоніми, надаються єдиним у своєму роді, унікальним об'єктам чи предметам. Вони можуть виконувати називну, ідентифікаційну функції, функцію індивідуалізації; поєднувати у своєму значенні лінгвальний та позалінгвальний аспекти; можуть переходити у розряд загальних назв [1, с. 19]. Ключовими функціями торгових назв як мовних одиниць є називна, ідентифікаційна, функція індивідуалізації та атрактивна функція [1, с. 22].

Для вдалого та прибуткового існування товару на ринку, його торгова назва повинна бути чіткою, лаконічною, простою та легкою для вимови та запам'ятовування. Вона повинна викликати лише позитивні конотації чи асоціації в регіональному варіанті мови або в інших мовах.

Які власне причини переходу брендів назв в групу загальних назв? Насамперед це явище пояснюється домінуючою функцією на ринку тієї чи іншої марки, яка користується попитом, визнанням та довірою серед споживачів. Друга причина полягає у бажанні людей простіше та більш точно, лаконічно висловлюватися, адже досить часто брендові товари щоденного використання та застосування мають назву, яка складається з одного або, як правило, з декількох слів. Навіть, якщо предмет належить до іншої марки, його називають все одно іменем того бренду, хто був перший у його виробництві. Приміром, французи досить часто у побуті користуються словом *un bic*, замість слова *un stylo*, яке перекладається як кулькова ручка, адже відомо, що саме компанія Біс створила свого часу якісні, а головне дешеві кулькові ручки, якими користуються в усьому світі. Паперові серветки (*des mouchoirs à papier*) у франкомовному світі вже давно перетворилися на *Kleenex* за назвою однойменного бренду-виробника, що з'явився ще в далекому 1924 році. *Le Nutella* замінила *la pâte à tartiner au chocolat et aux noisettes* (шоколадна паста з горішками); *les boules Quies* прийшли на зміну *les bouchons d'oreilles* (беруші для сну). Слово *Jeep* давно стало вживатися як загальна назва автомобілів підвищеної прохідності (*le véhicule tout terrain*). У французькій мові практично вийшло з ужитку слово *un ruban adhésif* (клейка стрічка), натомість дуже широко вживається слово *le Scotch*.

Отже, перехід назв торгових марок в категорію загальних назв є явищем досить активним, продуктивним та поширеним у сучасній французькій мові. Із лексико-семантичної точки зору назви торгових марок – це переважно прості слова та словосполучення, які стають джерелом поповнення та збагачення словникового запасу французької мови.

Література:

1. Боєнко О. Ю. Дослідження еволюції поняття «бренд» в контексті розвитку суспільства. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія Логістика. Львів : Львівська політехніка. 2018. № 892. С. 19-23.

*Данилюк Ніна Олексіївна,
доктор філологічних наук,
професор кафедри української мови
Волинського національного
університету імені Лесі Українки
ORCID: 0000-0002-7373-2902*

ЛЕКСИЧНІ ДІАЛЕКТИЗМИ В ТЕКСТАХ УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ПІСЕНЬ ІЗ ВОЛИНИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4472/>

В українському мовознавстві питання взаємодії літературної мови, фольклору та діалектів вивчали Г. Аркушин, І. Гороф'янюк, П. Гриценко, С. Я. Єрмоленко, І. Матвіяс та інші вчені. До нього ми зверталися в кількох статтях, у монографії [3, с. 53-65] та в дисертації. Попри низку праць залишаються різні підходи дослідників до визначення місця фольклору в системі загальнонародної мови. Його кваліфікують як: 1) функціонально-стильовий різновид діалекту; 2) діалект у його естетичній функції, художній діалект; 3) інтердіалект; 4) наддіалектне утворення. Розгляд особливостей діалектних одиниць різних рівнів упродовж історії літературної мови з урахуванням регіональної специфіки текстів, на нашу думку, сприятиме вирішенню проблеми, що й зумовлює *актуальність* цієї розвідки.

Джерельною базою дослідження слугували збірники українського фольклору ХХ ст., підготовлені Г. Аркушиним, В. Давидюком, Ф. Колесою, О. Кольбергом, О. Кондратович, К. Мошинським, О. Ошуркевичем, Лесею Українкою та іншими збирачами, а також наші записи. Серед лексичних діалектизмів у мові пісень, слідом за П. Гриценком розрізняємо власне словесні діалектні одиниці, які «становлять дублети до літ.[ературних] відповідників [...] або синоніми часто з виразним експресив.[ним] забарвленням» [2, с. 152] й етнографізми.

У складі лексичних *діалектизмів-іменників*, зафіксованих у текстах на території волинсько-поліських та волинсько-подільських говорів, виділено такі тематичні групи назв: 1) осіб за різними ознаками: *газда* (*газдонька*, *газдочка*) – ‘господар’, *газдиня* (*газдинька*, *газдиночка*, *газдинечка*) – ‘господиня’, напр.: *Пішов газда й у дорогу*, *А газдиня дома*;

молодзьон – ‘кавалер’: *А сєм **молодзьонов** женітса*; єдиниця (єдиничка) – ‘єдиний син чи дочка; одинак/одиначка’: *Я у матері **єдиничка***; не кукібниця – ‘не старанна, не дбайлива жінка’: *Твоя жінка не робітниця, До нашого добра **не кукібниця***; 2) частин тіла людини, голови: шудрі – ‘кучері’: *А як **шудрами** затрасе, Нам горілойки принесе*; писок – ‘губи’, ‘рот’: *Ой ціхо, невістка, не простирай **писака***; 3) рослин: рожа (ружа) – ‘шипшина’, ‘троянда’: *Ой вирву я з **рожі** квітку Та й пуцу на воду; крокіс – ‘шафран’: Росте **крокіс** у садочку*; 4) тварин і птахів: кокошка – ‘курка’: *Ой у саду, саду Гуляла **кокошка**, Чорнявая, білявая, Дзюбатая трошки; товар – ‘рогата худоба’: Ой роде, роде багатий, та давай же (у придане. Н.Д.) **товар** рогатий*; 5) одягу (або їх частин) і прикрас: одіннічко – ‘одяг’: *Ой дай, мати, **одіннічко**, Крамную сорочку*; кошуля – ‘сорочка’: *Шила **кошульку** з тонкого рубку*; гузир – ‘гудзик’: *Ой той мені сподобався – **гузирами** заціпався*; бинда – ‘стрічка’: *Та купили хорошую **бинду***; 6) предметів побуту: обруси – ‘скатерті’: *Застилайте на столи **обруси**, Щоб наш віночок не струсив*; конов(онь)ка – ‘дерев’яне відро’: *Принеси-но **коновоньку** в хату*; кухер – ‘скриня’: ***Кухру** ж ти да мой, **кухру**, ци за гуд цебе наробиці, А за нуч роздаріці*; 7) продуктів і страв: солодзіна – ‘мед’: *Я ж тому медзьведзю **солодзіни** подкіну*; студень (студенець) – ‘холодець’: *Зварю тобі **студенець***; обрік – ‘січка із зерном’, ‘корм для коней’: *Треба коням **обрік** дати*; 8) знарядь праці: *гарапуга – ‘арапник’, ‘нагай’, ‘батіг’: Ой він бив мене **гарапугою** Називав мене та й нехлюєю!*; 9) будівель та їх частин: *баня – ‘церква’: Ој на тој hore stojala **baŋa***; 10) топосів: *город – ‘місто’: Три городи звоював; ольос – ‘вільшина’, ‘ліс на багнистому місці’: Ой хорошенько збудовано, ...Із дерева, **із ольосу***; 11) одиниць виміру: *шариночка – ‘рядок’: Чиє ж гето будиночки, Ей, у чотири **шариночки**?*; *гарнець – ‘посудина; давня одиниця виміру сипучих продуктів’: Чи ти дасиш **гарнець** збожжя?*; *кварт(ирочк)а – ‘велика кружка на 1 літр; давня одиниця виміру рідин’: Ой винеси **квартирочку** квасу*; 12) абстрактних понять: *житка – ‘життя’: Ой вже мені приймацькая **Житка** надоїла та ін.* Лексичні діалектизми-дієслова позначають: 1) дії людини: *видати (видіти) – ‘бачити’: Я всі краї облітав, Твого роду **не видав***; *ладити – ‘ремонтувати’: Ой бондарику, бондарику, **поладь** мені коновочку*; 2) стани людини: *домувати – ‘знаходитися вдома’: А вже наша господинейка **домує**, Вона нам вечеройку готує*; 3) дії та стани неістот: *случитися – ‘статися’: Ходи, мати, вже до хати, Бо **случилась** біда в мене.* Діалектизми-прикметники називають певні (здебільшого якісні) ознаки осіб чи предметів довкілля:

1) ознаки людей: *мізинне* – ‘найменше’: *Що ж ви нам додасте? Мізинне дитятко*; *шудратий* – ‘кучерявий’: *А наш хазяїн шудратий, На горілолку багатий*; 2) ознаки натурфактів: *зимний* – ‘холодний’: *Кирниця глибока, І зимна в ній вода*. Лексичних діалектизмів-займенників, що вказують на певні предмети і якості, виявлено порівняно небагато, напр.: *гето* – ‘це’: *Гето, Гето так, (2), Так сєють мак*. Діалектні прислівники передають ознаки дій, як-от: *бардзо* – ‘дуже’: *Ой наш господар бардзо рад, Що на полі є виноград*; *нігди* – ‘ніколи’: *Невістка свекрусі нігди не догодить*; *бізмаль* – ‘мабуть’: *Щось мої женці довго жнуть, Бізмаль, мені віночок принесуть*.

Серед слів-діалектизмів є також неповнозначні частини мови. У народних піснях найчастіше зафіксовано фразові діалектні частки з модальним та формотворчим значеннями, напр.: *но* – ‘лише’: *Чи всім людям така біда, чи но мені молоденькій?* Частина діалектизмів – прийменники з просторовим та об’єктним значеннями: *над* – ‘від’: *Да нема древа ранішого над дубочка, Да нема роду ріднішого над батечка*; *за* – ‘про’: *Гей, я б до неї привіталась, За родину розпиталась*. Невелика кількість діалектизмів, переданих сполучниками підрядності або сполучними словами: *же (-с)* – ‘що’, *што* – ‘що’: *Мамо моя, мамо, што ти наробила, Же-с мене на світі без поля лишила?*; *коб / кєб* – ‘щоб’: *Кєб ти вечора не дождала*.

Етнографічні діалектизми позначають реалії певних етнографічних регіонів. В аналізованих піснях виділено кілька назв із Волинського Полісся та Волинського Поділля: 1) одягу, головних уборів, взуття і прикрас: *керсет(ка)* – ‘жіночий одяг без рукавів’: *Та продала дівчина керсет, та купила чумакові кисет*; *коралі* – ‘намисто з коралів; будь-яке намисто’: *Мене парубок любив І коралі купив*; 2) обрядових місць: *посад* – ‘місце за столом, де садовлять молодих під час весілля’: *Ой дай Боже, на посаді сісти*; 3) обрядодій: *кугутати* – ‘щедрувати’ (Волинське Полісся) та ін.: *Ку-гу, кугутаю на новеє літо*; 4) учасників обрядів: *маршалкі* – ‘весільні старости’: *А я, молодзенька, Да біло бєліла, (2) І маршалкі даріла*.

Семантичні діалектизми умовно поділяємо на дві групи: 1) слова, що мають спільні значення із загальновживаними, але відрізняються від них одним або кількома новими значеннями, наприклад: *вино* – ‘хмільний напій з виноградного соку’ і ‘виноград’: *Перша чаша – з солодким вином* – ‘хмільний напій’; *Ой плило, плило Райське дерево, Ой, як приплило край із Дунаю, Красно зацвіло, А як зацвіло – вино зродило* – ‘виноград’,

‘ягоди’; 2) слова, що в місцевих говорах уживаються в іншому значенні, ніж у загальнонародній мові. Серед них назви: а) осіб: *дедьо (дедик)* – ‘батько’: *Ой прийшла я до дедика, дай-но, дедю, воли*; б) предметів, знарядь праці, будівель та їх частин, одиниць виміру: *бодня* – ‘велика бочка’: *Прив’язати господиню до бодні, Щоб не були женчики голодні*; *клеція (клець)* – ‘комора’: *Ци далеко сцєжка до клеці?*; *майонто(чо)к* – ‘багатство’: *А мій батько майонточок має*; *постать* – ‘вижжате поле’: *Наш паночок веселіє, По постаці походжає, Колосочки підбірає*; в) абстрактних понять: *беседа* – ‘гостювання, хрестини, весілля, родини і под.’: *Коровай ноги має, з комори втікає, з комори до хаточки, до любій беседойки*; *пригода* – ‘випадок, подія’: *Не втішайтеся, воріженьки, а моїй пригоді*; *слава* – ‘поговор, неслава’: *А вже слава на все село стала*; г) рослин: *дуля (дулька)* – ‘сорт груші’: *Сидів голуб на дубочку, голубка на дульці*; *зілля* – ‘лікувальні трави або засіб чарування’: *Їде козак із-за моря з зіллям*; г) ознак: *кудряве* – ‘пінисте’: *Кудряве пиво людям на диво*; д) дій і станів: *здихати* – ‘зітхати’ (пор.: розмовно-просторічне ‘помирати’): *Нехай же я перестану Тяженько здихати*; *прощати* – ‘розлучатися’: *Ішов стрілець на війноньку, Прощав свою дівчиноньку*; е) сталі вислови: *рокове свято* – ‘велике свято (раз у році)’: *Браття-соколята, Прибудьте до мене Рокового свята!*

Отже, погоджуємося з думкою Ю. Грицевича, що «тексти фольклору обмежено відображають склад діалектної лексики...» [1, с. 170], оскільки основу словникового складу формують одиниці літературної мови з поодинокими вкрапленнями лексичних діалектизмів, що дає підстави вважати мову усної поезії різновидом художнього стилю.

Література:

1. Грицевич Ю. Діалектний компонент у фольклорних текстах із Західного Полісся : монографія. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 192 с.
2. Гриценко П. Ю. Діалектизм. Українська мова: енциклопедія. 3-є вид., зі змінами і доповн. Київ : Укр. енцикл. ім. М. П. Бажана, 2007. С. 151-152.
3. Данилюк Н. Поетичне слово в українській народній пісні : монографія. Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. 511 с.

*Мельник Марина Борисівна,
магістр, Вінницький державний
педагогічний університет*

*Науковий керівник: Лобачук І.М.,
кандидат педагогічних наук,
Вінницький державний
педагогічний університет*

STUDY OF THE EFFECTIVENESS OF USING THE DISCUSSION METHOD FOR FORMING COMMUNICATIVE SKILLS IN ENGLISH LANGUAGE LESSONS

Internet address of the article on the web-site:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4459/>

Identifying the levels of development of foreign language communication skills of high school students is carried out in three stages:

- The ascertainment stage includes carrying out diagnostic methods to identify the level of formation of foreign language communicative abilities of high school students.
- The formative stage includes methodological work on the use of information technologies in English lessons.
- The control stage includes re-diagnosis according to the diagnostic methods of the ascertainment experiment; summing up.

The important conditions for the formation of communicative skills in the English language lesson during the discussion among high school students are:

- operational diagnosis of the state of the educational process;
- setting goals and their maximum specification;
- clear orientation of training to educational goals and guaranteed achievement of results;
- assessment of current results;
- training correction, ensures the achievement of set goals; final assessment of results;
- diagnosis of the level of formation of communication skills in the English language lesson among high school students as a result of the use of IT.

It is generally known that discussion is possible only if there is a certain lexical and grammatical background. That is why a large amount of lexical material is included in the development of each conversational topic, as it is the vocabulary that flexibly and quickly responds to all changes in social, cultural and social life, as it is a measure, an indicator of the general level of development of students.

The greater the vocabulary of students, the wider their opportunities for self-realization, revealing their creative potential with the help of the English language.

The first steps are very important for organizing a discussion. To start the discussion, a short introduction by the teacher is important. The teacher must carefully think through the task of the discussion, its possible course, options and, most importantly, the conclusions that the students should reach. The teacher should determine in advance the time frame of free discussion and sum up the results of the discussion with the whole class [1, c. 360].

The use of discussions in foreign language classes in high school is aimed at activating the educational and cognitive activity of students, developing an independent position, forming specific skills of argumentation and formulating an opinion. The basis of the discussion is a contradiction, which reflects the opposite views of the participants on the problem, forms the ability to clearly and clearly formulate their own opinions, build a system of evidence, teaches them to think critically, argue. The following forms of discussions are most effective in high school: "PRESS method", "take a position", "change position", "continuous scale of opinions", "talk show", "round table", "decision tree", "debate ", "forum", "expert groups".

The main task of the discussion in the educational process is to awaken cognitive interest, involve students in active discussion of various problems from different scientific positions, encourage them to understand different approaches and argue their own and other people's points of view in a foreign language.

References:

1. Activity psychology and educational management: education. manual Kyiv: KNEU, 2008. 336 p.

*Алексєєнко-Лемовська
Людмила Владиславівна,
кандидат педагогічних наук,
доцент, професор кафедри туризму
та соціально-гуманітарних
дисциплін, Міжнародний
європейський університет*

ЕТИКА ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4471/>

В умовах швидкого росту туристичної індустрії й збільшення числа подорожуючих, моральні та етичні аспекти туристичного бізнесу набувають все більшого значення. Етика туристичного бізнесу визначається як система цінностей, принципів і норм, що регулюють поведінку відповідальних туристичних підприємств і працівників цієї галузі.

Сучасні дослідження розкривають ефективну професійну поведінку в сфері туристичного бізнесу, що формується на основі володіння фахівцем галузі туризму високого рівня соціально-етичних компетенцій. Зазначається, що морально-етичні засади професійної діяльності регулюють, зокрема, аналіз і вирішення соціальних морально-етичних ситуацій та проблем як особистісної, так і колективної діяльності, а також поширення морально-етичних ідеалів і цінностей [3]. Етика бізнесу визначає застосування етичних принципів у ділових ситуаціях, аналізує моральні відносини в бізнесі в контексті загальної етичної теорії, психології, соціології, економіки, стратегічного планування, фінансів, обліку, маркетингу та представляє собою інструмент аналізу і вирішення проблем, які виникають перед людиною, що займається бізнесом [4].

У сучасному світі також зростає усвідомлення негативного впливу гостинності та туризму на навколишнє середовище й визначається потреба у фахівцях галузі, які принаймні мінімізують цей негативний вплив. Ділова етика забезпечує потенційну аналітичну основу, за

допомогою якої можна оцінити практику соціального управління в цілому та сталість зокрема [2].

Ключовими положеннями морально-етичних засад професійної діяльності фахівців-туризмознавців визначаються: професійна моральна свідомість, особистісна моральна самосвідомість, моральна норма, що виконує функцію інтеграції елементів навколо спільних соціальних цінностей, моральні принципи, моральна діяльність, морально-професійні відносини, які становлять своєрідну форму професійних зв'язків і взаємодії фахівців-туризмознавців, їх спілкування, співробітництва, солідарності, характеризують взаємодію у професійному середовищі на засадах законності, свободи, справедливості, гуманізму, чесності тощо [1].

Науковці наголошують, що у сучасному бізнес-світі, крім широких знань у своїй сфері діяльності, кожному фахівцю важливо також мати навички соціальної взаємодії та співпраці з іншими людьми, а також виявляти відмінні манери. Діловий етикет перетворює соціальні норми на бізнес. А хороший та правильний діловий етикет додає впевненості, дає можливість працювати з людьми й виконувати роботу якісно та професійно [5].

Одним з головних етичних принципів туристичного бізнесу є збереження природи та культурної спадщини. Туристичні підприємства повинні відповідати принципам сталого розвитку, забезпечуючи збереження екосистем та культурних цінностей туристичних місць. Це означає ефективне використання ресурсів, мінімізацію відходів та зменшення негативного впливу на навколишнє середовище.

Інший важливий аспект етики туристичного бізнесу – це повага до прав та інтересів місцевого населення. Туристичні підприємства мають працювати в партнерстві з місцевими спільнотами, враховуючи їх потреби та допомагаючи у збереженні культурної ідентичності. Вони повинні стимулювати розвиток місцевих громад, сприяти підтримці місцевих підприємств і забезпечувати справедливий розподіл економічного прибутку.

Також важливо враховувати етичні аспекти взаємодії з туристами. Компанії зобов'язуються забезпечувати якісні туристичні послуги, дотримуватися прозорості в ціноутворенні, використовувати правдиву рекламу та уникати обману. Туристичні працівники мають бути доброзичливими та допомагати туристам, розуміти й поважати різноманітність культур і звичаїв.

Отже, у сучасному світі етичні питання в туристичному бізнесі стають все більш актуальними. Інформовані туристи дедалі більше цікавляться етичними практиками та сталим розвитком. Тому туристичні підприємства повинні приділяти увагу розробці етичних стандартів, впровадженню екологічно відповідальних практик та підвищенню свідомості працівників і туристів щодо етичних проблем. Проведений аналіз сучасного етапу розвитку галузі туризму дає змогу стверджувати, що проблема етики туристичного бізнесу є не просто одним з аспектів управління туристичними підприємствами, а визначається як центральний елемент їх діяльності. Тільки забезпечуючи етичність і сталість, фахівці сфери бізнесу в туризмі зможуть зробити туризм справді корисним для суспільства та зберегти його потенціал для майбутніх поколінь.

Література:

1. Колот А. М. Гідна праця: імперативи, українські реалії, механізми забезпечення: монографія / А. М. Колот, В. М. Данюк, О. О. Герасименко та ін. – К.: КНЕУ, 2017 – 500 с.
2. Lashley C. Business ethics and sustainability Research in Hospitality Management. № 6 (1). 2016, pp. 1-7. URL:<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/15447715.2016.1191111>.
3. Плещан Х. В. Корпоративна культура фахівців сфери туризму: стан, проблеми та перспективи розвитку. Ефективна економіка. 2018. № 5. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2018/76.pdf.
4. Сушик І. В. Етика бізнесу: навч. посіб. / І. В. Сушик, О. Г. Сушик, Я. М. Мартинюк, В. В. Вісин – Луцьк: РВВ Луцький НТУ, 2019. – 268 с.
5. Чирва Г. М., Ткачук С. П., Корнієнко Т. О., Підлісний Є. В. Роль керівника в розвитку етичної культури та дотриманні етичних норм. Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична. Випуск 37/2023. С. 155-160. <https://doi.org/10.5281/zenodo.8010142>.

*Петровський Олексій Ігорович,
аспірант, Український державний
університет імені
Михайла Драгоманова
ORCID: 0009-0004-2125-8729*

КЛІМАТИЧНА МІГРАЦІЯ: ЗРОСТАЮЧИЙ ВПЛИВ ЗМІНИ КЛІМАТУ НА ЛЮДСЬКІ ПЕРЕСЕЛЕННЯ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4441/>

В останні роки на нашій планеті спостерігається зростання частоти та інтенсивності природних лих, пов'язаних зі зміною клімату. Це призводить до появи нового виду міграції – кліматичної міграції. Колишній звичний порядок речей порушується, а люди змушені шукати нові місця проживання та безпеки перед природними катаклізмами. Ця форма міграції має серйозні соціальні, економічні та екологічні наслідки, а також ставить перед суспільством і міжнародним співтовариством нові виклики.

Кліматична міграція виникає внаслідок різноманітних кліматичних змін, таких як підвищення рівня моря, посухи, екстремальні погодні явища та інші екологічні проблеми. Люди, які живуть в районах, що стали непридатними для проживання через ці зміни, змушені знаходити нові місця, де можуть забезпечити безпеку та продовжити своє існування.

Цей вид міграції може мати регіональний або міжнародний характер. Такі місця, як Кірібаті, Вануату та Соломонові острови стануть місцем катастрофи і можливо перетворяться в непридатні для життя території. Жителі цих держав стикаються з реальністю екологічного примусу й змушені шукати нові місця проживання [1].

Кліматична міграція також може мати великий вплив на розвиток сільського господарства та продовольчу безпеку. Посухи, повені або інші кліматичні катастрофи можуть спричинити знищення врожаю та зниження продуктивності сільськогосподарських земель, що в свою чергу змушує селян шукати нові можливості у більш сприятливих кліматичних умовах.

Національні та міжнародні уряди повинні спільно працювати над розробкою політик, що сприяють зменшенню зміни клімату та збереженню екологічно стабільних районів. Інвестиції в стійке будівництво, інфраструктуру, а також вдосконалення систем попередження та реагування на природні катастрофи є важливими кроками для зменшення вразливості людей перед кліматичними змінами.

Якщо глобальне потепління не буде зупинено, за підрахунками Світового банку до 2050 року 216 мільйонів людей мігрують в своїх країнах в пошуках роботи, їжі і води. В глобальному масштабі, більшість держав і міжнародних інституцій не готові до майбутніх масштабів кліматичної міграції [3].

Більше того, гуманітарна допомога та розробка механізмів безпеки та захисту прав людей, що зазнають наслідків кліматичних змін, стають надзвичайно важливими. Це включає створення просторів для притулку, надання медичної допомоги та освіти, а також розробку програм та політик для відновлення та реінтеграції мігрантів у нових місцях.

Учасники міжнародних кліматичних переговорів прагнуть досягти узгодження та розробки юридичних механізмів, які б зміцнили відповідальність урядів держав за їхні дії, спрямовані на зміну клімату. Це включає розробку та виконання міжнародних домовленостей, таких як Паризька угода, а також створення ефективних інструментів моніторингу, звітності та перевірки зобов'язань держав [2].

Ці юридичні механізми спрямовані на забезпечення дотримання країнами своїх зобов'язань щодо зменшення викидів парникових газів, прийняття заходів з адаптації до зміни клімату та надання фінансової підтримки країнам, що найбільше постраждали від змін клімату. Ці механізми враховують значення глобального співробітництва та спільних зусиль усіх країн для ефективного боротьби зі зміною клімату. Шляхом узгодження юридичних рамок, уряди стають більш відповідальними та зобов'язані приймати конкретні кроки для зменшення негативного впливу на клімат та забезпечення сталого розвитку планети.

Кліматична міграція представляє значний виклик для міжнародного співробітництва та політичного урядування. Створення механізмів для захисту та підтримки людей, які змушені мігрувати через зміну клімату, стає необхідністю.

Оскільки така міграція стає все більш актуальною, наша глобальна спільнота повинна спрямовувати зусилля на розвиток узгоджених стратегій та механізмів, які дозволять ефективно впоратися з цим явищем. Тільки через спільну дію ми зможемо забезпечити захист та добробут людей, що постраждали від зміни клімату, та побудувати стійке майбутнє для всіх.

Література:

1. У Greenpeace назвали країни, які можуть зникнути через глобальне потепління. URL: <https://mind.ua/news/20229854-u-greenpeace-nazvali-krayini-yaki-mozhut-zniknuti-cherez-globalne-poteplinnya> (дата звернення: 10.06.23).
2. Посухи, «кліматичні мігранти», зникнення територій. Яке екологічне майбутнє чекає Україну і світ? URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/yake-ekolohichne-maibutne-chekaye-ukrainu-i-svit/31542045.html> (дата звернення: 25.06.23).
3. Рух у пошуках безпеки: підготовка НАТО до кліматичної міграції. URL: <https://www.nato.int/docu/review/uk/articles/2022/05/19/ruh-u-poshukah-bezpeki-pdgotovka-nato-do-klmatichno-mgrats/index.html> (дата звернення: 06.07.23).

*Дудка Тетяна Юріївна,
доктор педагогічних наук,
завідувач кафедри туризму та
соціально-гуманітарних дисциплін*

ПОБУДОВА ПАРАДИГМИ ЗБАЛАНСОВАНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ НА ЕКОЛОГІЧНИХ ЗАСАДАХ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4474/>

В умовах діючого воєнного стану, позначеного руйнуванням екосфери проукраїнської території (зокрема, аварії на Каховській ГЕС) питання дотримання вимог збалансованого природокористування набуває сьогодні особливої значущості. Раціональне споживання природних ресурсів, які відносяться до переліку збалансованих, є по-суті унікальною можливістю природи самовідновлюватися. Безперервна витратність природних ресурсів, що відносяться до переліку невідновлюваних, поступово замінюються іншими у контексті залучення до цього нелегкого процесу новітніх технологій та комплексного переходу на нові джерела енергії (зокрема, нетрадиційні). Ідейність підтримання раціональної взаємодії між діяльністю людини та навколишнім природним середовищем, при якому використання природного середовища є необхідною умовою для задоволення потреб людства стає нині серцевинною ідеєю парадигми збалансованого природокористування на екологічних засадах.

У світлі заявленого, особливою значущістю виокремлюється питання «зеленої економіки», «зеленої енергетики» та «зелених інвестицій», що сумарним чином націлюються на досягнення рекреаційних потреб соціуму. Реалізація такого комплексного завдання досягається шляхом кристалізації «балансу загальних факторів розвитку (ресурсних, економічних, соціальних, екологічних) у конкретному регіоні та їх використання з метою досягнення стратегічних і тактичних цілей міжрегіонального розвитку. Важливим у цьому ключі є прикладне завдання щодо розробки наскрізних програм управління регіональним

соціально-економічним розвитком, орієнтованим на оптимальну оцінку ресурсної забезпеченості, соціальної стабільності, економічного зростання та екологічної безпеки досліджуваного регіону в цілому. Безумовно, складність цього питання передбачає необхідність залучення цілісного потенціалу: системи соціальних інститутів, різних видів регулювання (державного, ринкового, загальнонаукового); визначених механізмів реалізації (зокрема, нормативно-правового, програмно-проектного, організаційного та фінансового). За таких умов, обов'язковою запорукою ефективного збалансованого розвитку, що засвідчено багаторічним досвідом діяльності іноземних держав, є оптимальна взаємодія трьох основних інститутів – влади, науки та бізнесу за системою «потрійної спіралі». Саме остання передбачає необхідність застосування сукупності механізмів та інструментів, що дозволяють забезпечити реалізацію збалансованого природокористування з метою імплементації парадигми збалансованого природокористування на екологічних засадах на реальні умови територіального функціонування.

Література:

1. Подолання екологічних ризиків та загроз для довкілля в умовах надзвичайних ситуацій – 2022: колективна монографія Полтава – Львів: НУПП імені Юрія Кондратюка, НУ «Львівська політехніка» – Дніпро: Середняк Т. К., 2022, – 664 с.

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА СПОРТ

*Гринченко Ігор Борисович,
кандидат педагогічних наук,
доцент, Харківський національний
педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди*

*Бойко Микола Олександрович,
магістрант кафедри олімпійського
і професійного спорту,
спортивних ігор та туризму,
Харківський національний
педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди*

*Ковєря Вікторія Миколаївна,
старший викладач кафедри
олімпійського і професійного
спорту, спортивних ігор та
туризму, Харківський національний
педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди*

РОЗПОДІЛ ЗАСОБІВ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ НАВЧАННЯ ЮНИХ ВОЛЕЙБОЛІСТІВ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4461/>

Вважаємо, що підготовка юних волейболістів, які відповідають сучасним вимогам, має бути спрямована на випереджальний розвиток рухових якостей. Зазвичай вона повинна будуватися на підґрунті атлетичної підготовки, оскільки рівень розвитку рухових якостей дуже часто виступає як лімітаційний фактор.

Загальновідомо, що недостатній рівень розвитку швидкості, сили, стрибучості призводить до спотворення, викривлення техніки виконання рухових прийомів та зниження їхньої ефективності [1].

Організація процесу початкового навчання та подальшого вдосконалення рухових дій у волейболі полягає не тільки в оптимізації управління діяльністю юних спортсменів з набуття ними знань, умінь та навичок, а й розвитку фізичних якостей. Немає сумнівів, що впровадження у навчально-тренувальний процес раціональних методик фізичної підготовки вже на початковому етапі формування рухових навичок підвищує їхню ефективність [2, 3].

На нашу думку, специфіка побудови навчально-тренувального процесу у волейболі вимагає розвитку як загальних, так і спеціальних якостей фізичних якостей, що має велике значення у практичній роботі з юними спортсменами.

Ми вважаємо, що розподіл тренувального часу у підготовчому періоді на заняттях з групами початкової підготовки має будуватися з урахуванням рівня фізичної підготовленості юних спортсменів, повинен мати оптимальне співвідношення різних видів підготовки, що сприяє оптимізації спортивної підготовленості юних волейболістів.

В основу запропонованої нами експериментальної методики, яка має за мету підвищення рівня фізичної підготовленості, було покладено диференціювання засобів фізичної підготовки різної спрямованості [5], що досягалося через планування тренувального процесу у спеціалізованих мікроциклах.

У підготовчому періоді, тривалістю 30 днів, ми виділили три мікроцикли тривалістю 10 днів кожен.

Перший мікроцикл був спрямований переважно на розвиток спеціальної витривалості та гнучкості за рахунок використання різних стрибкових та спеціальних бігових вправ, що виконувались у великому обсязі із середньою інтенсивністю (60–65% від максимальної). Вправи на розвиток гнучкості використовувались як засіб активного відпочинку й акцентовано виконувались в 5 і 10 дні мікроциклу. При цьому навантаження всередині мікроциклу розподілялися в такий спосіб, що вона мало характер «розгону», тобто ступенево збільшувалося, а максимальне (пікове) навантаження припадало на 3 і 7 дні. Основні застосовувані методи - інтервальний та повторний.

У другому мікроциклі вирішувалися завдання розвитку швидкісних та координаційних здібностей. Навантаження коливалось в межах 85-95% від максимального, (граничні навантаження припадали на 3 та 6 день).

Засобами були різні бігові вправи швидкісного характеру (25% від загального обсягу), ігрові естафети (20%), підвідні та ігрові вправи координаційної спрямованості (35%). Тренувальний час, що залишився, відводився на розвиток спеціальної витривалості та гнучкості.

Третій мікроцикл був спрямований на розвиток спеціальних силових здібностей (30%), координаційну підготовку з використанням вправ ігрової спрямованості (40%), розвиток спеціалізованих швидкісно-силових здібностей (стрибучості, вибухової сили тощо). У цьому випадку навантаження всередині мікроциклу розподілялося наступним чином: гранично допустимі підвищення навантаження припадали на 2, 5 та 8 день з використанням методики її ступеневого зниження.

Аналіз результатів навчально-тренувального процесу у групах початкової підготовки довів ефективність рекомендованого планування, в основі якого лежала комплексна спрямованість виконання вправ швидкісно-силового характеру, що поєднувалась з навчанням елементів техніки волейболу. Нам вдалося досягти зростання всіх показників, особливо в експериментальній групі (таблиця 1).

Таблиця 1. Показники розвитку швидкісно-силових якостей експериментальної і контрольної групи

№	Тест	Групи	Статистичні показники			Відмінності
			Вихідні дані	Відмінності	Кінцеві дані	
			$\bar{x} \pm m$		$\bar{x} \pm m$	
1	Стрибок в довжину з місця (см)	К	193,2 $\pm$ 2,30	p>0,05	194,8 $\pm$ 2,58	t=2,27
		Е	192,3 $\pm$ 2,38		202 $\pm$ 0,66	p<0,05
2	Човниковий біг 5 $\times$ 10 м	К	28,6 $\pm$ 2,12	p>0,05	28,58 $\pm$ 0,431	t=0,568
		Е	28,7 $\pm$ 2,13		28,23 $\pm$ 0,436	p>0,05
3	Стрибок вгору (см)	К	51,5 $\pm$ 3,82	p>0,05	51,06 $\pm$ 0,59	t=4,79
		Е	51,8 $\pm$ 1,84		55 $\pm$ 0,59	p<0,01
4	Метання набивного м'яча на дальність	К	668 $\pm$ 11,47	p<0,05	689 $\pm$ 9,76	t=0,719
		Е	648 $\pm$ 11,44		679 $\pm$ 10,20	p>0,05

Отримані результати свідчать про перевагу запропонованої методики тренувальних занять для експериментальної групи в порівнянні з контрольною. Це підтверджує висловлювання про те, що технічна майстерність є набором рухів, прийомів і дій, які надалі визначатимуть майбутній шлях становлення й вдосконалення спортивної майстерності

волейболістів, що грають у командах вищих розрядів. Але цей «арсенал» накопичується на базі швидко-силової підготовки, без яких технічна, тактична, психологічна і навіть інтелектуальна "озброєність" спортсменів не досягає свого максимального потенціалу.

Вважаємо, що на подальшу увагу заслуговують питання оптимізації та поєднання фізичної та технічної підготовки волейболістів. Ми повністю погоджуємось з А. В. Свасьєвим, С. М. Поповим, М. М. Медвідем [4] оскільки тільки за умови добре відпрацьованої техніки волейбольних прийомів, що виконуються з повним використанням фізичного потенціалу, можливе їх виконання в умовах, пов'язаних з перешкодами, збиваючими факторами, постійними мінливими умовами, бо саме це впливає на зміну структури рухів, що найчастіше зустрічаються в ситуаціях змагальної протидії.

Література:

1. Костюкевич В. М. Теорія і методика спортивної підготовки (на прикладі командних ігрових видів спорту): навчальний посібник. Вінниця: Планер, 2014. 616 с.
2. Малойван Я. В., Кіреєв О. А., Мицак О. В. Засоби та методи фізичної підготовки волейболістів. Дніпро: ПДАФКіС, 2019. 17 с.
3. Моца Б., Маленюк Т. Покращення показників фізичної підготовленості юних волейболісток за рахунок стрибкових вправ. Фізичне виховання і спорт в навчальних закладах України на сучасному етапі: стан, напрямки та перспективи розвитку. 2016. С. 255–259.
4. Тестові завдання з дисципліни: “Волейбол з методикою викладання” / А. В. Свасьєв, С. М. Попов, М. М. Медвідь – К. : , 2012. – 44 с. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://web-files.znu.edu.ua/bank>
5. Effect of physical development parameters and conditioning abilities on the level of motor coordination in female volleyball players in the phase of specialized basic training / Roman Boichuk, Sergii Iermakov, Vasyl Kovtsun, Viktoria Pasichnyk, Valeryi Melnyk, Mykola Lazarenko, Mariya Troyanovska, Vitalii Kovtsun // *Journal of Physical Education and Sport*. – 2018. – Vol. 18, suppl. is. 4. – P. 1950–1957.

*Гринченко Ігор Борисович,
кандидат педагогічних наук,
доцент, Харківський національний
педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди*

*Сальков Віталій Сергійович,
магістрант кафедри олімпійського
і професійного спорту,
спортивних ігор та туризму,
Харківський національний
педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди*

*Лисенко Валентина Василівна,
старший викладач кафедри
олімпійського і професійного
спорту, спортивних ігор та
туризму, Харківський національний
педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди*

УДОСКОНАДЕННЯ КООРДИНАЦІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ЮНИХ ФУТБОЛІСТІВ 10-12 РОКІВ

Інтернет-адреса публікації на сайті:
<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4462/>

Однією з найважливіших умов, що забезпечують в майбутньому високі результати у футболі й, таким чином, визначають перспективність молодих спортсменів, є відповідний рівень розвитку координаційних здібностей [1, 3, 4]. Фахівці відзначають, що можливості для їхнього розвитку, пропущені у дитинстві, малоймовірно буде можливо надолужити пізніше, що може негативно вплинути на успішність професійної діяльності спортсменів [6].

У сучасному футболі основний обсяг змагальної діяльності здійснюється у ймовірнісних і несподіваних ситуаціях, які вимагають від спортсменів прояву винахідливості, швидкості реакції, здатності до концентрації та перемикання уваги, просторової та часової точності

рухів, їхньої адекватності до раптово мінливих зовнішніх умов. Прояв цих можливостей, за теорією фізичного виховання і спорту, напряму пов'язаний з рівнем розвитку координаційних здібностей, що визначає їх пріоритет в ефективності тренувальної та змагальної діяльності футболістів [8, 9].

Рівень майстерності футболіста значною мірою залежить від його вміння координувати свої рухи та орієнтуватися у просторі. Це дозволяє йому економити час, зберігати сили, грати у швидкому темпі, комбінаційно і результативно [2, 4, 5].

У програмі спортивної підготовки для ДЮСШ та СДЮШОР з футболу [7] не уточняється, скільки часу слід виділяти на координаційний тренінг під час кожного навчально-тренувального заняття. У зв'язку з цим виникла необхідність створення спеціальної методики, в якій були б відображені ці показники.

Дослідження проводилося з листопада 2022 року до червня 2023 року і складалося з трьох етапів. Кожен етап характеризувався конкретними термінами виконання, змістом роботи та застосовуваними методами дослідження. У експерименті брали участь дві групи футболістів у віці 10-12 років з ДЮСШ "Волна" м. Харкова, по 12 піддослідних у кожній групі.

В авторській методиці ми використовували два варіанти практичного застосування координаційного тренування юних футболістів:

1) Рівномірний розвиток всіх координаційних здібностей (однаковий час виділявся на розвиток кожної здібності).

2) Акцентований розвиток провідних координаційних здібностей.

Зміст методики акцентованого розвитку провідних координаційних здібностей футболістів включав спеціально підібрані вправи та ігрові завдання, розподілені за трьома напрямками: кінестетичне диференціювання; адаптація та перестроювання рухових дій; просторова орієнтація.

Основні методи розвитку координаційних здібностей включають повторення, інтервальність, змінність та ігровий підхід.

Кількість серій становила 1-6, кількість повторень – від 4 до 12 разів. На розвиток і вдосконалення координаційних здібностей на кожному тренувальному занятті відводиться 18-27 хвилин від загального часу.

У підготовчій та завершальній частинах занять використовуються стандартні вправи та ігрові завдання з орієнтацією на розвиток та вдосконалення кінестетичного диференціювання рухів, а в основній частині – на перестроювання та адаптацію рухових дій, а також на орієнтацію у просторі.

Всі вправи, що включені в методику, виконувались з м'ячем і були специфічними для футболу. Це дозволяло підтримувати інтерес юних футболістів до тренування і полегшувало суб'єктивні відчуття від навантажень під час тренувань.

Педагогічний експеримент включав комплексну оцінку початкового рівня спеціальних координаційних здібностей футболістів 10-12 років, методику їх спрямованого вдосконалення у 7 напрямках (3 рази на тиждень) та оцінку досягнутого рівня в кінці.

На початку експерименту не спостерігалось вірогідних відмінностей ($p > 0,05$) в показниках, що відображають розвиток координаційних здібностей в експериментальній і контрольній групах.

По завершенні педагогічного експерименту встановлено, що як в експериментальній, так і в контрольній групах спостерігалась загальна тенденція до покращення результативності в тестах.

Аналіз результатів на момент закінчення експерименту в досліджуваних групах дозволив встановити наступне підвищення показників координаційних здібностей: відображення відчуття ритму руху у юних футболістів за експериментальною методикою зросло на 14,3%, у контрольній групі – на 6,3%; здатність до збереження рівноваги покращилась в експериментальній групі на 74,7%, у контрольній групі – на 10%; в тесті на кінестетичне диференціювання ("відчуття м'яча") – на 26,0% в експериментальній групі, на 8,7% в контрольній; показники здатності до перебудови та пристосування рухових дій збільшилися на 6,5% в експериментальній групі, у контрольній – на 3,5%; показники здатності до координації рухів в експериментальній групі покращилися на 19,5%, у контрольній лише на 3,8%; показники швидкості складної реакції зросли в експериментальній групі на 33,3%, у контрольній – на 5,9%; показники орієнтації в просторі зросли на 10,5% в експериментальній групі, у контрольній – на 1,15%. При цьому

спостерігаються вірогідні різниці за наступними тестами: удари ногою в м'яч в ціль зросли на 2,6 бала ($t = 2,19$; $p < 0,05$); стрибки на марковані стрічки зросли на 1,06 см ($t = 2,5$; $p < 0,05$); біг з оббіганням стійок і веденням м'яча не ведучою ногою покращився на 0,35 с ($t = 2,09$; $p < 0,05$); біг з оббіганням стійок і веденням м'яча ведучою ногою покращився на 0,4 с ($t = 2,32$; $p < 0,05$).

Найбільш значущі покращення спостерігалися в тестах на кінестетичне диференціювання (26,0%), що ще раз підтверджує, що ця якість найкраще розвивається в період від 10 до 12 років.

Отже, можна стверджувати, що введення в навчально-тренувальні заняття юних футболістів вправ, спрямованих на розвиток координаційних здібностей, сприяє значному покращенню спритності, особливо в сенситивні періоди її розвитку.

Література:

1. Костюкевич В. М. Построение тренировочных занятий в футболе. Учебное пособие / В. М. Костюкевич. – Киев: КНТ, 2016. – 208 с.
2. Наумчук В.І. Теоретико-методичні основи навчання спортивним іграм: Навчальний посібник / В. І. Наумчук. – Тернопіль: Астон, 2014. – 180 с.
3. Николаенко В. В. Многолетняя подготовка юных футболистов. Путь к успеху : учеб.-метод. пособие / В. В. Николаенко, В. Н. Шамардин. – К.: Саммит-книга, 2015. – 360 с.
4. Овчаренко С. В. Методика розвитку координаційних здібностей юних футболістів на етапі попередньої базової підготовки / С. В. Овчаренко, А. В. Яковенко // Фізична культура, спорт та здоров'я : матеріали XV Міжнародної науково-практичної конференції. – Харків, 2015. – С. 70-72.
5. Пилипенко, В. М. Спортивно-технічна підготовка юних футболістів на тренуваннях / В. М. Пилипенко, О. А. Філоненко // *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2017. – Вип. 6 (49). – С. 358-362.
6. Соломонко В. В. Футбол: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. В. Соломонко, Г. А. Лісенчук, О. В. Соломонко – К.: НУФВСУ, вид-во “Олімп. л-ра”, 2014. – 304 с.
7. Футбол. Навчальна програма для ДЮСШ, спеціалізованих ДЮСШОР та ШВСМ. – Київ, 2003.

8. Hrynchenko, I., Schestipalov, I., & Tykhonova, A. (2018). Comparative analysis of physical and technical preparedness among players of different playing positions in student football team. *Health, Sport, Rehabilitation*, 4(4), 30-39. doi:<http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.2536458>
9. Hrynchenko, I., Nakonechnyi, V., Sikora, V., & Karpunets, T. (2018). The technique of formation «sense of the ball» of young football players (8-9 year-old) at the initial stage of training. *Health, Sport, Rehabilitation*, 4(4), 23-29. doi:<http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.2536452>

*Гринченко Ігор Борисович,
кандидат педагогічних наук,
доцент, Харківський національний
педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди*

*Тихонова Ася Олександрівна,
старший викладач кафедри
олімпійського і професійного
спорту, спортивних ігор та
туризму, Харківський національний
педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди*

*Йощенко Руслана Ігорівна,
магістрантка кафедри
олімпійського і професійного
спорту, спортивних ігор та
туризму, Харківський національний
педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди*

ЗАСТОСУВАННЯ СТЕТЧИНГУ В СПОРТИВНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЮНИХ ВОЛЕЙБОЛІСТОК

Інтернет-адреса публікації на сайті:
<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4460/>

У спортивній підготовці юних волейболістів важливе значення має рухливість у суглобах, інакше кажучи, гнучкість. Спортсмени з високою рухливістю в суглобах легше виконують технічні дії й, як показала практика застосування вправ на гнучкість, значно менше зазнають травм.

У зв'язку з цим у всьому світі стали широко застосовувати у багатьох видах спорту, і зазвичай у волейболі, вправи на розтягування м'язів, які отримали назву стретчингу.

Накопичений досвід показує, що рівень фізичних кондицій (гнучкості в взагалі) новачків багато в чому визначає успішність навчання технічним прийомам у волейболі. Це виявляється як у швидкості освоєння рухових навичок, так і в правильності виконання технічних елементів гри (Абрамов С. А., Кузьміна М. І. [1]; Гринченко І. Б., Поярков Ю. М., Горчанюк Ю. А. [5]; Ковцун В. І., Панишко Ю. М., Матвій Н. Г. [6]; Медвідь М. М., Попов С. М. [9]).

В сучасній практиці підготовки гравців в ігрових командних видах спорту і волейболі зокрема, вже існує позитивний досвід використання вправ динамічного й статичного стретчингу (Афанасьєва О. М., Натарева В. В., Недбайло І. А. [2]; Горчанюк Ю. А., Горчанюк В. А., Козирко, А. О. [4]; Кокарева С. М. [8];) тому ми вважали що аналіз літератури по цьому питанню розкриє особливості його застосування в навчально-тренувальному процесі юних волейболісток.

У процесі аналізу науково-методичної літератури було встановлено, що стретчинг є своєрідною методикою розвитку гнучкості й рухливості в суглобах, а також активізації процесів відновлення [3, 7, 10]. Як правило, стретчинг виконується у вигляді повторювальних, коротких за часом і амплітудою рухів, з досягненням граничного розтягування м'яза (групи м'язів)

Для досягнення граничного розтягування використовують зовнішні предмети, силу ваги власного тіла, допомогу партнера тощо. Після появи легкого больового відчуття розтягнутий м'яз слід активувати та утримувати в цьому стані десь у межах 10-30 с. Після інтервалу відпочинку протягом 30-60 с. слід повернутися до розтягування цього ж м'яза. Серія з трьох підходів може повторюватися з інтервалом 3-5 хв.

Стретчинг в основній частині тренувального заняття використовується для посилення ефекту виконання швидко-силових та силових вправ. Наприклад, після виконання стрибкових вправ, для групи м'язів, що були залучені у стрибках, під впливом стретчингу, і як що м'язи повністю розслабленні, активізується синтез в м'язових волокнах, що сприяє швидкому відновленню м'яза, що був залучений до роботи.

Стретчинг може виконуватися для покращення рухливості в суглобах. У цьому випадку зазвичай використовують зовнішні сили (наприклад, вагу партнера). По ходу розтягування виробляються короточасні з невеликою амплітудою додаткові впливи на м'яз, що розтягується [3].

Система стретчингу у волейболі має за мету досягнення певного рівня гнучкості, його підтримку в рамках повної передтренувальної або передзмагальної підготовки.

У процесі роботи визначено кілька важливих моментів, на що юний спортсмен і тренер мають звернути увагу, щоб досягти гарного (для свого сенситивного періоду розвитку) розтягування м'язів.

Перше – вміння розслаблятися.

Друге – кожна вправа повинна виконуватися з особливою концентрацією на саме тій групі м'язів, що розтягується.

Третє – кожна вправа повинна виконуватися обов'язково за індивідуальними відчуттями, до моменту легкого дискомфорту. Після цього розтягування дещо послаблюється, потім фіксується і затримується з відповідною паузою (15-60 с).

Четверте – не можна робити різких рухів, ривків, здригатися або смикатися під час виконання вправ на розтягнення. Значний прогрес у досягненні гнучкості та рухливості в суглобах внаслідок розтягування м'язів може бути досягнутий лише через постійне тренування протягом достатнього (довгострокового) періоду часу.

П'яте – найкращим часом для статичного розтягування є час після, або в кінці тренування, коли м'язи вже найкращим чином розігріті. Збільшення температури м'язів покращує їхню еластичність і сприяє найкращому розтягуванню. Розтяжка може бути частиною заминки, яка допомагає відновленню м'язів, скорочує больові відчуття та прискорює підготовку до наступного тренування.

Шосте – статичне розтягування перед основною частиною тренування раніше робилося тільки коли були проблеми зі гнучкістю і рухливістю в суглобах, тобто за «необхідністю», але зараз її застосовують майже всі тренери, як в дитячих командах, так і на професійному рівні. Але треба зауважити, що статичне розтягування може бути ефективним лише для покращення еластичності напружених м'язів, а також, щоб допомогти знизити ймовірність травм. Якщо воно робиться на початку

тренування і вимагає вибухових рухів, таке розтягування може бути непродуктивним, бо після розтягування м'язи деякий час ще неспроможні відразу реагувати на навантаження. Статична розтяжка розслаблює м'язи та погіршує рефлексивність сухожиль, що може вплинути на координацію рухів особливо в юних волейболістів.

Форсувати процес стретчингу не можна – потрібно неухильно дотримуватись принципів поступовості та систематичності.

Література:

1. Абрамов С. А., Кузьміна М. І. Загальна фізична підготовка студентів у волейболі. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер.: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт*. 2013. №. 112(4). С. 9-12.
2. Афанасьєва О. М., Натарова В. В., Недбайло І. А. Динамічний стретчинг у процесі фізичного виховання волейболістів. *Реабілітаційні та фізкультурно-рекреаційні аспекти розвитку людини (Rehabilitation & recreation)*. 2021. №. 9. С. 135-140.
3. Білецька В. В., Усачов Ю. О., Ясько Л. В. Фізичне виховання. Стретчинг: практикум. К.: НАУ, 2015. 44 с.
4. Горчанюк Ю. А., Горчанюк В. А., Козирко, А. О. Роль спеціальних фізичних якостей у підготовці волейболістів. *Проблеми и перспективы развития спортивных игр и единоборств в высших учебных заведениях. Сборник статей X международной научной конференции, 7 февраля 2014 года*. 2014. № 2. С. 18-23.
5. Гринченко І. Б., Поярков Ю. М., Горчанюк Ю. А. Основні методи фізичної підготовки юних волейболістів. // *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2000. №23. С. 8-12.
6. Ковцун В. І., Панишко Ю. М., Матвіїв Н. Г. Оцінка фізичної та технічної підготовленості волейболістів 12-13 років. // *Здоровий спосіб життя*. 2010. № 46. С. 24-26.
7. Колос О. А., Підлужняк О. І., Чхань А. А. Використання стретчингу в ігрових видах спорту. *Матеріали LI науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ, Вінниця, 31 травня 2022 р. ВНТУ, 2022. С. 1-3.* URL: <http://ir.lib.vntu.edu.ua/handle/123456789/35281> (дата звернення: 15.05.2023)

8. Кокарева С. М. Огляд сучасних методичних інновацій у побудові занять з фізичної підготовки футболістів. *Тиждень науки. Тези доповідей науково-практичної конференції, Запоріжжя, 16-20 квітня 2018 р.* Запоріжжя: ЗНТУ, 2018. С. 1413-1415.
9. Медвідь М. М., Попов С. М. Волейбол: методика початкового навчання технічним діям гри. Запоріжжя: ЗНУ, 2010. 87 с.
10. Сазанова І. О., Дорошенко Е. Ю., Гурєєва А. М. Стретчинг-як метод розвитку фізичних якостей: навчальний посібник для самостійної роботи студентів I-VI курсів медичних та фармацевтичних факультетів. Запоріжжя: ЗДМУ, 2019. 74 с.

*Кроніталь Галина Степанівна,
викладач, кафедра фізичного
виховання та спорту,
факультет педагогічної освіти,
Львівський національний
університет імені Івана Франка*

*Колб Володимир Олександрович,
студент історичного факультету
Львівського національного
університету імені Івана Франка*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В УНІВЕРСИТЕТСЬКІЙ ОСВІТІ ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4473/>

Метою цієї роботи є дослідження та порівняння сучасного стану фізичного виховання в університетах України та Польщі. Визначити позитивні аспекти з польського досвіду для покращення розвитку цієї навчальної дисципліни в нашій державі.

На проблемах розвитку фізичної культури в Україні звертає увагу член Одеська національна академія зв'язку ім. О. С. Попова О. Криличенко. У своєму дослідженні автор зазначає, що «...жодний

декан або ректор не в змозі об'єктивно оцінити якість роботи викладачів фізичного виховання» [1, с. 46].

Українська держава протягом своєї незалежності, попри визначення чіткого курсу на зближення і співпрацю з країнами Європейського союзу та можливості набуття досвіду зі способів та методів проведення фізичної культури у іноземних вишах, не змогла значно покращити ситуацію з цією навчальною дисципліною. На це впливають як внутрішні – повільна і недостатня реформованість освіти в цілому, застарілість фізичного обладнання в спортзалах, несприйняття самими студентами і викладачами цього предмету належним чином, так і зовнішні – поширення ковіду, війна з 2014 р. та повномасштабна агресія РФ 2022 р. чинники.

В цей час Польща спромоглась зробити певні кроки для вдосконалення своєї системи фізичного виховання у власних ВНЗ. Цьому, крім перебування країни у складі ЄС та НАТО, сприяли різні чинники, такі як створення чи розвиток давніх студентських спортивних організацій, відмінні від сприйняття наших працівників фізичної культури погляди тамтешніх викладачів та усвідомлення самими студентами вишів важливості спортивно-руханкової діяльності як під час навчального процесу, так поза ним. Важливу роль відіграє наявність діяльності, спрямованої на активний відпочинок молоді, набуття нею нових вмінь, знань та емоцій під час рекреації.

Важливою для розвитку фізичної культури у ВНЗ Республіки Польща є Академічна спортивна асоціація AZS (пол. «Akademicki Związek Sportowy»). Завданням асоціації є забезпечення процесу фізкультурно-спортивної діяльності студентського контингенту в Польщі. AZS має давню історію. Так асоціація заснована 15 травня 1909 року в Кракові. Її головними цілями були розвиток фізичної культури, заохочення здорового способу життя і фізична активність серед польської молоді [5, с. 233].

Зважаючи на це українські посадовці, науковці, очільники ВНЗ та викладачі мають врахувати позитивний досвід Польщі, перейнявши від нього найкращі та якісні досягнення і втіливши їх в нашій країні. В свою чергу викладачам вишів варто попрацювати над вивченням і впровадженням способів комунікації зі студентами враховуючи їхні особливості, вподобання, сприяти зацікавленню й посиленню

відповідальності з боку молоді. Інший аспект стосується деканату вітчизняних університетів, який має усіляко сприяти оновленню спортивних залів та майданчиків коло них (якщо немає, то збудувати такий), закупівлі нового електронного обладнання й грального інвентаря, виділення часу і створення комфортних умов для проведення зі студентами різних позанавчальних активностей.

Для покращення стану фізичного виховання у ВНЗ України науковці В. В. Гусак, П. А. Слобожанінов, А. А. Слобожанінов пропонують розробити спеціальні стандарти «...фізкультурної освіти, які встановлюють вимоги до змісту, обсягу і рівня підготовки кадрів». Також вчені пропонують декілька методичних принципів, що мають на меті допомогти вирішенню проблем, пов'язаних з цією дисципліною.

Список використаної літератури:

1. Криличенко О. Стан і перспективи розвитку системи фізичного виховання у вищих навчальних закладах України. Одеса – Одеська національна академія зв'язку ім. О. С. Попова, 2011 – С. 45-48
2. Zbiór artykułów naukowych. Konferencji Międzynarodowej Naukowo Praktycznej «Pedagogika.Współczesne tendencje w nauce i edukacji» (30.10.2016 – 31.10.2016) – Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2016. – 152 str.
3. Akademicki Związek Sportowy. Офіційна сторінка. – Режим доступу: <https://www.azs.pl/>

*Санжарова Ніна Миколаївна,
кандидат біологічних наук, доцент,
Харківський національний
педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди*

*Карпунець Тетяна В'ячеславівна,
старший викладач кафедри
спортивно-педагогічних
дисциплін і фітнесу,
Харківський національний
педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди*

*Великодворський Антон
Олександрович, магістрант
кафедри олімпійського
і професійного спорту,
спортивних ігор та туризму,
Харківський національний
педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди*

СПЕЦИФІКА ЗАСТОСУВАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ПРИНЦИПІВ: МЕТОДИКА СИЛОВОЇ ПІДГОТОВКИ РУКОБОРЦІВ

Інтернет-адреса публікації на сайті:
<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4463/>

Загальновідомо, що система силового тренування рукоборців ґрунтується на загальних дидактичних принципах, але реалізація деяких із них має свою специфіку [1, 2, 3].

Принцип всебічності передбачає досягнення певного рівня різнобічної фізичної підготовки, що забезпечує позитивну взаємодію динамічної сили з руховою навичкою при виконанні силових вправ. Як неодноразово зазначав Д. О. Безкоровайний, велика фізична сила – визначальна рухова якість рукоборця, але вона проявляється лише за достатньої спеціальної силової витривалості, спеціальної швидкості та спритності, спеціальної гнучкості. Сукупність цих фізичних якостей і є

різнобічною фізичною підготовленістю спортсмена. Розвиток інших якостей (загальної витривалості, швидкості та спритності) має бути на оптимальному рівні [1, 2, 3].

Деякі автори вважають (Волков Е. П., Мунтян В. С. [4]; Мазуренко І. О., Камаєв О. І., Безкоровайний Д. О. [8]) що вправи, які потрібно використовувати з метою *різнобічної фізичної підготовленості* повинні застосовуватися в обсязі, що не порушує їхнього позитивного впливу на розвиток спеціальних фізичних якостей. Надмірне застосування загальнорозвивальних вправ з інших видів спорту може негативно позначитися на спортивних досягненнях саме в рукоборстві. Так, тривалі високоінтенсивні тренування у легкоатлетичних та лижних кросах знижують у рукоборця швидкість та силу. Тому для досягнення бажаних результатів в рукоборстві різнобічність фізичної підготовленості спортсмена передбачає використання в основному таких фізичних вправ, які за руховою структурою та режимами роботи м'язів наближені до основних рухів змагальної діяльності рукоборця [4, 8].

У процесі аналізу науково-методичної літератури по темі дослідження (Галашко М. І. [5]; Драгнєв Ю. В. [6]; Звягінцева І. М. [7]; Петренко В. О., Петренко О. О. [9] та інші) було встановлено, що *розвиток спеціальної витривалості* забезпечується застосуванням у певному обсязі вправ, що адаптують організм до тривалої роботи з великими фізичними навантаженнями.

Спеціальна швидкість розвивається за допомогою вправ з обтяженням (70-80% від максимуму), а також з використанням стрибкових, пліометричних вправ. Як що ми застосовуємо вправи без обтяження, то вони повинні виконуватися з максимальною швидкістю. Такий підхід сприяє й розвитку *спеціальної спритності*, що характеризується різкою зміною режиму роботи м'язів, їх узгодженістю при виконанні складних за координацією рухів із великим обтяженням.

Спеціальна швидкість та спритність розвиваються також вправами, що виконуються у динамічному режимі. Вони вимагають різкого переходу від потужної напруги м'язів до різкого їх розслаблення і навпаки: стрибки з обтяженням, поштовх штанги з напівприсідом, ривок, підйом штанги з положення вису тощо.

Спеціальна гнучкість розвивається вправами, що забезпечують рухливість у плечових, гомілковостопних, тазостегнових суглобах та

в поперекової частини хребетного стовпа: присідання зі штангою на грудях, присідання зі штангою на випрямлених руках у хваті, який застосовуються при ривках.

Науковці Podrigalo, L. V., Galashko, M. N., Galashko, N. I., Prusik, K., & Cieślicka, M. у своєму дослідженні довели, що основними засобами для розвитку сили рук є спеціальні тренажери, гантелі та штанга. Опанування основним змагальним рухом рукоборця здійснюється з використанням спеціального тренажера, або на столі, за допомогою гумового джгута [10].

Принцип поступовості передбачає опанування елементів техніки з переходом від простих рухів до більш складних та поступовим збільшенням навантажень. Оптимальне збільшення навантажень є головною умовою розвитку сили.

На початковому етапі тренування під час розучування технічних прийомів ведення рукоборства рекомендується використовувати невелику і постійну тренувальну вагу (до 60% від максимуму), яка в міру опанування певних вправ поступово збільшується.

Принцип повторюваності полягає у багаторазовому повторенні вправ для розвитку сили та вдосконалення техніки. Кількість повторень у підході залежить від ваги штанги та структури виконуваної вправи. Зі збільшенням ваги кількість підйомів зменшується. Наприклад, штанга вагою 50-60% від максимальної підіймається 4-8 разів, 60-70% – 2-7 разів, 70-80% – 1-5 разів, 80-90% – 1-3 рази, 90-100% – 1-2 рази.

Визначальний ефект у розвитку сили та вдосконаленні техніки спостерігається при поєднанні багаторазових підйомів невеликих та середніх обтяжень з одноразовими максимальними зусиллями.

Принцип оптимального поєднання об'єму та інтенсивності є визначальним, оскільки від раціонально підібраного навантаження, як правило, залежить кінцевий результат.

На основі рекомендацій відомих фахівців (Безкоровайний Д. О. [1, 2]; Петренко В. О., Петренко О. О. [9], які займаються питаннями методики тренування, для рукоборців розроблено критерії, щодо характеристик навантаження, та визначено рекомендації оптимального поєднання обсягу та інтенсивності на окремих етапах тренування, за дотримання яких можливий максимальний ефект.

Література:

1. Безкоровайний Д. О. Базова система тренування та система безпосередньої підготовки до змагань в армспорті // *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2010. № 1. С. 13-16.
2. Безкоровайний Д. О. Методичні вказівки для практичних занять. Навчання техніці боротьби на руках. Практичні рекомендації для занять армспортом. Харків : ХНАМГ, 2011. 32 с.
3. Безкоровайний Д. О. Оптимізація розвитку сили та статичної витривалості юнаків в армспорті : монографія. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2013. 178 с.
4. Волков Е. П., Мунтян В. С. Особенности специальной физической подготовки спортсменов в армспорте // *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2007. №12. С. 109-114.
5. Галашко М. І. Армспорт: методичний посібник. Харків, 2000. 57 с.
6. Драгнєв Ю. В. Загальноосвітній предмет «Армспорт» в умовах профільного навчання в рамках базового загальноосвітнього предмету «Фізична культура» // *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2009. №10. С. 51-53.
7. Звягінцева І. М. Силова та фізична підготовка. Армспорт: метод. вказівки. Харків : ХНАМГ, 2009. 47 с.
8. Мазуренко І. О., Камаєв О. І., Безкоровайний Д. О. Багаторічна підготовка спортсменів в армспорті // *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт*. 2017. Вип. 147 (2). С. 215-219.
9. Петренко В. О., Петренко О. О. Армспорт. Навчальна програма для дитячо-юнацьких шкіл. К., 2020. 55 с.
10. Podrigalo, L. V., Galashko, M. N., Galashko, N. I., Prusik, K., & Cieśllicka, M. (2014). Research of hands' strength and endurance indications of arm sport athletes having different levels of skills. *Physical education of students*, 2, 37-40. <http://doi.org/10.6084/m9.figshare.907140>.

ЗМІСТ

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

Mariana Moskva

RYNEK PRACY UKRAINY: WYZWANIA I PERSPEKTYWY.....3

Nataliya Sergiivna Zarytska

FINANCIAL REPORTING AS AN ELEMENT OF INTEGRATION
OF THE DOMESTIC ECONOMY INTO THE GLOBAL SYSTEM
OF ACCOUNTING MODELING.....7

Даниленко Євген Сергійович

ДОСЛІДЖЕННЯ НАЙПОПУЛЯРНІШИХ ВЖИВАНИХ
ЛЕГКОВИХ АВТОМОБІЛІВ.....9

Криворот Олег Григорович

АМОРТИЗАЦІЯ АКТИВІВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ.....15

Собко Ольга Миколаївна, Стахурська Світлана Василівна

ОЦІНЮВАННЯ УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМ
ПОТЕНЦІАЛОМ ВІТЧИЗНЯНИХ МОЛОКОПЕРЕРОБНИХ
ПІДПРИЄМСТВ.....17

ЮРИДИЧНІ НАУКИ

Азаренко Тетяна Ігорівна

ПЕРЕВІРКА ДОБРОЧЕСНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ:
ДОСВІД АВСТРАЛІЇ.....20

Баламуш Мар'яна Анатоліївна

РЕФОРМУВАННЯ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ВІДПОВІДНО
ДО ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ.....22

Бортняк Катерина Василівна

КОНТРОЛЬНО-НАГЛЯДОВІ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ В НАУЦІ:
ОСОБЛИВОСТІ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ.....25

Гальцова Олена Володимирівна

ДО ПИТАННЯ ПРО НАЛЕЖНЕ ПОВЕДІННЯ
З УКРАЇНСЬКИМИ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИМИ.....28

Голуб Вікторія Анатоліївна

ВАЖЛИВІСТЬ ВІДСТРОЧКИ ВІД ПРИЗОВУ НА ВІЙСЬКОВУ
СЛУЖБУ ПІД ЧАС МОБІЛІЗАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ ДЕРЖАВНОЇ
СЛУЖБИ УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ.....32

Іваніцький Павло Сергійович

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ПРАВА НА ЗАБУТТЯ ЯК ОДНОГО ІЗ
ЗАСОБІВ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ.....36

Лиманський Павло Павлович

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТВОРЧИХ ВІДПУСТОК
НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ:
ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД.....39

Усенко Юлія Олександрівна

ПРАВОВА ТА ПРАВОМІРНА ПОВЕДІНКА: СПІВВІДНОШЕННЯ,
ОСОБЛИВОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....43

Шевчук Лариса Миколаївна

ВИРОБНИЧА ПРАКТИКА У ПІДГОТОВЦІ ЗДОБУВАЧІВ
ОСВІТИ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 081 ПРАВО.....46

Шульженко Надія Володимирівна

ПОНЯТТЯ ЗЛОЧИННИХ ОБ'ЄДНАНЬ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ
ЗАКОНОДАВСТВОМ УГОРЩИНИ.....50

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Воронцов Олександр Володимирович

САМОВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ЯК МЕХАНІЗМ
УДОСКОНАЛЕННЯ ЇХ ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ.....53

Сергеєва Валентина Федорівна

ПИТАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ УЧИТЕЛЯ-
ДЕФЕКТОЛОГА В УМОВАХ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ІНТЕНЦІЙ.....56

Флоренко Аліна Едуардівна

ФРІДРІХ ФРЕБЕЛЬ ТА ЙОГО ДАРИ.....59

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

Грибенко Олександр Миколайович

ЗАКОНОДАВЧІ АКТИ ЩОДО РОЗБУДОВИ ВИКОНАВЧОЇ ГІЛКИ
ВЛАДИ ЗА ДОБУ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ (29 КВІТНЯ –
26 ГРУДНЯ 1918 Р): ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ.....62

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

Дмитренко Алла Адамівна

КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА СЕЛА ОСТРІВ'Я ШАЦЬКОЇ ТГ
ЯК РЕСУРС РОЗВИТКУ МІСЦЕВОЇ ГРОМАДИ.....67

Каменська Вероніка Юріївна

ОСОБЛИВОСТІ ОБРАЗНОГО ЗМІСТУ ТА КОМПОЗИЦІЇ МАЛОГО
ЦИКЛУ «ЕТЮД ТА ФУГА» ОЛЕКСАНДРА ЯВОРИКА.....69

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

Гуз Олена Петрівна

НАЗВИ ТОРГОВИХ МАРОК, ЯКІ СТАЛИ ЗАГАЛЬНИМИ
НАЗВАМИ (на матеріалі французької мови).....72

Данилюк Ніна Олексіївна

ЛЕКСИЧНІ ДІАЛЕКТИЗМИ В ТЕКСТАХ УКРАЇНСЬКИХ
НАРОДНИХ ПІСЕНЬ ІЗ ВОЛИНІ.....74

Мельник Марина Борисівна

STUDY OF THE EFFECTIVENESS OF USING THE DISCUSSION
METHOD FOR FORMING COMMUNICATIVE SKILLS
IN ENGLISH LANGUAGE LESSONS.....78

СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ

Алексєєнко-Лемовська Людмила Владиславівна

ЕТИКА ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ.....80

Петровський Олексій Ігорович

КЛІМАТИЧНА МІГРАЦІЯ: ЗРОСТАЮЧИЙ ВПЛИВ ЗМІНИ
КЛІМАТУ НА ЛЮДСЬКІ ПЕРЕСЕЛЕННЯ.....83

ГЕОГРАФІЧНІ НАУКИ

Дудка Тетяна Юріївна

ПОБУДОВА ПАРАДИГМИ ЗБАЛАНСОВАНОГО
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ НА ЕКОЛОГІЧНИХ ЗАСАДАХ.....86

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА СПОРТ

*Гринченко Ігор Борисович, Бойко Микола Олександрович,
Коверя Вікторія Миколаївна*

РОЗПОДІЛ ЗАСОБІВ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ НА
ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ НАВЧАННЯ ЮНИХ ВОЛЕЙБОЛІСТІВ.....88

*Гринченко Ігор Борисович, Сальков Віталій Сергійович,
Лисенко Валентина Василівна*

УДОСКОНАДЕННЯ КООРДИНАЦІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
ЮНИХ ФУТБОЛІСТІВ 10-12 РОКІВ.....92

*Гринченко Ігор Борисович, Тихонова Ася Олександрівна,
Йощенко Руслана Ігорівна*

ЗАСТОСУВАННЯ СТЕТЧИНГУ В СПОРТИВНІЙ
ПІДГОТОВЦІ ЮНИХ ВОЛЕЙБОЛІСТОК.....96

Крониталь Галина Степанівна, Колб Володимир Олександрович

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В
УНІВЕРСИТЕТСЬКІЙ ОСВІТІ ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНИ.....100

*Санжарова Ніна Миколаївна, Карпунець Тетяна В'ячеславівна,
Великодворський Антон Олександрович*

СПЕЦИФІКА ЗАСТОСУВАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ПРИНЦИПІВ:
МЕТОДИКА СИЛОВОЇ ПІДГОТОВКИ РУКОБОРЦІВ.....103

НАУКОВА СПІЛЬНОТА

www.spilnota.net.ua

*Сімдесят сьомі
економіко-правові дискусії
Серія: Соціальні та гуманітарні
науки*

18-19 липня 2023 р.

**Матеріали міжнародної мультидисциплінарної
наукової інтернет-конференції**

Наукове видання

Сімдесят сьомі економіко-правові дискусії

Серія: Соціальні та гуманітарні науки

Рік заснування – 2014

Видання виходить 10 разів на рік

Відповідальний за випуск *У.О. Русенко*
Комп'ютерне верстання *О.В. Ковальський*

Підписано до друку 25.07.2023р.
Формат 60х84/16. Папір офсетний. Друк на дублікаторі.
Умов.-друк. арк. 4,5. Обл.-вид. Арк 4,95.
Тираж 50 прим.

ГО «Наукова спільнота»
46027, Україна, м. Тернопіль, вул. Загребельна, 23
Ідентифікаційний код 41522543
тел. 0979074970
E-mail: rusenkos@ukr.net

Віддруковано ФО-П Шпак В.Б.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції серія ДК№7599 від 10.02.2022р.
Свідоцтво про державну реєстрацію № 073743
СПП № 465644
Тел. 097 299 38 99
E-mail: tooums@ukr.net